

VOLUME 13

ISSN : 2774-0501 (Online)

ISSN : 2774-0714 (Print)

Mahachulagajasara Journal

วารสารมหาจุฬาลงกรณ

ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน) ปี 2565 Vol.13 No.1 (January - June) 2022

Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Surin Campus

VOLUME 13

ISSN: 2774-0501 (Online)

ISSN: 2774-0714 (Print)

Mahachulagajasara Journal

วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2565 Vol. 13 No. 1 January - June 2022

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/gajasara/index>

E-mail : mcugajasara@gmail.com

วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulagajasara Journal

ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2565

Vol. 13 No. 1 January - June 2022

ISSN: 2774-0501 (Online)

ISSN: 2774-0714 (Print)

วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมด้านศึกษาศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้ที่สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัย วารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านการศึกษานวัตกรรมการศึกษา การศึกษาเชิงประยุกต์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

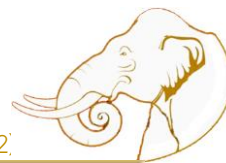
วารสารมีกระบวนการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนตีพิมพ์ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) จำนวน 3 ท่าน ทั้งนี้บทความจากผู้นิพนธ์ภายในจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสาร ส่วนบทความจากผู้นิพนธ์ภายนอกจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายใน หรือนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสารที่มีความเชี่ยวชาญในสาขา และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์

กำหนดการเผยแพร่

ปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน) คือ	ฉบับที่ 1	มกราคม - มิถุนายน
	ฉบับที่ 2	กรกฎาคม - ธันวาคม

เจ้าของ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

บรรณาธิการ

พระมหาวิศิษฐ์ ธีรวิโส, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

พระมหาสุทนต์พิชญ โยธสาสน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศ.ดร.จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รศ.ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รศ.ดร.วันทนา เนาว์วัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

รศ.ดร.จิรายุ ททรัพย์สิน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

พระครูสาธุกิจโกศล, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

พระปลัดสุระ ญาณธโร, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

ผศ.ดร.บริบูรณ์ ขอบทำดี

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ผศ.ดร.วรณัฐ มุลสิน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

ผศ.ดร.วาสิตา เกิดผล ประสบศักดิ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ผศ.ดร.วันชัย สุขตาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผศ.ดร.อำนาจ ยอดทอง

มหาวิทยาลัยมหิดล

ผศ.ดร.บัญญัติ สาลี

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผศ.ดร.สุรพงษ์ แสงเรณู

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ผศ.ดร.สถาพร วิชัยรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ผศ.ดร.กัญญภัทร นิธิศวรรภากุล

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ผศ.ดร.ยงยุทธ ชำคง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ผศ.ดร.ขวัญชัย ข้วนนา

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ผศ.ดร.วีรารัตน์ ศรีตะลานุคค์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์

พระปลัดสมชาย ปโยโค, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาราศีศึกษา

พุทธโฆส

ดร.อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ

มหาวิทยาลัยวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

ดร.ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

สำนักงานกองบรรณาธิการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

305 หมู่ที่ 8 ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000

บทบรรณาธิการ

วารสารมหาจุฬาลงกรณ Mahachulalongkornrajavidyalaya Journal โดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ สำหรับฉบับนี้ ได้รับความสนใจจากคณาจารย์ นักวิชาการ และ นักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา กองบรรณาธิการขอเสนอบทความที่น่าสนใจ ดังนี้

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดย สุภคชัย คำสีใหม่, ไพรัตน์ ฉิมหาด, เดโช แขน้ำแก้ว บทความนี้เสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุนับว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าครอบครัวและบุตรหลานญาติมิตรจำเป็นที่จะต้องให้การดูแลและยกย่องเชิดชู ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและอารมณ์ด้วยการจัดให้มีโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มความรู้ให้แก่ผู้สูงอายุหรือโครงการที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนความรักใคร่ ความสามัคคีกันในครอบครัว เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับสถาบันครอบครัวในการรับมือกับสังคมผู้สูงวัยในอนาคต

การเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ ตามแนวพระพุทธศาสนา โดย พระมหาพุทธพิชาญ ทองจันทร์, เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, วันชัย ชูศรีสุข บทความนี้เสนอแนวคิดสุขภาวะแบบองค์รวมในพระพุทธศาสนา เป็นแนวคิดที่ให้คุณค่าชีวิตของมนุษย์ซึ่งครอบคลุมทั้งรูปกับนาม ที่เรียกว่า ชันธ์ 5 ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ สุขภาวะหรือภาวะที่เป็นสุขของชีวิตจึงมี 2 มิติ ได้แก่ ๑) ความสุขทางร่างกาย (กายิกสุข) เป็นความสุขที่เกิดจากการที่กลไกทางร่างกาย สามารถทำหน้าที่สอดคล้องกับวิถีของธรรมชาติที่ออกแบบมาให้อยู่อย่างต่างๆ ได้ทำหน้าที่ตามปกติ และประสานสอดคล้องระหว่างอายตนะภายนอกกับอายตนะภายในกระทบกัน กล่าวคือ ตาเห็นรูป หูได้ยินเสียง จมูกได้กลิ่น ลิ้นรับรส กายสัมผัส ความร้อนเย็นอ่อนแอแข็งได้ เรียกว่าเป็นความแข็งแรงของร่างกายที่ปราศจากโรคภัยเบียดเบียน สามารถตอบสนองและปฏิบัติภารกิจตามที่ใจสั่งให้กระทำได้ ๒) ความสุขทางจิตใจ (เจตสิกสุข) เป็นความสุขที่เกิดจากการมีสภาพจิตที่มีความรู้ ตื่น และเบิกบาน ไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของไฟ คือ ความกำหนัด (ราคะ) ความโกรธเกลียด (โทสะ) และความหลง (โมหะ) จนทำให้สภาพจิตประสบกับความตีบตันจนสูญเสียความสมดุล จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จิตจะต้องได้รับการพัฒนา และเมื่อจิตได้ฝึกฝนแล้วประสบความสุข ย่อมส่งผลโดยตรงต่อสุขภาวะทางกาย

หลักมัตตัญญูตากับการประกันความมั่นคงทางอาหารในมุมมองพระพุทธศาสนา โดย ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม, พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, พระมหาพุทธพิชาญ ทองจันทร์, และ พระครูศรีปริชากร บทความนี้มุ่งนำเสนอหลักความมั่นคงทางอาหารในโลกในยุคปัจจุบันกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ เรื่องอาหารและหลักมัตตัญญูตา และวิเคราะห์หลักประกันความมั่นคงทางอาหารตามหลักมัตตัญญูตา ทั้งนี้ เพื่อมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ปัจจุบัน ใช้วิธีการศึกษาเชิงเอกสาร จากพระไตรปิฎก และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า ความมั่นคงทางอาหาร คือ การเปิดโอกาสให้คนทุกคนสามารถเข้าถึงอาหารที่เพียงพอปลอดภัย และมีโภชนาการ ทั้งในทางกายภาพและเศรษฐกิจ ช่วยตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจทางอาหาร และมีสุขภาวะ เสาหลักของความมั่นคงทางอาหาร

ธรรมาภิบาล อมตาธรรมสำหรับการบริหาร โดย **พระมหาพุทธพิชาญ ทองจันทร์, สันญา เคนาภูมิ, วันชัย ชูศรีสุข** บทความนี้นำเสนอแนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลที่เป็นหลักการที่มีจุดกำเนิดมาจากหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสสอนให้ผู้ปกครองบ้านเมืองในทุกระดับชั้นได้ยึดถือธรรมเป็นใหญ่ อันได้แก่ ความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม หลักการ กฎ กติกาที่ชอบธรรมที่เรียกว่าหลักธรรมาธิปไตยอันเป็นการตัดสินใจด้วยปัญญา โดยมีเจตนาที่เป็นธรรม หลักทศพิธราชธรรมจึงเป็นหลักธรรมที่ผู้ปกครองบ้านเมือง โดยเฉพาะผู้ปกครองที่ได้นับถือพระพุทธศาสนาได้ทรงประพฤติปฏิบัติสืบมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน

ยุทธศาสตร์การสื่อสารของพรรคการเมืองไทยในยุคดิจิทัล โดย **พระครูใบฎีกาวิชาญ วิสุทโธ/ทรงราศี, พระปลัดสุระ ญาณธโร, ลัดดาวัลย์ คงดวงดี** การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อนำเสนอรูปแบบการสื่อสารในยุคดิจิทัล 2) เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารทางการเมืองของพรรคการเมืองไทย 3) เพื่อวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การสื่อสารของพรรคการเมืองไทยในยุคดิจิทัล ใช้การวิจัยเอกสารผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร รายงาน หรือสื่อต่างๆ แล้วเสนอผลการศึกษาในเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสื่อสารในยุคดิจิทัล มีช่องทางออนไลน์และออฟไลน์ประกอบด้วย การสร้างผ่านตัวอักษร วิดีโอ หรือ รูปภาพ พรรคการเมืองไทยมียุทธศาสตร์การสื่อสารทางการเมืองด้วยการสร้างเนื้อหาที่เป็นการอธิบายเกี่ยวกับแบรนด์พรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง การแสดงทัศนะทางการเมือง เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยใช้ช่องทางผ่าน Facebook, Twitter, Youtube เป็นส่วนสำคัญ

ความเชื่อมะม่วงของชุมชนชาวพุทธเชื้อสายเขมร ในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ โดย **พระศิริชัย ปภสฺสโร, ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม, และ พระอธิการเวียง กิตติวัฒน์** บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ 1) เพื่อศึกษาพิธีกรรมมะม่วงของคนในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ 2) เพื่อศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมมะม่วงในทรรณะของพระพุทธศาสนาเถรวาท 3) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของพิธีกรรมของมะม่วงในทรรณะของพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการศึกษาพบว่า 1) พิธีกรรมมะม่วงของคนในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ มะม่วงนั้นมีอยู่ 2 ประเภทด้วยกัน คือ (1) มะม่วงแช่ม เป็นการเข้าทรงเพื่อรักษาคนป่วยหนัก ตามความเชื่อของชาวไทยเขมร (2) มะม่วงโพง เป็นการเข้าทรงเพื่อรักษาคนป่วยและบูชาครูกำเนิดของตนเองตามความเชื่อของชาวไทยกวย ปัจจุบันประชาชนในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ยังมีความเชื่อ และยังคงมีการเข้าทรงมะม่วงอยู่ 2) ความเชื่อพิธีกรรมมะม่วงในทรรณะของพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น พบว่า พิธีกรรมมะม่วงไม่ได้เป็นพิธีกรรมที่เป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา แต่เป็นความเชื่อดั้งเดิมของประชาชนที่นับถือผีหรือวิญญาณบรรพบุรุษ แต่เมื่อพระพุทธศาสนาได้เข้ามาเผยแผ่ในประเทศไทย และคนไทยมีจิตศรัทธาในหลักคำสอน และรับเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ กระทั่งถึงปัจจุบัน 3) จากการวิเคราะห์คุณค่าของพิธีกรรมมะม่วงนั้น พบว่า พิธีกรรมมะม่วงมีคุณค่าต่อระบบการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันของคนในสังคม การช่วยเหลือคนที่สิ้นหวังจากการเจ็บป่วย ที่อยู่ในภาวะเรื้อรัง และรักษาไม่หาย ให้ได้มีความหวัง

และมีกำลังใจ ส่วนคุณค่าด้านวัฒนธรรมประเพณีนั้น พิธีกรรมมะฆัดนี้ ทำให้มีวัฒนธรรมในการร่ายรำที่ปรากฏในช่วงเวลาของการประกอบพิธีกรรม การร้องเพลง และการช่วยเหลือกันในงานเก็บไข่ไม่สลาย

แนวทางการวางแผนกำลังคน การสรรหาและการคัดเลือกข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน โดย **นุชจริย น้อยวานิช, ชัยรัตน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง** บทความนี้เป็นการศึกษา “การศึกษาแนวทางการวางแผนกำลัง การสรรหาและการคัดเลือกข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการวางแผนกำลังคน การสรรหาและการคัดเลือกข้าราชการที่เข้าสู่ระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือสำหรับการวิจัยเป็นการสัมภาษณ์แบบเฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงในสังกัด จำนวน 5 ราย และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา(Descriptive Analysis) ผลการศึกษาพบว่า การวางแผนกำลังคนของระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานสำหรับในแต่ละปีมีความแตกต่างกัน สำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานเป็นหน่วยงานนำร่อง ซึ่งยังไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมที่เป็นระบบอย่างชัดเจน และอาจยังไม่เห็นความสำคัญมากนัก ในปัจจุบันสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานมีจำนวนข้าราชการในสังกัดจำนวน 602 คน และมีข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5 ของข้าราชการทั้งหมด โดยข้าราชการที่เข้าสู่ระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงส่วนใหญ่เป็นข้าราชการดำรงตำแหน่งในสายงานที่เป็นสายงานหลัก ได้แก่ ตำแหน่งนักวิเคราะห์นโยบายและแผน ตำแหน่งวิศวกร ตำแหน่งนักวิชาการพลังงาน แต่อย่างไรก็ตามสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานจำเป็นต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการดำเนินการวางแผนกำลัง การสรรหาและคัดเลือกให้มีคุณภาพที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง ชัดเจนและเป็นระบบ ให้สอดคล้องกับแนวทางการบริหารทรัพยากรบุคคลตามที่สำนักงาน ก.พ. กำหนดผลการวิจัยข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการพัฒนาแนวทางการวางแผนกำลังคน กระบวนการสรรหาและการคัดเลือกกำลังคนคุณภาพเข้าสู่ระบบทั้งในปัจจุบันและอนาคต

การบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย โดย **เจนจิรา ศรีสะอาด, อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ, รังสรรค์ ประเสริฐศรี, พระปลัดสุระญาณโร, ลัดดาวัลย์ คงดวงดี** บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการ

การฝึกซ้อมของนักกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในนักกีฬาและผู้ฝึกสอนกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทย ชุดซีเกมส์ ครั้งที่ 30 จำนวนทั้งสิ้น 31 คน ประเมินด้วยแบบสอบถามตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา สถิติการทดสอบค่าที่เป็นอิสระต่อกัน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว ผลการวิจัย พบว่า การบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ระดับมาก ได้แก่ ด้านบุคลากร (นักกีฬา)ด้านบุคลากร (ผู้ฝึกสอน) ด้านการฝึกซ้อม และด้านสถานที่และอุปกรณ์ ตามลำดับ และระดับน้อย ได้แก่ ด้านงบประมาณและสวัสดิการ การวิเคราะห์

เปรียบเทียบ พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีผลต่อการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย ด้านบุคลากร (ผู้ฝึกสอน) ด้านสถานที่และอุปกรณ์ และด้านงบประมาณและสวัสดิการ แตกต่างกัน ระยะเวลาในการเล่นกีฬาว่ายน้ำที่แตกต่างกัน มีผลต่อการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย ด้านบุคลากร (นักกีฬา) แตกต่างกัน และการเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาว่ายน้ำระดับนานาชาติที่แตกต่างกัน มีผลต่อการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย ด้านบุคลากร (ผู้ฝึกสอน) แตกต่างกัน

กองบรรณาธิการขอขอบคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงบทความให้เป็นไปตามมาตรฐาน เพื่อการพัฒนาวารสารเข้าสู่การรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารไทย (TCI) ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

พระมหาวิศิษฐ์ ธีรวิไล, ผศ.ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

บทบรรณาธิการ	ค
สารบัญ	ช
บทความวิชาการ	
แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ	1
The Guideline for Life Quality Development of Elderly	
สุภักชัย คำสีใหม่, ไพรัตน์ นิมิตร, เดโช แชน้ำแก้ว	
การเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุ ตามแนวพระพุทธศาสนา	11
Enhancing health of the elderly according to Buddhism principles	
พระมหาพุทธพิชาญ ทองจันทร์, เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, วันชัย ชูศรีสุข	
หลักมัตตัญญูกับการประกันความมั่นคงทางอาหารในมุมมองพระพุทธศาสนา	23
The Principle of Mattaṅgūtā with the Guarantee of Food Security in the Buddhist Perspective	
ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม, พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, พระมหาพุทธพิชาญ ทองจันทร์, และ พระครูศรีปรีชากร	
ธรรมาภิบาล อมตารธรรมสำหรับการบริหาร	35
Good Governance, Immortality for Management	
พระมหาพุทธพิชาญ ทองจันทร์, สันญา เคนาภูมิ, วันชัย ชูศรีสุข	
บทความวิจัย	
ยุทธศาสตร์การสื่อสารของพรรคการเมืองไทยในยุคดิจิทัล	47
Communication Strategies of Thai Political Parties in Digital Era	
พระครูใบฎีกาวิชาญ วิสุทโธ/ทรงราศี, พระปลัดสุระ ญาณธโร, ลัดดาวัลย์ คงดวงดี	
ความเชื่อมะนิวตของชุมชนชาวพุทธเชื้อสายเขมร ในตำบลกันทรารมย์	59
อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์	
A Study of the Mauat Beliefs in Buddhist Ethic Khmer's Community in Kuntrarom Sub-District, Krasung District, Buriram Province	
พระศิริชัย ปภัสสโร, ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม, และ พระอธิการเวียง กิตติวณโณ	

แนวทางการวางแผนกำลังคน การสรรหาและการคัดเลือกข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงใน สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน Manpower Planning Process, Recruitment and Selection of High Performance and Potential System (HiPPS) of The Development of the Permanent Secretary, Ministry of Energy นุชจริย์ น้อยวานิช, ชัยรัตน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง	67
การบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทยของ สมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย The Training Management of Thailand National Swimmers Representing Thailand Swimming Association เจนจิรา ศรีสะอาด, อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ, รังสรรค์ ประเสริฐศรี, พระปลัดสุระ ญาณธโร, ลัดดาวัลย์ คงดวงดี	79
ภาคผนวก คำแนะนำสำหรับผู้เขียน จริยธรรมการวิจัย	95 103

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ The Guideline for Life Quality Development of Elderly

สุภัคชัย คำสีไหม¹, ไพรัตน์ ฉิมหา², เดโช แขน้ำแก้ว³

Suphatchai Damsimai¹, Pairat Chimhad², Daycho Khaenamkhaew³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช^{1,2}

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช³

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhonratchasima Campus, Thailand^{1,2}

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand³

Email supachai2922@gmail.com

บทคัดย่อ

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุนับว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า ครอบครัวและบุตรหลานญาติมิตรจำเป็นต้องให้การดูแลและยกย่องเชิดชู ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ด้วยการจัดให้มีโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มความรู้ให้แก่ผู้สูงอายุหรือโครงการที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนความรักใคร่ ความสามัคคีกันในครอบครัว เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับสถาบันครอบครัวในการรับมือกับสังคมผู้สูงวัยในอนาคต ทั้งนี้ต้องมีการจัดการสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อต่อผู้สูงอายุและต้องมีการจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุให้เป็นระบบ อีกทั้งรณรงค์และสนับสนุนการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางด้านรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ มีการออมเงินเพื่อสร้างหลักประกันความมั่นคงในชีวิต หลังเกษียณ ประชาสัมพันธ์ให้ผู้สูงอายุได้เข้าถึงข้อมูล ข่าวสารและสิทธิจากนโยบายต่าง ๆ ของภาครัฐ

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต, ผู้สูงอายุ

Abstract

The guideline for life Quality Development of Elderly: The elderly are considered valuable human resources by family and children, relatives and friends, who need to be cared for and glorified, both physically and emotionally, by providing projects aimed at educating older adults or programs that promote and support love and family unity. It is a strategy for preparing the family institution to deal with an aging society in the future. However, there must be a manager of a social environment that is conducive to the elderly, and a systematic database of the elderly must be established. It also campaigns and supports the creation of income security for the elderly. There is enough savings to ensure stability in life after retirement. Public relations for the elderly to have access to information, news, and rights from various government policies.

Keywords: Life Quality, Elderly

บทนำ

ประเทศไทยก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว ประเมินการว่ามีสัดส่วนผู้สูงอายุในช่วง 60 ปีขึ้นไปถึง 20% ของจำนวนประชากรทั้งหมด หรือจำนวนไม่น้อยกว่า 13 ล้านคน และคาดการณ์ว่าในอีก 20 ปีข้างหน้า หรือปี 2583 ประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุจำนวนถึง 20 ล้านคน หรือ 1 ใน 3 ของคนไทยจะเป็นผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุ 80 ปีขึ้นไป จะมีจำนวนมากถึง 3.5 ล้านคน (เปลว สีเงิน, 2564) และจากข้อมูลขององค์การอนามัยโลก (WHO) มีการคาดการณ์ว่าจำนวนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 3 ต่อปี โดยในปี พ.ศ. 2573 คาดว่าจะมีจำนวนประชากรสูงอายุมากถึงประมาณ 1.4 พันล้านคน และจะเพิ่มขึ้นถึง 2 พันล้านคนในปี พ.ศ. 2593 ทวีปเอเชียจะมีประชากรสูงวัยมากที่สุดในโลก โดยคาดว่า สัดส่วนผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปในทวีปเอเชียจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่นซึ่งถือเป็นประเทศ ที่มีประชากรผู้สูงอายุมากที่สุดในโลกและถือเป็นประเทศแรก ๆ ของโลกที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัว (กรมสุขภาพจิต, 2564) จึงควรให้ความสำคัญต่อความต้องการและการสนับสนุนแก่ผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ให้ผู้สูงอายุอยู่กับครอบครัว ชุมชน และสังคมได้อย่างเป็นสุข ทั้งนี้เพราะผู้สูงอายุจัดเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของชาติเพราะเป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่ลูกหลานและเยาวชนรุ่นหลังได้อีกทั้งยังเป็นผู้ทำประโยชน์ให้แก่สังคม หากมีสุขภาพแข็งแรง และสุขภาพจิตที่ดีก็จะเป็นขวัญกำลังใจของ ครอบครัวและเป็นผู้ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้แก่คนรุ่นหลัง (จิราพร ไชยเชนทร์, 2555)

ประกอบกับสังคมไทยเป็นสังคมผู้สูงอายุในระยะเวลาอันสั้น ครอบครัวเดี่ยวมีจำนวนมากขึ้น สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ช่วงวัยลูกหลานและวัยทำงาน โดยเฉพาะผู้หญิงวัยทำงาน ซึ่งต้องประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตนเองครอบครัว และส่งผลให้ไม่สามารถรับบทบาทดูแลผู้สูงอายุได้เหมือนในอดีต ส่วนผู้สูงอายุเองมีบางส่วนที่ยังมีสุขภาพแข็งแรง และบางส่วนก็อาจเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ จึงทำให้มีภาวะพึ่งพิงประชากรในวัยทำงานมากขึ้น จำเป็นต้องมีการปรับ แผนปฏิบัติการและเป็นการทำงานร่วมกันของหลายหน่วยงาน โดยให้ความสำคัญกับประเด็นหลัก ได้แก่ การรณรงค์ให้สังคมตระหนักถึงความจำเป็นของการเตรียมการเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุ คนวัยทำงาน มีความเข้าใจถึงการเตรียมตัวด้านต่าง ๆ เช่น รายได้ สุขภาพ ที่อยู่อาศัย สังคมมีทักษะเชิงบวกต่อผู้สูงอายุ รวมถึงไม่มองว่าผู้สูงอายุเป็นภาระต่อสังคม การจ้างงานผู้สูงอายุเพื่อให้รู้สึกว่ามีคุณค่า กลุ่มผู้สูงอายุ ที่ครอบครัวยากจนจะเน้นให้ลูกหลานกลับมาอยู่กับครอบครัวมากขึ้น การปรับเปลี่ยนโรงเรียนขนาดเล็ก ให้เป็นสถานที่พัฒนาในด้านต่าง ๆ สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน และการส่งเสริมการออม ทั้งแรงงานในระบบ และนอกระบบ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีเงินไว้ใช้ในวัยเกษียณ และการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตหรือ ฝึกอบรมบุคลากรด้านผู้สูงอายุในระดับวิชาชีพอย่างเพียงพอและมีมาตรฐาน (กรมสุขภาพจิต, 2564) และเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุให้มีสุขภาพแข็งแรงทั้งกายและใจ และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่

จากแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุซึ่งอยู่ในวัยพึ่งพิงทางเศรษฐกิจ สังคมและสุขภาพ ทำให้การดูแล และพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ส่งผลต่อภาระงบประมาณของภาครัฐและ ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนเพื่อการจัดสวัสดิการทางสังคมของผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นเงินเบี้ยยังชีพ การอำนวยความสะดวกทางด้านการคมนาคม การบริการสาธารณะ หรือเงินสงเคราะห์เกี่ยวกับงานศพ ภาครัฐจึงควร สนับสนุนให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุอย่างรอบด้าน ดังนั้นการที่ประเทศไทยเข้าสู่สังคม ผู้สูงอายุในอนาคต และประชากรที่มีอยู่อายุนานจะเป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยไม่ว่าในเมืองหรือ ชนบท มีการเอาใจใส่ดูแลรักษาสุขภาพกาย จิตใจ และภาวะทางอารมณ์ของผู้สูงอายุ ทุกภาคส่วนต้องเตรียม การล่วงหน้าให้พร้อมทุกด้าน และความเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิดในด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคม

สภาพร่างกาย ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ สภาพปัญหาและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้ผู้สูงอายุมีความต้องการพึ่งพาบุคคลอื่น เพื่อให้ได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระบบต่าง ๆ ของประเทศเป็นอย่างมาก (พระครูภัทรปัญญาคุณ (เวียง แซ่ฮ่วย), 2560)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเรื่อง ศึกษาความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชุมชน ตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เนื่องจากสังคมปัจจุบัน ผู้สูงอายุกำลังกลายเป็นกลุ่มประชากรส่วนใหญ่ที่เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและสำคัญยิ่งต่อสังคมและครอบครัว ควรได้รับการดูแลและยกย่องเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดีขึ้นอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

ผู้สูงอายุ : พอเพียงและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

ลักษณะความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุที่ประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐานที่พอเพียงและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ตามอัตภาพของแต่ละบุคคลทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ (เดชา บุญมาสุข, 2558) พร้อมทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิตก็เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์จากความรู้รอบเพื่อเป็นหลักและเป็นประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง และต่อผู้อื่น เกิดความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจกันช่วยเหลือให้สามารถวางตนเป็นกัลยาณมิตร จึงสามารถคิดหาวิธีช่วยแก้ไขปัญหาและฝึกฝนพัฒนาคนให้รู้จักปฏิบัติต่อชีวิตหรือดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง มีความสุข และรู้จักในการแก้ปัญหาชีวิต โดยไม่ก่อให้เกิดโทษพิชภัยแก่ผู้อื่นและแก่สังคม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556) ประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐานที่พอเพียงและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพของแต่ละบุคคลทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด เศรษฐกิจส่วนบุคคลหรือครอบครัว เป็นบุคคลที่รู้จักตนเอง มองโลกในแง่ดี และมีสัมพันธภาพที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2556) ได้รับหลักประกันด้านสิทธิความปลอดภัย การตอบสนองตามความจำเป็นขั้นพื้นฐานและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี ตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามลักษณะสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เชื้อชาติ วัฒนธรรม และวิถีการเลี้ยงดูตามความเป็นจริงของชีวิตแล้วคุณภาพชีวิตนั้นขึ้นอยู่กับความพอใจของคน ๆ นั้น (อำนาจ เจริญสุข, 2557) เป็นความปรารถนาที่เกิดจากสิ่งจูงใจ แรงผลักดันหรือความรู้สึกที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกคนให้เกิดการพัฒนาตนเองและสร้างคุณค่า ทั้งด้านร่างกายและจิตใจแสวงหาเพื่อตอบสนองความต้องการนั้น ๆ (พระครูภัทรปัญญาคุณ (เวียง แซ่ฮ่วย), 2560) ทำให้ผู้สูงอายุกลายเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าผู้ผ่านการดำเนินชีวิตมาอย่างยาวนาน ทำให้ “ผู้สูงอายุ” จำเป็นต้องได้รับการ “การดูแลและยกย่องเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต” และการยกย่องเชิดชู รวมถึงสามารถดำรงชีวิตตามอัตภาพบนพื้นฐานเศรษฐกิจที่ควรได้รับโอกาสต่อการสนองตอบต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตในช่วงบั้นปลายของชีวิต

ผู้สูงอายุ : การดูแลและยกย่องเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

การยอมรับนับถือว่าผู้สูงอายุเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและต้องการที่จะเป็นที่รักได้รับความรักจากบุคคลอื่น รวมทั้งต้องการเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมหรือสมาคมต่างๆ (ลัดดา บุญเกิด, 2557) ทั้งนี้ผู้สูงอายุควรได้รับการดูแลต่อความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ 3 ประการ

คือ ความต้องการทางด้านร่างกาย เป็นความต้องการพื้นฐาน เช่น ความต้องการด้านอาหาร ความต้องการทางด้านจิตใจ ความต้องการทางวิญญาณ (วันชัย ชูประดิษฐ์, 2555) ทั้งนี้บุคคลในชุมชนควรเอาใจใส่พูดคุยอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการให้ความรัก ความเคารพ ยกย่อง ยอมรับนับถือผู้สูงอายุ ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ เช่น การจัดงานวันเกิด การพาผู้สูงอายุไปท่องเที่ยวตามโอกาสและสถานที่ที่เหมาะสม การแสดงให้เห็นความสำคัญของวันสงกรานต์ ร่วมกิจกรรมทางสังคมที่เหมาะสมตามที่ต้องการและพยายามสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวและสังคมที่เหมาะสมตามกำลังความสามารถที่จะทำได้ด้วยการส่งเสริมนโยบายด้านสังคมและวัฒนธรรม และที่มีประโยชน์สำหรับผู้สูงอายุ (กัญญาณัฐ ไผคำ, 2561) พร้อมทั้งยกย่องเชิดชูและให้การดูแลในด้าน “ร่างกาย จิตใจและอารมณ์” รวมถึงการยอมรับนับถือผู้สูงอายุว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและสังคม บ่งชี้ถึง “การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี” ให้ความรักและความเคารพในฐานะบุพการีของชุมชน

ร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ : การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี

การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตในด้านร่างกาย สิ่งสำคัญที่ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ และทำให้ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจด้านความเป็นอยู่ทางกายภาพ คือ ความปลอดภัย การมีสุขภาพดี การมีเวลาพักผ่อนหย่อนใจ กิจกรรมในชีวิตประจำวัน กิจกรรมสันทนาการต่าง ๆ รวมถึงอาหารและโภชนาการ ประกอบกับการมีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรง และมีพลังกำลังที่สามารถทำกิจการงานได้ดี สามารถคิดไตร่ตรอง หาเหตุผลต่าง ๆ รวมทั้งสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ความสามารถที่จะจัดหาสิ่งจำเป็นต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ชีวิตดำรงอยู่ได้อย่างดีตามฐานะของตนเอง ตลอดจนสภาพของสังคม เศรษฐกิจ และยุคสมัย ที่สอดคล้องกับปัจจัยจำเป็นหรือปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค สิ่งอำนวยความสะดวกสบายต่าง ๆ การพักผ่อน บุคคลจะต้องจัดหาให้มีความจำเป็นในสภาพสังคม และสิ่งแวดล้อมของตน มีปัจจัยจำเป็นในการดำรงชีวิตที่พอเพียง ย่อมช่วยให้บุคคลมีความสะดวกสบายไม่ลำบาก และย่อมนำไปสู่ความสุขและความพอใจในชีวิต (อนรรฆ อีสเฮาะ, 2562) เพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการพัฒนาคนในทุก ๆ ด้าน รวมถึงความพร้อมในการดำรงชีวิตในสังคม ความสามารถในการประกอบอาชีพ และการพัฒนาในทุกขั้นตอนของชีวิต (พระเอกพล กิตติปัญญา (กันทะยวง), 2560) และที่สำคัญของการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีจะต้องดูแลเรื่องปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิตที่พอเพียง มีร่างกายที่แข็งแรง มีอาหารการกินที่เหมาะสมกับวัย มีการพักผ่อนที่เพียงพอและมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น

ในขณะที่การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตในด้านจิตใจ ต้องดูแลเอาใจใส่ด้วยการยอมรับนับถือ การเข้าใจการเห็นอกเห็นใจและการให้อภัย พูดคุยอย่างสม่ำเสมอ ให้ความรักความเคารพยกย่องสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวและสังคมที่เหมาะสมตามกำลังความสามารถที่จะทำได้ ความสัมพันธ์ที่อบอุ่นในครอบครัวและในชุมชน (จักรพงษ์ เกะเย็น, 2554) ส่งเสริมคุณธรรมส่วนตัวและสังคม เช่น กตัญญูกตเวทิตะ และการละเว้นจากอบายมุข มีประสบการณ์ที่ของการดำเนินชีวิตและตัดสินใจอย่างฉลาด รู้จักแก้ปัญหาดำเนินชีวิตด้วยปัญญา จิตใจปลอดโปร่ง เบิกบาน เป็นสุข มองโลกและชีวิตตามความเป็นจริง รวมถึงการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตผืนด้านอารมณ์ ได้แก่ การพักผ่อนหย่อนใจที่มีคุณค่าประโยชน์ ความนิยมชมชอบในศิลปวัฒนธรรม มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกชีวิตและชุมชน สามารถในการป้องกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของตนเอง ครอบครัวและชุมชน ให้ความสำคัญกับความรู้สึกละและอารมณ์ของผู้สูงอายุ ทำความเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้น และระมัดระวังกับการจัดการกับอารมณ์ของผู้สูงอายุที่มาขอรับการปรึกษา (กรมสุขภาพจิต, 2558) พร้อมทั้งมี “การจัดโครงการ

เพิ่มความรู้และสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ” ให้สามารถแสดงศักยภาพของผู้สูงอายุที่มีและถ่ายทอดไปยังลูกหลานได้ในหลากหลายมิติหรือหลากหลายลักษณะทุกช่วงวัย

การจัดโครงการเพิ่มความรู้และสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ

การจัดโครงการพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมการเรียนรู้ผู้สูงอายุในชุมชน เป็นการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ต้องการให้ผู้สูงอายุมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตให้ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญ และพลังของผู้สูงอายุ โดยการสร้างพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิตการพัฒนาศักยภาพของบุคคลอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ รวมถึงโครงการเสริมพลังคลังปัญญาผู้สูงอายุ เป็นเครือข่ายในการคุ้มครองทางสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ และส่งเสริมการนำศักยภาพผู้สูงอายุมาใช้ในการพัฒนาประเทศ การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาสู่สังคม ส่งเสริมการออม และสร้างระบบประกันสุขภาพ เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างมั่นคง เป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และทำให้ผู้สูงอายุเกิดความปิติได้บริหารกาย จิต สังคม เป็นบุคคลที่พัฒนาไปตามกาลสมัยพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและสามารถเป็นพลังให้การพึ่งพาแก่ชุมชนและสังคม ในขณะที่การรณรงค์สร้างความตระหนักถึงคุณค่าและเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ เป็นการเตรียมความพร้อมวางแผนชีวิตก่อนที่จะก้าวเข้าสู่วัยเกษียณหรือวัยสูงอายุในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การเตรียมจิตใจ การเตรียมร่างกาย การเตรียมความมั่งคั่ง การเตรียมตัวสำหรับกิจกรรมยามว่าง การเตรียมความสัมพันธ์ในครอบครัว การเตรียมที่อยู่อาศัย การเตรียมตัวในด้านต่างๆ ควรปฏิบัติให้สำเร็จก่อนเข้าสู่วัยชรา เพราะเป็นการเตรียมตัวที่ใช้เวลานานและต้องทำอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นรากฐานสำหรับวัยชราที่มีคุณภาพ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2564) พร้อมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ซึ่งถือว่าเป็นศูนย์รวมที่สำคัญของทุกคนในครอบครัวและผู้สูงอายุ ที่แสดงถึงความเอาใจใส่ต่อผู้สูงอายุในบ้าน ยังสามารถนำแนวคิดการจัดสภาพแวดล้อมหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยไปปรับปรุงในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งมีผู้สูงอายุมาใช้ประโยชน์เป็นจำนวนมาก เช่น วัด สวนสาธารณะ อาคารอเนกประสงค์ ศูนย์การเรียนรู้ ตลาด และสถานที่ราชการ (สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม, 2558) บ่งชี้ถึง “การพัฒนาสัมพันธภาพของผู้สูงอายุกับบุคคลในครอบครัวและบุคคลรอบข้าง” สามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันทุกช่วงวัยและสอดคล้องกับสัมพันธภาพของ ‘ผู้สูงอายุ’ กับบุคคลในครอบครัวเพื่อให้พร้อมต่อการประสานความสัมพันธ์ร่วมกัน

การพัฒนาสัมพันธภาพของผู้สูงอายุกับบุคคลในครอบครัวและบุคคลรอบข้าง

การสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคล เป็นการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างนับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อผู้สูงอายุเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นวิธีการที่ทำให้ผู้สูงอายุได้รับการตอบสนองความต้องการทางสังคม มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น เช่น การมีเพื่อนในวัยเดียวกันสามารถปรับตัวให้เข้ากับ ความทุกข์ของกันและกันได้ มีความรู้สึกที่ดีที่ช่วยเหลือและสนับสนุนการเคารพ ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่าของตนเองมีความหมายและมีคุณค่า พวกเขามักจะใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม (วิลาวัลย์ รัตนา, 2552) ด้วยการยอมรับสภาพความเป็นจริงของตน และไม่ยึดถือข้อบกพร่องใด ๆ ในร่างกายของตนเอง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักพูด และรู้จักฟังในจังหวะที่เหมาะสม เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้แสดงความคิดเห็น และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ให้มองโลกในแง่ที่เป็นจริง ปฏิเสธในสิ่งที่ตนไม่สามารถ

ทำ นอกจากนั้นยังต้องรู้จักเสียสละและให้อภัยแก่เพื่อนเมื่อเกิดข้อผิดพลาด และทำความเข้าใจถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดข้อผิดพลาดนั้น ๆ และร่วมมือช่วยเหลือกันปรับปรุงแก้ไขตามสาเหตุที่เกิดขึ้นต่อไป

การสร้างสัมพันธภาพที่ดีในชีวิตครอบครัวและสังคมนั้น ต้องเอาใจใส่ดูแลและเอื้ออาทรต่อกัน คือ การดูแลเอาใจใส่ถ้าเรารักกันในครอบครัว เราก็จะต้องช่วยกันดูแลเอาใจใส่กับสมาชิกในครอบครัว ให้ความเคารพนับถือกันและกันให้เกียรติกัน การเคารพแสดงออกโดยพฤติกรรมหลายด้าน เช่น การฟังกัน การทำความเข้าใจกันว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดไม่ควร การให้อภัยเกิดขึ้นหลังจากมีการขอโทษกันแล้ว ครอบครัวก็จะอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข (เจนจิราภรณ์ นามโคตร, 2564) ทำให้เห็นถึงมุมมอง “การเตรียมความพร้อมและสนับสนุนนโยบายสังคมผู้สูงอายุยั่งยืน” ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อันนำไปสู่การเตรียมความพร้อมอย่างรอบด้านและการจัดการที่ดีร่วมกับทุกภาคส่วนต่อไป

การเตรียมความพร้อมและสนับสนุนนโยบายสังคมผู้สูงอายุยั่งยืน

การพัฒนากระบวนการทัศน์ในด้านการดูแลผู้สูงอายุ ตลอดจนทำให้เกิดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบการให้บริการสุขภาพ จำเป็นต้องพัฒนาระบบบริการสุขภาพ เพิ่มประสิทธิภาพการดูแลผู้สูงอายุที่เจ็บป่วย นอกสถานพยาบาล ส่งเสริมการใช้ยาด้วยตนเองอย่างเหมาะสม เพิ่มประสิทธิภาพการส่งเสริมสุขภาพหรือการป้องกันโรค ส่งเสริมการออกกำลังกายและกิจกรรมทางสังคม การพิจารณาตัวชี้วัดใหม่ ความก้าวหน้าของนโยบายและแผนการดูแลผู้สูงอายุ สนับสนุนให้มีโครงการสำหรับผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมมีประกันสุขภาพคุ้มครองรายได้ พัฒนาศักยภาพด้านผู้สูงอายุเพื่อกำหนดนโยบายเพื่อประโยชน์ของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาระบบสารสนเทศที่ถูกต้อง ทันสมัย (เพ็ญณี กัณตะวงษ์ แรอรท และณรงค์ เกียรติคุณวงศ์, 2562) การบริหารทรัพยากรบุคคลภาครัฐเพื่อรองรับสังคมสูงอายุ ประกอบด้วย มาตรการปรับโครงสร้าง อัตรากำลังให้มีขนาดที่เหมาะสม การปรับปรุงโครงสร้างตำแหน่งงาน และการบริหารอัตราค่าจ้างภาครัฐ ให้เหมาะสมกับภารกิจและบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป การปรับปรุงอายุเกษียณและขยายระยะเวลา การทำงานให้สอดคล้องกับความจำเป็นและลักษณะงานภาครัฐ และการพัฒนาระบบบริหารอายุของส่วนราชการ ได้แก่ การสับเปลี่ยน หมุนเวียนงาน ความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานและการทำงานหลังเกษียณ ระบบการทำงานที่มีความยืดหยุ่น ระบบจิตใจ และการประเมินผลงานที่เหมาะสมกับช่วงอายุ และระบบบริหารจัดการความรู้ เริ่มขับเคลื่อนเพื่อนำแผนพัฒนาศักยภาพ กำลังคนภาครัฐให้พร้อมเข้าสู่สังคมสูงอายุและการบริหารทรัพยากรบุคคลภาครัฐเพื่อรองรับสังคมสูงอายุไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลต่อไป (สุรพงษ์ มาลี, 2561) พร้อมทั้งจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุให้เป็นระบบและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ร่วมกัน การยกระดับและพัฒนาระบบฐานข้อมูลผู้สูงอายุไทยและนวัตกรรมเพื่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกับการบูรณาการฐานข้อมูลด้านผู้สูงอายุของหน่วยงานภาครัฐ และกรอบแนวทางการจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุรายบุคคล ทั้ง 5 มิติ ได้แก่ มิติสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพ สภาพแวดล้อมและเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้เกิดฐานข้อมูลผู้สูงอายุในระดับประเทศ เพื่อประโยชน์ในการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายให้ตรงตามความจำเป็นและความต้องการอย่างทันเหตุการณ์ อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการบริหาร การวางแผน กำหนดนโยบาย การพยากรณ์แนวโน้มสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย และยัง

สามารถใช้เป็นข้อมูลเพื่อการให้บริการกลุ่มเป้าหมายและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมมาช่วยในการอำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุในชีวิตประจำวัน ร่วมกันผลักดันและขับเคลื่อนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2564) ภายใต้ “หลักประกันรายได้และส่งเสริมการออม” เพื่อความมั่นคงในการดำรงชีพ สุขภาพและตรงตามความต้องการหรือเป้าหมายปลายทางของผู้สูงอายุในฐานะ “ไม่ใกล้ฝั่ง” ที่ต้องสร้างหลักประกันรายได้ส่งเสริมการออม และเตรียมตนเองในลักษณะ “เตรียมความพร้อมก่อนตาย” จะได้ไม่เป็นภาระของลูกหลาน

หลักประกันรายได้และส่งเสริมการออมเพื่อความมั่นคง

การให้เงินช่วยเหลือเพื่อการยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐโดยผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งเป็นพันธกรณีที่ประเทศภาคีองค์การสหประชาชาติจะต้องร่วมยึดถือเป็นเป้าหมายการดำเนินงานผู้สูงอายุ และร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนา เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายดังกล่าวร่วมกัน ประเด็นท้าทายในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ คือ การสร้างหลักประกันด้านรายได้เพื่อวัยสูงอายุ การเตรียมความพร้อมเพื่อความมั่นคง ในวัยสูงอายุ ด้วยการส่งเสริมระบบการออมแห่งชาติให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในวัยทำงาน และยังไม่มียุทธศาสตร์ด้านรายได้ใด ๆ จากรัฐให้มีบำนาญเพื่อการใช้จ่ายในวัยสูงอายุ การส่งเสริมและขยายโอกาสในการทำงานของผู้สูงอายุ โดยการส่งเสริมให้มีความสามารถและประสบการณ์ของผู้สูงอายุ มาเป็นส่วนหนึ่งของภาคการผลิตภาคบริการ ภาควิชาการ การให้คำแนะนำปรึกษา ตลอดจนงานอาสาสมัครและการถ่ายทอดภูมิปัญญา เป็นแนวปฏิบัติที่สามารถลดปัญหาการขาดแคลนแรงงานทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ของประเทศไทยได้ การสร้างและพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว การสร้างและพัฒนาระบบ เพื่อจัดบริการรองรับความต้องการการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว โดยมุ่งเน้นที่จะสร้างและพัฒนา กลไกต่างๆ ที่มีอยู่ทั้งในระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติทั้งในเขตเมืองและในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะด้านบุคลากรและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ร่วมกันทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ ทั้งบุคลากรวิชาชีพและอาสาสมัครให้บริการแก่ผู้สูงอายุในชุมชน การฟื้นฟูสุขภาพให้กับกลุ่มผู้สูงอายุที่ติดเตียงและมีข้อจำกัดในเรื่องการเคลื่อนไหว การเร่งขยายการฝึกอบรมบุคลากรเพื่อพัฒนาความรู้และพัฒนาทักษะเฉพาะด้านการดูแลผู้สูงอายุ การจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัย การเสริมสร้างขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลด้านคุณภาพชีวิตอย่างครอบคลุมทุกด้าน โดยการสนับสนุนทรัพยากร การสนับสนุนความรู้ การนิเทศงาน หรือการฝึกอบรมเพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ สถานการณ์ผู้สูงอายุและองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เพื่อให้บุคลากรและ ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงาน ด้านผู้สูงอายุได้อย่างมืออาชีพ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2561) พร้อมทั้งแนะนำการวางแผนทางการเงินต้องทำก่อนวัยเกษียณ ไม่ใช่เกษียณแล้วจึงมาเริ่มทำ เพราะอาจจะทำให้สายเกินไป ทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายว่าในแต่ละเดือนต้องใช้อะไรบ้างที่จำเป็น ชยันทำอาชีพเล็ก ๆ น้อย ๆ หลังเกษียณอายุ เป็นการต่อยอดให้เกิดรายได้ อีกทางหนึ่ง (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2564)

สรุป

จากการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ บ่งชี้ถึง ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าจำเป็นต้องได้รับการดูแลด้านร่างกาย จิตใจและอารมณ์อย่างรอบด้านโดยการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ ได้ดังภาพที่ 1

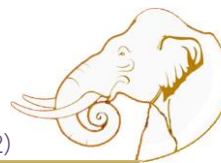
ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

จากภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าจำเป็นที่จะต้องให้การดูแลและยกย่องเชิดชูในทุก ๆ ด้าน ด้วยการเพิ่มความรู้ให้แก่ผู้สูงอายุหรือโครงการที่ช่วยส่งเสริมความรักและสามัคคีกันในครอบครัว เป็นการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสังคมผู้สูงวัยในอนาคต ทั้งนี้ต้องมีการจัดการสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ การจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุ รมรณรงค์ส่งเสริมการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางด้านรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ ประชาสัมพันธ์ให้ผู้สูงอายุได้เข้าถึงข้อมูล ข่าวสารและสิทธิจากนโยบายต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2561). *ยุทธศาสตร์กรมกิจการผู้สูงอายุ ประจำปี พ.ศ.2561-2580 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- _____. (2564). *วางแผนการเงินหลังเกษียณให้มีใช้ไม่ขาดสน*. สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://www.dop.go.th/th/know/15/826>.
- _____. (2564). *BIG DATA กับการยกระดับและพัฒนากระบวนการข้อมูลผู้สูงอายุไทย*. สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://www.dop.go.th/th/gallery/1/1472>.
- _____. (2564). *กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ*. สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2564, จาก http://www.dop.go.th/download/formdownload/th1573807463-827_0.pdf.
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2558). *แนวทางการดูแลทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุ เพื่อป้องกันปัญหาสุขภาพจิต*. กรุงเทพมหานคร : กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- กรมสุขภาพจิต. (2564). *ก้าวอย่างของประเทศไทย “ผู้สูงอายุ” อย่างสมบูรณ์แบบ*. สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=30476>.
- กัญญาณัฐ ใฝ่คำ. (2561). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในประเทศไทย*. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, 7(2), 19-26.
- จักรพงษ์ เกเย็น. (2554). *คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอาศัยในชุมชนของการเคหะแห่งชาติในเขตกรุงเทพมหานคร: ศึกษากรณี โครงการเคหะชุมชนทุ่งสองห้องอาคารแฟลตเช้า*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม). กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- จิราพร ไชยเชนทร์. (2555). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. สุราษฎร์ธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- เจนจิราภรณ์ นามโคตร. (2564). *ชีวิตและครอบครัวศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://sites.google.com/site/ann5481136701/bth-thi4chivit-laea-khrxbkhrw-suksa/4-2kar-srang-serim-samphanthphaph-thi-di-ni-chiwit-khrxbkhrw-laea-sangkh>.
- เดชา บุญมาสุข. (2558). *การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เปลว สีเงิน (นามแฝง). (2564). *สังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบ*. สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/103356>.
- พระครูภัทรปัญญาคุณ (เวียง แซ่ฮ้อย). (2560). *การศึกษาความต้องการได้รับสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหัวไทร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). *ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก หมดศีกษาศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา.

- พระเอกพล กิตติปญโญ (กันทะยวง). (2560). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อเสริมสร้างความสุขของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านแปะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เพ็ญณี กันตะวงษ์ แนนรท และณรงค์ เกียรติคุณวงศ์. (2562). *การดูแลผู้สูงอายุ บทเรียนจากเมืองโกเบ, มลนิธiconрад อาเคนาวร์. ขอนแก่น : วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น*.
- ลัดดา บุญเกิด. (2557). *ความต้องการด้านสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลเกาะจันทร์ อำเภอกะจันทร์ จังหวัดชลบุรี*. (ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป). มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วันชัย ชูประดิษฐ์. (2555). *การศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำทับ อำเภอลำทับ จังหวัดกระบี่*. (การค้นคว้าปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- วิลาวัลย์ รัตน. (2552). *พฤติกรรมการดูแลสุขภาพและการสนับสนุนทางสังคมกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี*. (สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2556). *คุณภาพชีวิตการทำงานและความสุข*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม. (2558). *การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ*. กรุงเทพมหานคร : กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- สุรพงษ์ มาลี. (2561). ภาครัฐกับการเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมสูงวัย. *วารสารข้าราชการ*, 60(4), 10-11.
- อนรรฆ อีสเฮาะ. (2562). *คุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสะกอม อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา*. (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อำนาจ เจริญสุข. (2557). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตของข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 จังหวัดนครสวรรค์*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุ ตามแนวพระพุทธศาสนา Enhancing health of the elderly according to Buddhism principles

พระมหาอุทธรพิชาญ ทองจันทร์¹, เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร², วันชัย ชูศรีสุข³

PhramahaYuddhapicharn thongjunra¹, Saovalak Kosonkittiumporn², Wanchai Chuseesuk³

นักศึกษาระดับปริญญาเอก ปร.ด.(รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม¹

D.P.A. student (public Administration), Rajabhat Mahasarakham University, Thailand;

รองศาสตราจารย์ประจำรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม²

Assoc. Prof. of Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat Mahasarakham University, Thailand;

Email : picharn.tho@mcu.ac.th

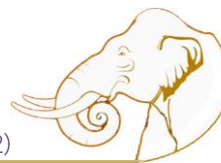
บทคัดย่อ

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ได้มีนิยามความหมายของ สุขภาพหรือ สุขภาวะ (Wellbeing) ไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2491 ว่า สุขภาพคือ “ภาวะแห่งความสมบูรณ์พร้อมของร่างกาย จิตใจ และสังคม และมีได้หมายความว่าเฉพาะเพียงแต่การไม่เป็นโรคหรือทุพพลภาพเท่านั้น” (Health is a state of complete physical, mental and social well-being, and not merely the absence of disease or infirmity) และในปี พ.ศ. 2526 ได้มีการพยายามเสนอให้เพิ่ม “สุขภาวะทางจิตวิญญาณ” เข้า ในคำจำกัดความคำว่าสุขภาพขององค์การอนามัยโลกอย่างเป็นทางการ โดยสมาชิกจากประเทศในภูมิภาค จากเมดิเตอร์เรเนียนตะวันออก โดยข้อเสนอดังกล่าวมีทั้งผู้เสนอและคัดค้าน จนในที่สุดคณะกรรมการบริหารขององค์การอนามัยโลก มีข้อยุติให้ปรับปรุงคำจำกัดความของคำว่า สุขภาพจากเดิมเป็น “สุขภาวะที่สมบูรณ์อย่างมีพลวัตทั้งร่างกาย จิตใจจิตวิญญาณ และสังคม โดยมีได้หมายความว่าเฉพาะ ปราศจากโรคและความพิการเท่านั้น” อย่างไรก็ตามข้อเสนอดังกล่าวยังไม่มีการยอมรับเป็นมติของสมัชชาอนามัยโลกในขณะนั้น แต่ต่อมาในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2541 ที่ประชุมสมัชชาขององค์การอนามัยโลก ได้ ยอมรับและมีมติให้เพิ่มคำว่า “Spiritual well-being” หรือสุขภาวะทางจิตวิญญาณเข้าไป ในคำจำกัด ความของสุขภาพเพิ่มเติมแสดงถึงมุมมองที่กว้างขวางหลากหลายของสุขภาพที่มากขึ้น (สถาบันวิจัยระบบ สาธารณสุข, 2541:2)

คำสำคัญ สุขภาวะ, ผู้สูงอายุ, พระพุทธศาสนา

Abstract

The World Health Organization has defined health or wellbeing since 1948, that health is "state of completeness of the body, mind and society, and does not mean only the absence of Health is a state of complete physical, mental and social well-being, and not merely the absence of disease or infirmity). In 1983 attempt to add "Spirituality" is officially included in the World Health Organization's definition of health by members from regional countries from the Eastern Mediterranean. The proposal has both proponents and opponents. Finally the Executive Committee of the World Health Organization, there was a consensus to improve the definition of the word health from the original. However, the

proposal was not accepted as a resolution by the WHO at that time, Perfect health with dynamics of the whole body mind, spirit and society, by no means only free from disease and disability.” Later in May 1998 the WHO Assembly had accepted and resolved to add the term "spiritual well-being" In definition of health represents a broader, more diverse perspective of health. (Public Systems Research Institute, 1998:2)

Keywords: Health, The elderly, Buddhism

บทนำ

พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุทธิ) ให้ความหมาย คำว่า “สุขภาพ” มาจากคำในภาษาบาลี 2 คำ คือ คำว่า “สุขะ” แปลว่าความสุข ความสบาย ความสำราญ ตรงกันข้ามกับความทุกข์ และคำว่า “ภาวะ” แปลว่า ความเป็น ความปรากฏ รวมคำว่า “สุขภาวะ” แปลว่าสภาวะที่มีความสุข หรือสภาวะแห่งความสุข เมื่อนำมาใช้ในภาษาไทย แปลง “ว” เป็น “พ” เป็นคำ ว่า “สุขภาพ” (พระธรรมโมลี, ทองอยู่ ญาณวิสุทธิ, 2550:32)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) อธิบายว่า “สุขภาวะ” หรือ “สุขภาพ” เป็นคำเดียวกันในภาษาบาลี แต่ภาษาไทยแผลง “ว” เป็น “พ” เป็นคำว่า “สุขภาพ” เมื่อความหมาย ของสุขภาพคือสุขภาพทางกาย จิต สังคม และปัญญา จึงสื่อความหมายใกล้เคียงความสุข ภาวะที่ปลอดทุกข์ เป็นสุข เป็นภาวะที่สมบูรณ์ คำสมัยใหม่เรียกว่า “องค์รวม” ความสุขแนวพุทธหรือสุขภาพแนวพุทธ ประกอบด้วยลักษณะที่เป็นวิชา (ความสว่างส่องใส) วิมุตติ (ความหลุดพ้นเป็นอิสระ) วิสุทธิ (ความหมดจด ไม่ชุ่มมัวเศร้าหมอง) สันติ (ความสงบไม่ร้อนรนกระวนกระวาย) ซึ่งเป็นภาวะที่เป็นความดีงามของชีวิต (พระพรหมคุณาภรณ์, ป.อ.ปยุตโต, 2548:5)

พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ได้กำหนดความหมายของสุขภาพไว้ว่า “สุขภาพ หมายถึงภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกายทางจิตทางปัญญา และทางสังคมเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล” และ“ปัญญาหมายความว่าความรู้ที่รู้เท่าทันและความเข้าใจอย่างแยกได้ในเหตุผลแห่งความดีความชั่วความมีประโยชน์และความมีโทษซึ่งนำไปสู่ความมีจิตอันดีงามและเอื้อเพื่อผู้อื่น”(กระทรวงสาธารณสุข, พ.ร.บ., 2550:124)

โดยความหมายสุขภาพหรือสุขภาวะจะต้องครอบคลุมทั้ง 4 มิติด้วยกันจึงจะเรียกว่ามีสุขภาพสมบูรณ์ได้แก่ (1) มิติกาย ได้แก่ การมีสุขภาวะที่สมบูรณ์ทางกายหมายถึงร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง คล่องแคล่วมีกำลังไม่เป็นโรคไม่พิการมีเศรษฐกิจหรือปัจจัยที่จำเป็นพอเพียงไม่มีอุปสรรคอันตรายและมีสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ (2) มิติใจ ได้แก่การมีสุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิตหมายถึงจิตใจที่มีความสุขรื่นเริง คล่องแคล่วไม่ติดขัดมีความเมตตาสัมผัสได้กับสรรพสิ่งมีสติมีสมาธิมีปัญญารวมถึงลดการเห็นแก่ตัวลง (3) มิติสังคม ได้แก่ สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางสังคมหมายถึงการอยู่ร่วมกันด้วยดีมีครอบครัวอบอุ่นชุมชนเข้มแข็ง สังคมมีความยุติธรรมมีความเสมอภาคมีภราดรภาพมีสันติภาพมีความเป็นประชาสังคมมีระบบบริการที่ดี และมีระบบบริการที่เป็นกิจการทางสังคม (4) มิติจิตวิญญาณหรือปัญญา ได้แก่ สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิต

วิญญาณหมายถึงสภาวะที่เกิดขึ้นเมื่อทำความดีหรือจิตสัมผัสกับสิ่งที่มีคุณค่าอันสูงส่งหรือสิ่งสูงสุดเช่นการเสียสละการมีเมตตากรุณาการเข้าถึงพระรัตนตรัยหรือการเข้าถึงพระผู้เป็นเจ้าเป็นต้นเป็นความสุขที่เกิดขึ้นเมื่อมีความหลุดพ้นจากการมีตัวตน (self-transcending) จึงมีอิสรภาพมีความผ่อนคลายอย่างยิ่ง

สุขภาพ คือ สภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคมและทางปัญญาหรือจิตวิญญาณ สภาวะแต่ละด้านอาจมีองค์ประกอบด้านละ 4 รวมเป็นสภาวะดังนี้ สภาวะทางกายประกอบด้วย ร่างกายแข็งแรง ปลอดภัย ปลอดภัย มีสมาธิ สุขภาวะทางจิต ประกอบด้วย ความดี ความงาม ความสวย ความมีสติ สุขภาวะทางสังคม มีความสัมพันธ์ที่ดีทุกระดับ ตั้งแต่ในครอบครัว ชุมชน สังคมเข้มแข็ง ร่วมคิดร่วมทำ สังคมมีความยุติธรรมแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี

สภาวะทางปัญญา มีปัญญา รอบรู้ เท่าทันอยู่ร่วมกันเป็น ซึ่งได้ให้ความหมายของแต่ละมิติของสภาวะดังนี้

1) สุขภาวะทางกาย หมายถึง ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงคล่องแคล่วมีกำลังไม่เป็นโรคไม่พิการ มีเศรษฐกิจหรือปัจจัยที่จำเป็นเพียงพอ ไม่มีอุบัติเหตุอันตราย และมีสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ คำว่า กายในที่นี้หมายถึงทางกายภาพด้วย

2) สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิตหมายถึง การมีจิตใจที่มีความสุขรื่นเริง คล่องแคล่ว มีความเมตตาสัมผัสกับความงามของสรรพสิ่ง มีสติ มีสมาธิ มีปัญญา รวมทั้งการลดความเห็นแก่ตัวลงไปด้วย เพราะหากมีความเห็นแก่ตัวก็ว่าจะไม่เกิดสภาวะที่สมบูรณ์ทางจิต

3) สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางสังคม หมายถึง การอยู่ร่วมกันด้วยดีมีครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมมีความยุติธรรมเสมอภาค มีภาพลักษณ์ มีสันติภาพ มีระบบบริการที่ดี และมีความเป็นประชาสังคม

4) สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิตวิญญาณหรือปัญญา หมายถึง สภาวะที่เกิดขึ้นเมื่อทำความดีหรือจิตสัมผัสกับสิ่งที่มีค่าสูงสุด เช่น ความเสียสละ การมีเมตตากรุณามีปัญญารอบรู้เท่าทัน มีที่พึ่งทางจิตใจเข้าถึงพระรัตนตรัยหรือการเข้าถึงพระผู้เป็นเจ้า ความสุขทางจิตวิญญาณเป็นความสุขที่ไม่ระคนอยู่กับความเห็นแก่ตัว แต่เป็นสภาวะที่เกิดขึ้นเมื่อมนุษย์หลุดพ้นจากความมีตัวตน จึงมีอิสรภาพ มีความผ่อนคลาย เบาสบาย มีความปิติแผ่ซ่านมีความสุขอันประณีตและล้ำลึกหรือความสุขอันเป็นทิพย์ มีผลดีต่อสุขภาพ ทางกาย ทางจิตและทางสังคม สุขภาวะทางจิตเป็นยอด ที่ส่งผลกระทบอย่างแรงต่อสุขภาพอีก 3 มิติ ถ้าขาดสุขภาวะทางจิตวิญญาณ มนุษย์จะไม่พบความสุขที่แท้จริง (ประเวศ วะสี, 2543:14)

ดังนั้น สุขภาวะ จึงหมายถึง ภาวะที่บุคคลปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีร่างกายที่แข็งแรงมีอายุยืนยาว มีจิตใจที่ดีมีความเมตตากรุณา ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม ดำเนินชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะ

แนวคิดสุขภาพ/สุขภาพองค์รวม

นับเป็นเวลาประมาณ 50 ปีที่ผ่านมา องค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ซึ่งเรียกโดยย่อว่า WHO ได้ให้บทนิยามของคำว่า “สุขภาพ” ไว้ว่า “สุขภาพ คือความสุขที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม ไม่เพียงแต่ความปราศจากโรคหรือทุพพลภาพเท่านั้น” ความหมายของคำว่าสุขภาพดังกล่าวนี้ใช้กันแพร่หลายทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการแพทย์และสาธารณสุข ต่อมาผู้เชี่ยวชาญขององค์การอนามัยโลกหลายคนมีความเห็นว่าบทนิยามที่ได้ให้ไว้ยังขาดความสมบูรณ์ น่าจะมีการเพิ่มองค์ประกอบทางจิตวิญญาณเข้าไปด้วยดังนั้นคำจำกัดความของสุขภาพขององค์การอนามัยโลก คำว่า “สุขภาพ” หรือ Health จึงหมายถึงสภาวะที่สมบูรณ์ใช้คำว่า “Complete Well-being” ทางกาย (Physical) ทางจิต (Mental) ทาง

สังคม (Social) และทางจิตวิญญาณ (Spiritual) ฉะนั้นคำจำกัดความดังกล่าวเป็นคำนิยามที่ลึกที่สุด กว้างที่สุด ครอบคลุมทุกอย่างทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ สุขภาพจึงไม่ใช่เรื่องโรค เรื่องโรงพยาบาล หรือเรื่องยาเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่ครอบคลุมไปทั้งหมด (ประเวศ วะสี, 2548:13)

สอดคล้องกับพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ได้ให้ความหมายของคำว่า สุขภาพ ว่า คือ ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย จิต ปัญญา และสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล และในทำนองเดียวกัน ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2559 ได้นิยามคำว่า สุขภาวะ หมายถึง ภาวะที่บุคคลมีร่างกายแข็งแรง มีอายุยืนยาว มีจิตใจที่ดี มีความเมตตากรุณา ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม ดำเนินชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะ และใฝ่รู้ สามารถ “คิดเป็น ทำเป็น” มีเหตุมีผล อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข การมีสุขภาพจะเป็นเรื่องที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างเป็นองค์รวม โดยเริ่มจากตนเอง ไปสู่ครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การศึกษา เศรษฐกิจสังคม การเมือง และอื่นๆ (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2561:93) ทั้งหมดนี้เป็นการให้ความหมายที่แสดงถึงความสำคัญของร่างกาย จิตใจ ปัญญา สังคม อย่างเชื่อมโยงกันแยกไม่ได้

แนวคิดสุขภาพองค์รวม มีความสัมพันธ์อย่างยิ่งกับประเด็นดังต่อไปนี้

- (1) การมีส่วนร่วมระหว่างกันของระบบในธรรมชาติทั้งหมด (Participatory nature)
- (2) วิถีสุขภาพองค์รวมเป็นพลวัต หรือการเคลื่อนไหวไปอย่างไม่หยุดนิ่ง (Dynamic nature)
- (3) โดยธรรมชาติของการขยายและเปิดกว้างอย่างไม่มีที่สิ้นสุด วิถีสุขภาพองค์รวมจึงไม่ยึดติด แต่มีความยืดหยุ่น เปิดกว้างอย่างหลากหลาย (Perspectives)

กระบวนการทางสุขภาพแต่ละรูปแบบจึงมีความสำคัญในตนเอง ไม่มีวิธีการใดวิธีการหนึ่งที่ดีที่สุด ด้วยแนวความคิดนี้เชื่อว่าธรรมชาติเป็นแหล่งกำเนิดและก่อให้เกิดสรรพสิ่งต่างๆ รวมทั้งการมีสุขภาพที่ดีเป็น การดำรงชีวิตอยู่อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับวิถีธรรมชาติ ดังนั้นจึงนำไปสู่การดูแลรักษาสุขภาพที่หลากหลาย เช่น การนวด กดจุด ฝังเข็ม วารีบำบัด สมาธิ กลิ่นบำบัด รวมถึงกิจกรรมในสังคม เช่น การรับประทานอาหารแบบชีวะจิต การรับประทานอาหารแบบมังสวิรัตหรืออาหารเจ การออกกำลังกายแบบโยคะ ไทเก๊ก ชีกง ฤๅษี ดัดตน รำไม้พลอง รำพัด เป็นต้น

นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ เป็นต้นมา การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาพในประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับคำว่า สุขภาพโดยมองว่า เป็นภาวะแห่งความสุขซึ่งครอบคลุม มิติทางกาย มิติทางจิตใจ และมิติทางสังคม ซึ่งการมีสุขภาพดี หมายถึง การมีร่างกายแข็งแรง ไม่ป่วยง่าย หากป่วยก็ได้รับการดูแลอย่างดี ไม่เสียชีวิตก่อนเวลาอันควร มีจิตใจที่สบาย สะอาด สงบ ไม่ทรมานทรมาย ไม่วุ่นวาย มีความเป็นอยู่ในสังคมที่ดีพอในครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนมีความเข้มแข็ง การมีสุขภาพดีเป็นสิทธิของทุกคน และทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการทำให้เกิดสุขภาพดี การเจ็บป่วยเป็นเรื่องปกติที่ทุกคนต้องร่วมกันป้องกัน จะเห็นว่าในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้เชื่อว่า การที่จะมีสุขภาพดีได้ทุกคนต้องร่วมมือกันสร้างให้เกิดขึ้น โดยนอกจากจะให้ความสำคัญกับสุขภาพคือการไม่เจ็บป่วยแล้วยังต้องสร้างสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ เช่น สิ่งแวดล้อมทางกายภาพทางการศึกษา ทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ฯลฯ เพราะสุขภาพมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆ อย่างเป็นองค์รวม

ต่อมาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ ได้ยึดแนวคิดหลักที่ว่า “สุขภาพคือสุขภาวะ” ซึ่งหมายถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์และมีดุลยภาพ ทั้งทางกาย ทางใจ ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ สุขภาพจึงแยกไม่ได้จากวิถีชีวิตที่

จะต้องดำเนินไปบนพื้นฐานของความถูกต้องพอดี โดยดำรงอยู่ในกรอบครัว ชุมชนและสังคมที่พัฒนาอย่างสมดุล ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม กล่าวได้ว่า มิติในการพิจารณาสุขภาพในแผนนี้ มองเรื่องสุขภาพในเชิงกว้างอย่างเป็นองค์รวมไม่เพียงแค่การไม่เจ็บป่วยหรือเกิดปัญหาสุขภาพเท่านั้น แต่เป็นการมองระบบสุขภาพทั้งระบบมากกว่าที่จะมองเฉพาะ ระบบงานสาธารณสุข นอกจากนี้ยังเป็นระบบสุขภาพเชิงรุก ที่มุ่งการส่งเสริมสุขภาพดีของประชาชน ควบคู่ไปกับการมีหลักประกันที่อุ้มชูในการเข้าถึงบริการสุขภาพที่เอื้ออาทร และมีคุณภาพ โดยสังคมทุกส่วนและทุกระดับมีศักยภาพและมีส่วนร่วมในการสร้างและจัดการระบบสุขภาพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีการเรียนรู้ และใช้ประโยชน์อย่างรู้เท่าทันทั้งจากภูมิปัญญาสากลและภูมิปัญญาไทย เพื่อให้สังคมไทยดำรงอยู่อย่างพึ่งตนเองได้และมีสุขภาวะ

แนวคิดสุขภาพพอเพียง

แนวคิดสุขภาพพอเพียงเป็นแนวคิดที่เชื่อมโยงมาจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้เน้นให้คนไทยทุกภาคส่วนของสังคมไทยมีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยยึดหลักความพอดีกับศักยภาพของตนเองบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง แนวปฏิบัติตนในทุกกิจกรรม ในทุกอาชีพต้องยึดวิถีชีวิตไทย อยู่แต่พอดี ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ยึดตัววัตถุแต่ให้ยึดทางสายกลาง อยู่กินตามฐานะ ใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต เจริญเติบโตอย่างค่อยเป็นค่อยไป ต้องอยู่บนหลักการรู้รักสามัคคี ใช้สติปัญญาปกป้องตนเอง ไม่ให้ลุ่มหลงกระแสโลกาภิวัตน์ ให้คำนึงถึงเหตุผลตามสภาพแวดล้อมของไทย รู้จักแยกแยะสิ่งดีสิ่งเลว จัดข้อขัดแย้งไปสู่ความประนีประนอมรักษามลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ทั้งนี้ในการพัฒนาระบบสุขภาพยึดหลักการสำคัญ ประการ ได้แก่ 1) ยึดหลักทางสายกลาง 2) ยึดหลักความสมดุล 3) ยึดหลักความพอประมาณ 4) สร้างระบบภูมิคุ้มกัน และ 5) สร้างระบบการเรียนรู้ให้ท่านหันโลกการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากำหนดเป็นทิศทางในการพัฒนาระบบสุขภาพ ก็เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางใจ ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ เชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพและชีวภาพที่มีผลต่อสุขภาพอย่างสมดุล

แนวคิดเรื่องความสุข 5 มิติ

แนวคิดเรื่องความสุข 5 มิติเพื่อส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคในผู้สูงอายุ เป็นแนวคิดเพื่อที่จะพัฒนาความสุขให้ผู้สูงอายุ ในโครงการป้องกันปัญหาสุขภาพจิตในผู้สูงอายุ สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิตโดยการนำแนวคิดในการสร้างสุขระดับที่ 1 ด้วยการนำธรรมะ 4 ประการมาใช้ ได้แก่ สุขกาย สุขใจ พลานามัยสมบูรณ์ และเพิ่มพูนงานอดิเรก การนำแนวคิดการสร้างสุขระดับที่ 2 ทางพระพุทธศาสนามาใช้เพื่อพัฒนาความสุขให้เกิดขึ้นภายในใจของผู้สูงอายุเอง ร่วมกับนิยามความสุขในเชิงจิตวิทยาของ Martin Saligman และกรอบการประเมินสุขภาวะของราช-วิทยาลัยแพทย์และสมาคมเวชศาสตร์ผู้สูงอายุของอังกฤษมาใช้เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการพัฒนาผู้สูงอายุ 5 ด้านอย่างเป็นรูปธรรม โดยใช้ชื่อว่าความสุขเชิงจิตวิทยาในผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคให้กับผู้สูงอายุ ตลอดจนเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับผู้สูงอายุว่าเป็น “ภาระ” ให้เป็น “พลังของชุมชน” ด้วยการเป็นผู้ให้อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี (สุจริต สุวรรณชีพ, 2554:12)

ผู้สูงอายุมีความต้องการทางสังคมและจิตใจ อันได้แก่ ความตั้งใจต่อการมีชีวิตที่ยืนยาว ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยในสังคม ความต้องการการเอาใจใส่ดูแลทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ความต้องการการยอมรับนับถือจากลูกหลานและสังคม รวมทั้งความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโดยการมีส่วนร่วมกิจกรรมและทำประโยชน์ต่อสังคม จะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวได้และมีความสุขต่อการใช้

ชีวิตในบั้นปลาย ดังนั้นการจัดบริการสุขภาพหรือการเสริมสร้างสุขภาวะให้กับผู้สูงอายุจึงเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้สูงอายุในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้น ได้แก่

- การปรับตัวให้เข้ากับสภาพร่างกายที่เสื่อมลง
- การปรับตัวให้เข้ากับสถานะที่ไม่ต้องทำงานและมีรายได้ลดลง
- การปรับตัวให้ยอมรับการจากไปของคู่ครอง เพื่อนสนิท และสมาชิกในครอบครัว
- การปรับตัวให้ยอมรับแบบแผนของสังคมในกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน
- การสร้างความสุขและความพึงพอใจให้กับตนเองภายใต้สภาวะแวดล้อมที่เป็นจริง
- การเปลี่ยนแปลงแบบแผนการดำเนินชีวิต

เพื่อที่จะทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี แนวคิดนี้ได้จำแนกความสุขของผู้สูงอายุ 5 มิติ ได้แก่ ด้านที่ 1 สุขสบาย (Health) ด้านที่ 2 สุขสนุก (Recreation) ด้านที่ 3 สุขสง่า (Integrity) ด้านที่ 4 สุขสว่าง (Cognition) และด้านที่ 5 สุขสงบ (Peacefulness) ดังนี้

ด้านที่ 1 สุขสบาย (Health) หมายถึง ความสามารถของผู้สูงอายุในการดูแลสุขภาพร่างกาย ให้มีสมรรถภาพร่างกายที่แข็งแรง คล่องแคล่ว มีกำลัง สามารถตอบสนองต่อความต้องการทางกายภาพได้ตามสภาพที่เป็นอยู่ มีเศรษฐกิจหรือปัจจัยที่จำเป็นพอเพียง ไม่มีอุบัติเหตุหรืออันตราย มีสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ ไม่ติดสิ่งเสพติด

ด้านที่ 2 สุขสนุก (Recreation) หมายถึง ความสามารถของผู้สูงอายุในการเลือกวิถีชีวิตที่รื่นรมย์ สนุกสนาน ด้วยการทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิดอารมณ์เป็นสุข จิตใจสดชื่นแจ่มใส กระปรี้กระเปร่า มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้สามารถลดความซึมเศร้า ความเครียดและความวิตกกังวลได้

ด้านที่ 3 สุขสง่า (Integrity) หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจในชีวิต ความภาคภูมิใจในตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง การยอมรับนับถือตนเอง ให้กำลังใจตนเองได้ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีลักษณะเอื้อเฟื้อแบ่งปัน และมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม

ด้านที่ 4 สุขสว่าง (Cognition) หมายถึง ความสามารถของผู้สูงอายุด้านความจำ ความคิดอย่างมีเหตุผล มีผล การสื่อสาร การวางแผนและการแก้ไขปัญหา ความสามารถในการคิดแบบนามธรรม รวมทั้งความสามารถในการจัดการสิ่งต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านที่ 5 สุขสงบ (Peacefulness) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการรับรู้ – เข้าใจ ความรู้สึกของตนเอง รู้จักควบคุมอารมณ์ และสามารถจัดการกับสภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถผ่อนคลายให้เกิดความสงบสุขกับตนเองได้ รวมทั้งความสามารถในการปรับตัวยอมรับสภาพสิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง

อย่างไรก็ตาม การจัดการบริการสุขภาพหรือการสร้างเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุตามแนวคิดนี้ มีการแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มติดสังคม กลุ่มติดบ้าน และกลุ่มติดเตียง ในที่นี้จะขอกล่าวถึงการจัดการหรือเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุเฉพาะกลุ่มติดสังคม ซึ่งหมายถึงกลุ่มที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ดี สามารถทำกิจวัตรประจำวันพื้นฐาน และกิจวัตรประจำวันต่อเนื่องได้เช่นเดียวกับผู้มีสุขภาพดีทั่วไป แม้จะมีโรคเรื้อรัง แต่ก็สามารถควบคุมโรคได้

การพัฒนาหรือเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุตามแนวคิดดังกล่าวนี้ เป็นการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค เพื่อคงสุขภาพดีไว้ หรือชะลอการเสื่อมของร่างกายให้นานที่สุด รวมทั้งความสามารถในการพึ่งพาตนเองเช่นผู้มีสุขภาพดีทั่วไป จำเป็นต้องสร้างเสริมพฤติกรรมดีทางด้านสุขภาพ ความรู้สึกทางบวก

และการสร้างกำลังใจให้ผู้สูงอายุ ให้ผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีความสุขจากการมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี วิธีการสร้างความสุข 5 มิติ (สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต, 2560:54) มีดังนี้

กิจกรรมสุขสบาย เน้นไปที่การเคลื่อนไหวปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน โดยสมรรถภาพในการปฏิบัติกิจกรรมคือ ความสามารถทางกายที่จะปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้อย่างอิสระและปลอดภัย โดยปราศจากความอ่อนล้า

กิจกรรมสุขสนุก เน้นไปที่การจัดกิจกรรมนันทนาการ ที่สร้างความสดชื่น สร้างพลังความมีชีวิตชีวาอย่างสร้างสรรค์และดีงามในรูปแบบของการทำกิจกรรม การแสดงออกในด้านกีฬา ดนตรี ศิลปะ งานอดิเรก เป็นต้น เป็นกิจกรรมที่ทำในเวลาว่าง ด้วยความสมัครใจ อาจทำเป็นกิจกรรมเดี่ยวหรือเป็นกลุ่มก็ได้

กิจกรรมสุขสง่า จะเน้นไปที่กิจกรรมที่ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ และตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง การมีพฤติกรรมช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมและเกิดมุมมองต่อการใช้ชีวิตในเชิงบวก เช่นการช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน จิตอาสา การช่วยเหลือคนในครอบครัว อาทิ การดูแลเด็ก เป็นต้น

กิจกรรมสุขสว่าง เน้นไปที่กิจกรรมที่ช่วยในการชะลอความเสื่อมทางสมอง เพิ่มไหวพริบ ความจำ การมีสติ การคิดอย่างมีเหตุผล และจัดการกับสิ่งต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

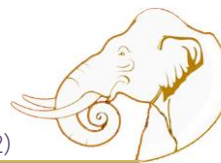
กิจกรรมสุขสงบ เน้นไปที่ความสามารถของบุคคลในด้านการรู้อารมณ์ตน หรือการตระหนักรู้ตนเอง สามารถรับรู้และเข้าใจความรู้สึก ความคิด และอารมณ์ของตนตามความเป็นจริง ด้านการควบคุมอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการจัดการกับอารมณ์ตนเองได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ และสุดท้ายการยอมรับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง สามารถมองสิ่งต่างๆ ทั้งในด้านที่เป็นความสุขและความทุกข์ในชีวิต ยอมรับและกล้าเผชิญกับปัญหาหรืออุปสรรคต่างๆ ด้วยจิตใจที่มั่นคง

ทั้งนี้จะมีการประเมินโดยใช้แบบประเมินความพร้อมในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน แบบต่อเนื่อง แบบวัดพฤติกรรมเสี่ยงด้านสุขภาพ แบบวัดคุณภาพชีวิต แบบบันทึกเรื่องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของครอบครัว/ชุมชน การออกกำลังกาย การทำกิจกรรมนันทนาการ แบบวัดคุณภาพชีวิต/แบบวัดความมีคุณค่าในตนเอง แบบบันทึกเรื่องกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ และตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง (self report) แบบคัดกรองภาวะสมองเสื่อม (TMSE) และแบบวัดความสุขฉบับ 15 ข้อตามลำดับ

แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมและเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธ

ในคัมภีร์พระไตรปิฎก มีคำกล่าวที่บ่งถึงภาวะการมีสุขภาพกายดี มีอยู่ 2 คำ คือ คำว่า “อัปปาพาโร” มีความเจ็บป่วยน้อย หรือ “อัปปาตังโก” มีโรคน้อย เช่น “ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีอาพาธน้อย มีโรคเบาบาง” (ม.ม.(ไทย), 13/379/464). “บุคคลในโลกนี้...เป็นผู้ไม่เบียดเบียนสัตว์... กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ในที่ใด ๆ เขาก็จะเป็นผู้มีโรคน้อย” (ที.ปา.ไทย, 11/317/306) , “ภิกษุทั้งหลายองค์ของภิกษุ ผู้บำเพ็ญเพียรมี 5 ประการ คือ...หลังจากตายแล้ว ถ้าไม่ไปเกิดในสุคติสวรรค์กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ในที่ใดๆ เขาก็จะเป็นผู้มีอาพาธน้อย มีโรคเบาบาง” (อง.ปญจก. ไทย 22/53/92) .

ภาวะความมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดีควบคู่กันไปเป็นความหมายที่สมบูรณ์สูงสุดในพระพุทธศาสนา แม้ว่าจะมีโรคทางกายเกิดขึ้นก็สามารถพัฒนาด้านจิตใจไว้ได้ เพราะมุ่งให้ความสำคัญทางด้านจิตใจเป็นพิเศษ ดังพุทธภาษิตที่ว่า “ใจเป็นผู้นำสรรพสิ่ง” (ขุ.ธ.ไทย 25/1/23).

พระพุทธเจ้าทรงตรัสถึงความสำคัญของการมีสุขภาพร่างกายดี ไม่มีโรคภัยเบียดเบียนว่า เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมแก่การบำเพ็ญเพียรอย่างยิ่ง (อง.ปญจก. ไทย 22/53/93). หากร่างกายเจ็บป่วยไม่อาจเพียรมาได้แล้ว พระองค์จะทรงมุ่งเน้นการเพียรทางจิตเป็นหลัก ดังเรื่องที่ปรากฏว่า ครั้งหนึ่งมีภิกษุทุพพลภาพป่วยหนักระยะสุดท้าย พระพุทธเจ้าทรงเพียรยารักษาทางจิตใจ ทรงมีพระดำรัสว่า “แม้ร่างกายจะเจ็บหนัก แต่ยังสามารถพัฒนาให้ไปสู่การบรรลุธรรมได้” (อง.ปญจก. ไทย 22/121/201).

ทัศนะเรื่องความเจ็บป่วยที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ประการหนึ่งว่า “ร่างกายเป็นรังแห่งโรค” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/148/78) การที่ร่างกายเป็นฐานหรือที่ตั้งแห่งโรค ย่อมจะเจ็บป่วยอย่างใดอย่างหนึ่งไม่มากนักน้อย เป็นธรรมดา อีกคำหนึ่ง คือ คำว่า “อโรคย” ไม่มีโรค ดังพุทธภาษิตว่า “อาโรคยา ปรมา ลาภา” แปลว่า ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ (ม.ม.ไทย 13/215/254). คำว่า อโรคย อีกนัยหนึ่งหมายถึงภาวะการปราศจากโรคทางจิตเพียงอย่างเดียว ดังพุทธพจน์ที่ว่า ผู้ที่ปราศจากโรคทางกายเป็นเวลานาน ๆ หรือไม่มีโรคทางกายปรากฏอยู่เลยนั้นพอหาได้แต่คนที่ไม่มีความทุกข์ใจแม้เพียงชั่วขณะหนึ่งนี้หายาก ยกเว้นพระอรหันต์ผู้หมดกิเลสแล้วเท่านั้น (อง.จตุกก. ไทย 21/157/217).

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) อธิบายว่า “สุขภาวะ” หรือ “สุขภาพ” เป็นคำเดียวกันในภาษาบาลีแต่ภาษาไทยแผลง “ว” เป็น “พ” เป็นคำว่า “สุขภาพ” เมื่อความหมายของสุขภาพคือสุขภาพทางกาย จิต สังคม และปัญญา จึงสื่อความหมายใกล้ความสุขภาวะที่ปลอดทุกข์เป็นสุข เป็นภาวะที่สมบูรณ์ คำสมัยใหม่เรียกว่า “องค์รวม” ความสุขแนวพุทธหรือสุขภาพแนวพุทธ ประกอบด้วยลักษณะที่เป็นวิชา (ความสว่างผ่องใส) วิมุตติ (ความหลุดพ้นเป็นอิสระ) วิสุทธิ (ความหมดจด ไม่ขุ่นมัวเศร้าหมอง) สันติ (ความสงบไม่ร้อนรนกระวนกระวาย) ซึ่งเป็นภาวะที่เป็นความดีงามของชีวิต (พระพรหมคุณาภรณ์.ป.อ.ปยุตโต, 2548:10)

การรักษาโรคด้วยธรรมโอสธ พระพุทธเจ้าทรงแนะนำหลักทั่วไปในการแก้ความคิด ความดำริที่เป็นอกุศล ดังนี้

- (1) โรคโง่ทงสอนให้เป็นผู้รู้จักพอ รู้จักการถือสันโดษและรู้จักการให้ทาน
- (2) โรคโทสะ ทรงแสอนให้เป็นผู้มีความเมตตากรุณา มุทิตา และรู้จักการให้อภัย
- (3) โรคโมหะ ทรงแสอนให้เป็นผู้รู้จักการศึกษา (สุตะ) การเจริญสติสัมปชัญญะและ

หลักภาวนา 4

คำว่า ภาวนา เป็นคำในภาษาบาลี ที่มีความหมายตรงกับคำว่า วทเขตติ ซึ่งก็คือ วัฒนา หรือที่ใช้ในภาษาไทยว่า “การพัฒนา” คำว่า ภาวนา ในคำสอนของพระพุทธศาสนา หมายถึงการทำให้มีขึ้นเป็นครั้งแรก การทำให้เกิดขึ้น การเจริญ การบำเพ็ญ การฝึกอบรม การพัฒนาเพื่อทำสิ่งที่ยังไม่มีให้มีขึ้น โดยมีความหมายครอบคลุมถึงการปฏิบัติตนทั้งหมดที่เป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณธรรมภายในตน (พระพรหมคุณาภรณ์, ป.อ. ปยุตโต, 2546:10)

ภาวนา 4 ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก มักแสดงในรูปที่เป็นคุณสมบัติของบุคคลผู้ได้เจริญกาย ศีล จิต และปัญญาแล้ว ดังข้อความที่ว่า “พระผู้มีพระภาคเจ้า ชื่อว่า ทรงอบรมพระองค์แล้ว ทรงเป็นภาวิตัตต์ หรือพระองค์ที่ทรงเจริญหรือพัฒนาแล้วเป็นอย่างไร คือ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอบรมพระวรกาย อบรมศีล อบรมจิตใจ อบรมปัญญา ขยายความต่อไปอีกว่าทรงเจริญโพธิปักขิยธรรม 37 ประการแล้ว (ขุ.จุ.ไทย 30/18/115) ดังนั้นความหมายของภาวนา 4 คือ การเจริญ การพัฒนาทั้งทางด้านสมณะและวิปัสสนา เพื่อให้มีผลปรากฏ เช่น มีบุคลิกภาพ ภาพลักษณ์ภายนอก และคุณธรรมภายในตนที่ปรากฏออกเป็น 4 ด้าน คือ

กายภาวนา คนเป็น “ภาวิตกาโย” หรือมีการพัฒนากาย ได้แก่ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือทางวัตถุ ให้รู้จัก “กิน อยู่ ดู ฟัง” เป็น สามารถเสพลสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้โทษ รู้จักควบคุมไม่ให้เกิดความต้องการที่ฟุ้งเฟ้อเกินความจำเป็น ได้แก่ การพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง ไร้โรค มีสุขภาพดี และที่สำคัญคือการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ตั้งแต่ปัจจัย 4 เป็นต้นไปอย่างถูกต้องดีงาม การทำกายให้เจริญหรือการพัฒนากาย ประกอบด้วย

- 1) การทำให้ร่างกายเจริญเติบโตแข็งแรง หรือการมีสุขภาพที่ดี
- 2) การพัฒนาทักษะ การฝึกฝนการใช้ร่างกาย การใช้มือ ใช้อวัยวะ ให้มีความคล่องแคล่วชำนาญในการที่จะประกอบกิจการต่างๆ ซึ่งมุ่งหมายไปในทางอาชีพ
- 3) การพัฒนาอินทรีย์ (ตา หู จมูก ลิ้น และกาย) ที่ใช้สำหรับสัมพันธ์กับโลกภายนอกให้ได้ผลดี ทั้งในแง่การใช้งาน มีความเยียบคม ละเอียดอ่อนไหว คล่อง ชัดเจน และในแง่การรู้จักเลือกรับเอาสิ่งที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์เข้ามาให้แก่ชีวิต ป้องกันไม่ได้รับเอาสิ่งที่ไม่ดีหรือเป็นโทษเข้ามา ในทางพระพุทธศาสนาให้ความหมายของการพัฒนากายในแง่ นี้ คือการพัฒนาความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้เป็นไปในทางที่เกิดประโยชน์แก่ชีวิต โดยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับวัตถุสิ่งแวดล้อม ให้มีความเกื้อกูลกันระหว่างชีวิตของเรากับธรรมชาติ

ศีลภาวนา คนเป็น “ภาวิตศีโล” หรือมีการพัฒนาศีล ศีลเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ในสังคมหรือการมีชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ศีลเป็นสภาพหรือคุณสมบัติของตัวบุคคล เป็นเรื่องของการที่บุคคลนั้นมีระเบียบในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยดี ความมีระเบียบหรือประพฤติตนอยู่ในระเบียบอย่างนี้เรียกว่า ศีล ส่วนวินัยนั้นเป็นการจัดระเบียบ ทั้งการจัดระเบียบชีวิตของตนเองและการจัดระเบียบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนการจัดระบบสังคมทั้งหมด ศีลกับวินัย จึงเป็นของคู่กัน คือ วินัยทำให้เกิดศีลถ้าเรารักษาวินัยเราก็เป็นผู้มีศีลศีลภาวนา จึงหมายถึงการพัฒนาคนให้มีระเบียบในการดำเนินชีวิต และในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม แยกได้หลายระดับ ดังนี้

- (1) ความมีระเบียบระบบในการเป็นอยู่ในการดำเนินชีวิต โดยที่ไม่ให้มีการเบียดเบียนกัน ในทางชีวิตร่างกาย ทรัพย์สิน คู่ครอง วาจา ตลอดจนไม่เบียดเบียนสติสัมปชัญญะของตนเอง ไปจนถึงความสุจริต
- (2) มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
- (3) การฝึกฝนควบคุมตนในทางกายวาจา เพื่อเป็นพื้นฐานของการฝึกจิตใจ

จิตภาวนา คนเป็น “ภาวิตจิตโต” หรือมีการพัฒนาจิต คือการมีจิตที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรม ความดีงามสมบูรณ์ด้วยสมรรถภาพ มีความเข้มแข็งมั่นคง และสมบูรณ์ด้วยสุขภาพ มีความเบิกบานผ่องใสสงบสุข หรือการทำจิตให้เจริญงอกงาม แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ

- (1) การพัฒนาคุณภาพจิต เริ่มแต่มีคุณธรรมต่างๆ ที่ทำให้จิตใจประณีตดีงาม เช่น มีเมตตา กรุณา มีศรัทธา มีความกตัญญูกตเวที เป็นต้น
- (2) การพัฒนาสมรรถภาพจิต หรือ สมรรถภาพของจิตใจซึ่งมีความเข้มแข็งที่จะเอาไปใช้งานได้ดี คือ มีสมาธิ มีสติ มีวิริยะ คือ ความเพียรพยายาม ความกล้าสู้ ความเอาใจใส่ รับผิดชอบ ความเข้มแข็ง ความอดทน เป็นต้น

(3) การพัฒนาสุขภาพจิต นอกจากมีคุณธรรม มีคุณภาพ และสมรรถภาพ ต้องมีสุขภาพจิตด้วย คือ จิตใจนั้นมีความสุข เป็นจิตที่มีความเบิกบาน มีปิติ มีความอิ่มใจ มีปราโมทย์ มีความร่าเริงบันเทิงใจ เป็นต้น

ปัญญาภวนา คนเป็น “ภาวิตปัญญา” หรือการพัฒนาปัญญา คือการเสริมสร้างความรู้ ความคิด ความเข้าใจ อย่างเป็นนัยความคิด และการหยั่งรู้ความจริง รู้เห็นเท่าทันโลกและชีวิตตามสภาวะจริง (พระธรรมปิฎก, ป.อ. ปยุตโต, 2544:371) การทำปัญญาให้เจริญงอกงามในระดับต่างๆ ดังนี้

(1) การรับรู้เข้ามาเป็นประสบการณ์ตรงตามสภาพของมัน รับรู้ตามความเป็นจริง ไม่บิดเบือน ประจักษ์ คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ได้ความรู้ที่ถูกต้อง

(2) การคิดการวินิจฉัยหรือวางแผนต่างๆ อย่างถูกต้อง ตรงตามสภาพโดยบริสุทธิ์ ไม่ตกอยู่ในอำนาจครอบงำของอคติ (ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยาคติ) เป็นปัญญาที่บริสุทธิ์อิสระ

(3) ความสามารถที่จะนำความรู้มาใช้ มาจัดแจง จัดทำ ดำเนินการต่างๆ ให้สำเร็จผลตามที่ต้องการ โดยเฉพาะในการแก้ปัญหาต่างๆ ให้สำเร็จ ปัญญาในระดับของการเอามาใช้ คือ ใช้แก้ปัญหา ใช้จัดทำดำเนินการให้สำเร็จผล ความสามารถที่จะสืบค้นเหตุปัจจัยและแยกแยะ วิเคราะห์สิ่งต่างๆ ซึ่งจะเป็นตัวเอื้ออำนวยในการที่จะแก้ปัญหา และทำกิจการให้สำเร็จผลได้

(4) ความรู้เท่าทันโลกและชีวิตตามเป็นจริง ซึ่งจะส่งผลย้อนกลับมาช่วยจิตใจ ทำให้จิตใจเป็นอิสระ (ไม่) หลงเข้าไปตามอำนาจชักจูงของสิ่งต่างๆ อย่างน้อยก็คอยสร้างตัวตนขึ้นมารับกระทบกระเทือนจากอารมณ์และความคิดปรุงแต่งต่างๆ แล้วก็เกิดทุกข์กับปัญหาต่างๆ มีความยึดติดในสิ่งต่างๆ ก่อปัญหาแก่ตนเอง ไม่สามารถจัดการดำเนินการกับสิ่งเหล่านั้นด้วยปัญญาที่แท้จริง เพราะจะเอาแต่ความปรารถนาของตัวเองเป็นหลักหรือเป็นตัวกำหนด คือจะให้สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามความอยาก ความปรารถนาของตน แต่สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน ไม่ได้เป็นไปตามความอยากปรารถนาของเรา ใจที่อยากของเราก็ถูกขัดถูกฝืน เกิดความขัดแย้ง ตัวเราก็เกิดความบีบคั้น เกิดปัญหา เป็นทุกข์ แต่พอมีปัญญา รู้ เข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง ก็จะไปถึงขั้นสุดท้าย คือเป็นปัญญาที่ทำให้จิตใจเป็นอิสระออกมาจากสิ่งต่างๆ คือไม่ยึดติดถือมั่นในโลก หมายความว่า สิ่งอะไรเข้ามา เราก็รับรู้ตามเป็นจริง ปฏิบัติต่อมันตามเหตุผล ด้วยความรู้เท่าทันต่อเหตุปัจจัย แต่ไม่มีความยึดติดถือมั่นที่จะมาบีบคั้นตัวเอง เรียกว่าไม่ทำให้เกิดทุกข์ โดยมาแต่ขั้นต้นทีเดียว คือ ถ้าคนมีปัญญาถึงขั้นทำให้จิตใจเป็นอิสระ การรับรู้ต่างๆ ก็บริสุทธิ์ไปด้วย การรับรู้สิ่งที่เข้ามา ก็จะตรงตามสภาพที่เป็นจริง

บทสรุป

แนวคิดสุขภาวะแบบองค์รวมในพระพุทธศาสนา เป็นแนวคิดที่ให้คุณค่าชีวิตของมนุษย์ซึ่งครอบคลุมทั้งรูปกับนาม ที่เรียกว่า ชั้น 5 ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ สุขภาวะหรือภาวะที่เป็นสุขของชีวิตจึงมี 2 มิติ ได้แก่

ก. ความสุขทางร่างกาย (กายิกสุข) เป็นความสุขที่เกิดจากการที่กลไกทางร่างกาย สามารถทำหน้าที่สอดคล้องกับวิถีของธรรมชาติที่ออกแบบมาให้อวัยวะต่างๆ ได้ทำหน้าที่ตามปกติ และประสานสอดคล้องระหว่างอายตนะภายนอกกับอายตนะภายในกระทบกัน กล่าวคือ ตาเห็นรูป หูได้ยินเสียง จมูกได้กลิ่น ลิ้นรับรส กายสัมผัสความร้อนเย็นอ่อนแอแข็งได้ เรียกว่าเป็นความแข็งแรงของร่างกายที่ปราศจากโรคภัยเบียดเบียน สามารถตอบสนองและปฏิบัติภารกิจตามที่ใจสั่งให้กระทำได้

ข. ความสุขทางจิตใจ (เจตสิกสุข) เป็นความสุขที่เกิดจากการมีสภาพจิตที่มีความรู้ ตื่น และเบิกบาน ไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของไฟ คือ ความกำหนัด (ราคะฉิ) ความโกรธเกลียด (โทสะฉิ) และความหลง (โมหะฉิ) จนทำให้สภาพจิตประสบกับความตึงตันจนสูญเสียความสมดุล จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จิตจะต้องได้รับการพัฒนา และเมื่อจิตได้ฝึกฝนแล้วประสบความสุข ย่อมส่งผลโดยตรงต่อสุขภาวะทางกาย

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2535).**พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สถาบันวิจัยระบบ สาธารณสุข.(2541) **นิยามศัพท์ส่งเสริมสุขภาพ ฉบับปรับปรุง**, นนทบุรี : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุทธิโส).(2550). “การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องสุขภาพแบบองค์รวม ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับแนวคิดตะวันตก”,พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต,บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต).(2548). “**สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ**”, พุทธจักร, ปีที่ ๕๙ ฉบับที่ ๑๑ กรุงเทพฯ:มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กระทรวงสาธารณสุข,พ,ร,บ, **สุขภาพแห่งชาติพ.ศ.๒๕๕๐**.(2550).กรุงเทพมหานคร : ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๒๕ (๑๒๔)ตอนที่๑๖ ก,.
- ประเวศ วะสี,”**สุขภาพในฐานะอุดมการณ์ของมนุษย์**”, หมออนามัย, ปีที่ ๙ฉบับที่ ๖.(2543).กรุงเทพฯ: หมออนามัย.
- ประเวศ วะสี. (2548).**การจัดการความรู้ : กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพและ สุขภาพ**, กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.(2561). **สุขภาพคนไทย 2561 : พุทธศาสนากับการสร้างเสริมสุขภาพ**,นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุจิตต์ สุวรรณชีพ.(2554).**คู่มือความสุข ๕ มิติสำหรับผู้สูงอายุ**.กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต.
- สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต.(2554). **คู่มือความสุข ๕ มิติสำหรับผู้สูงอายุ**.กรุงเทพฯ:กรมสุขภาพจิต.
- พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต).(2548). “**สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ**”, พุทธจักร, ปีที่ ๕๙ ฉบับที่๑๑. กรุงเทพฯ :มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต).(2546). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ 9, กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต).(2546). **หลักแม่บทของการพัฒนาดน**, พิมพ์ครั้งที่ 15,กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม (ฉบับเดิม)**, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพฯ: ดวงแก้ว, 2544), หน้า 371.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ.ปยุตฺโต).(2546).**พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**.กรุงเทพฯ:ธรรมสาร.

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต).(2546). **ทุกข์สำหรับเห็น แต่สุขสำหรับเป็น**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, กรุงเทพฯ: ธรรมสาร จำกัด.
- พระไพศาล วิสาโล.(2561). **สุขภาวะทางปัญญาที่เราควรรู้จัก**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิภาพร สิทธิสารัตร์ และสุชาดา สนวนุ่ม.(2550). **พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชน เขตความรับผิดชอบของ สถานีอนามัยบ้านเสาหิน ตำบลวัดพริก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก, พิษณุโลก:วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พุทธชินราช.**
- ประยุทธ พานิชนอก.(2554). **กระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในการเสริมสร้างคุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงอายุ ชุมชนเทศบาลตำบลบ้านกรวดปัญญาวัดน์ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- พรทิพย์ สุขอดิศัย และคณะ.(2557). **วิถีชีวิตและแนวทางการมีสุขภาวะของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก, ดุษฎีนิพนธ์ ปรัชญา ดุษฎีบัณฑิต.ชลบุรี:สาขาวิชาการศึกษาศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.**
- อังชน จิงสกุลวัฒนา.(2550). **ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุวัยท้อในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลวังโตนด อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี.**ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิชัย แสนชุ่ม และคณะ.(2554). **ปัจจัยพยากรณ์บทบาทของสมาชิกครอบครัวในการดูแลและส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก.**กรุงเทพฯ:วารสารการพยาบาลและสุขภาพ.
- จีราพร ทองดี และคณะ.(2557). **ภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชายแดนภาคใต้.**สุราษฎร์ธานี: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุราษฎร์ธานี.
- ทิพย์วดี เหลืองกระจ่าง.(2554). **การพัฒนาแบบแผนการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาผู้สูงอายุ".** **ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต (พุทธศาสนา),** กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐพงษ์ สังข์กลิ่นหอม.(2560). **หลักการของพระพุทธศาสนา และหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน.**[ออนไลน์].แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/nathphngssangkhklinhxmiom/hlak-kar-khxng-phra-phuthth-sa>. (๑๐ กันยายน ๒๕๖๐).
- เอกรินทร์ สีมหาศาล และคณะ.(2545). **สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการดำเนินชีวิต.**[ออนไลน์].แหล่งที่มา : <https://sites.google.com/site/panidaple59/khwam-samphanth-rahwang-sasna-kab-kar-danein-chiwit>. (๑๐ กันยายน ๒๕๖๐).
- ธนิต อยู่โพธิ์.(2538). **วิปัสสนาภาวนา ว่าด้วย วิธีปฏิบัติวิปัสสนาทดสอบรู้ผลด้วยตนเอง**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

หลักมัตตัญญูตากับการประกันความมั่นคงทางอาหารในมุมมองพระพุทธศาสนา The Principle of Mattaġñutā with the Guarantee of Food Security in the Buddhist Perspective

ธนรัฐ สะอาดเยี่ยม¹, พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ², พระมหายุทธพิชาญ ทองจันทร์³, และ พระครูศรีปริชากร⁴
Thanarat Sa-ard-iam¹, Phrakhru Pariyatwisutthikhun², Pramaha Yuddhapicharn Thongjunra³
and Phrakhrusripichagorn⁴

E-mail: thanarat.sa@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอหลักความมั่นคงทางอาหารในโลกในยุคปัจจุบันกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ เรื่องอาหารและหลักมัตตัญญูตา และวิเคราะห์หลักประกันความมั่นคงทางอาหารตามหลักมัตตัญญูตา ทั้งนี้ เพื่อมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ปัจจุบัน ใช้วิธีการศึกษาเชิงเอกสาร จากพระไตรปิฎก และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า ความมั่นคงทางอาหาร คือ การเปิดโอกาสให้คนทุกคนสามารถเข้าถึงอาหารที่เพียงพอปลอดภัย และมีโภชนาการทั้งในทางกายภาพและเศรษฐกิจ ช่วยตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจทางอาหาร และมีสุขภาพเสถียรของหลักความมั่นคงทางอาหาร ประกอบด้วย (1) การมีอาหารเพียงพอ (2) การเข้าถึงอาหาร (3) การใช้ประโยชน์จากอาหาร และ (4) การมีเสถียรภาพทางอาหาร อนึ่ง อาหารในทางพระพุทธศาสนา คือ เครื่องหล่อเลี้ยงชีวิต มี 4 ประเภท คือ (1) กวฬิงการาหาร อาหาร คือ คำข้าว (2) ผัสสาหาร อาหาร คือ ผัสสะ (3) มโนสัจเจตนาหาร อาหาร คือ มโนสัจเจตนา และ (4) วิญญานาหาร อาหาร คือ วิญญาน หลักมัตตัญญูตา คือ การรู้จักประมาณ เป็นคำสอนที่สำคัญของการบริโภคอาหารในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการบริโภคเพื่อการมีสุขภาพที่ดี เกิดสมดุลภาพทางร่างกาย มีประโยชน์ในการดำรงชีวิตและเกื้อกูลแก่การปฏิบัติธรรม ดังนั้น พระพุทธศาสนา จึงเน้นให้บริโภคอย่างรู้จักคุณค่า ยึดหลักความพอเพียง รู้จักประมาณในการบริโภคที่พอเพียง การเข้าถึงแหล่งอาหารนี้ต้องยึดหลักสัมมาชีพ งดเว้นอาชีพที่เป็นมิฉฉาชีพ มีหลักธรรมาภิบาล เมื่อมีหลักสัมมาชีพในการดำเนินชีวิต ความเพียงพอก็บังเกิด การใช้ประโยชน์จากอาหารตามหลักมัตตัญญูตา คือ การรู้จักเลือกบริโภคอาหารด้วยปัญญา เน้นการบริโภคที่คุณค่าที่แท้จริงของอาหารที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง ไม่เน้นการสนองตอบต่อตัณหา เสถียรภาพทางอาหารตามหลักมัตตัญญูตา คือ หลักเสถียรภาพทางสติปัญญา ที่ใช้ในการดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง คือ ทางที่พอเหมาะพอดี มีสติเพื่อรู้จักประมาณในการบริโภค

คำสำคัญ: มัตตัญญูตา, พระพุทธศาสนา, หลักประกัน, ความมั่นคงทางอาหาร

Abstract

This article aims to present the principles of food security in the modern world with the doctrine of Buddhism: food and the principle of Mattaññutā, and analyze the collateral for food security according to the principle of Mattaññutā. In this regard, it applies in the current situation. By using the documentary studies method from Tripitaka and related academic sources, and descriptive analysis. The results had found that: food security is when all people, at all times, have physical and economic access to sufficient safe and nutritious food that meets their dietary need and food preference for an active and healthy life. There are four pillars of food security as follows: (1) food availability, (2) food access (3) food utilization, and (4) food stability. In this context, Food in Buddhist's view is nutriment, which there are four kinds: (1) Kavaṇṇikārāhāra: material physical nutriment, (2) Phassāhāra: nutriment consisting of contact, (3) Manosañcetanāhāra: nutriment consisting of mental volition and (4) Viññāṇahāra: nutriment consisting of consciousness. The principle of Mattaññutā is moderation is an important teaching of Buddhism in food consumption, which is consumed for good health, and physical balance. It has the benefits of living and supporting the Dhamma practice. As result, therefore, Buddhism emphasizes the consumption of values, based on the principle of self-sufficiency, and it is known as sufficiency consumption. by access to these food sources, which must be based on a life, abstain from a criminal occupation, and good governance. When there is a right liver hood in life, adequacy is born. Food utilization according to the principle of Mattaññutā is the overview of food consumption with wisdom, emphasizing the consumption of the true value of food based on self-sufficiency, and not focused on responding to cravings. Food stability according to the principle of Mattaññutā is the principle of intellectual stability used in the middle path, which is the right way to live and be mindful to recognize consumption.

Keywords: Mattaññutā, Buddhism, Guarantee, Food Security

บทนำ (Introduction)

ทางสายกลาง หรือหลักมัชฌิมาปฏิปทาในพระพุทธศาสนา เป็นแกนกลางคำสอนของพระพุทธศาสนา ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งทางสายกลาง แต่หากเรามองอย่างผิวเผิน จะดูเหมือนว่า พระพุทธศาสนานั้น คงไม่ให้ความสนใจในรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทั่วไปมากเท่าใดนัก เพราะมุ่งไปที่หลักการขัดเกลาจิตใจ เพื่อมุ่งบรรลุพระนิพพานเป็นหลัก ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “เรานี้สอนเฉพาะทุกข์ และวิธีการดับทุกข์เท่านั้น” แต่ทั้งนี้ เมื่อมาพิจารณาถึงคำว่า “ทุกข์” ตามนัยที่กล่าวมานี้ ทุกข์นั้นก็คือสภาพที่บุคคลเราอดทนได้ยาก เมื่ออดทนได้ยาก เราก็เพินหาทางที่จะดับทุกข์ หรือทางแก้ไขปัญหานั้นแล้ว เมื่อเราเพินหา ทางดับทุกข์ นัยแห่งการดับทุกข์ก็คือการแก้ไขปัญหานั้นเอง

ในยุคปัจจุบันสภาพความแปรปรวนทางอาหารได้เกิดขึ้นเกือบทุกประเทศ ประเด็นนี้ก็จัดว่าเป็นประเด็นปัญหา (ทุกซ์) เหมือนกัน ดังนั้น อาหารมีความจำเป็นในการดำรงชีวิต ดังคำกล่าวที่ว่า “กองทัพบกเดินด้วยท้อง” ซึ่งเป็นคำพูดที่ขบขันเล่นปนความจริงอยู่เสมอ ๆ โดยมีความหมายเป็นนัยว่า “การที่คนเราจะทำอะไรสักอย่างให้ออกมาดี และมีประสิทธิภาพต้องได้กินอิ่ม” แน่แน่นอนว่าคนเราเมื่อจะทำอะไรสักอย่างแล้ว ต้องมีพลังงานในการที่คอยมาเป็นตัวขับเคลื่อนให้ร่างกายที่จะมาขับเคลื่อนร่างกายของมนุษย์นั้นหนีไม่พ้น “อาหาร” (Wayu Kanjanasorn, 2015) ดังนั้น ตลอดระยะเวลาประมาณ 2-5 ล้านปีที่ผ่านมาของมนุษย์ได้ใช้ชีวิตอยู่บนผืนพิภพนี้ มนุษย์ใช้เวลาส่วนใหญ่ในเรื่องของการเก็บหาอาหาร การล่าสัตว์และหาปลา กลไกกรรม นับได้ว่าเป็นวิธีการผลิตซึ่งมนุษย์เพิ่งคิดค้นขึ้นในช่วงเวลาเพียง 10,000 ปีที่ผ่านมา (R.B. Lee and I. DeVore, eds., 1968) จากประเด็นอาหารดังกล่าวมานี้ E. Boserup (1965) กล่าวว่า นักมานุษยวิทยาบางส่วน เชื่อว่า การเพิ่มขึ้นของประชากรเป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันให้มนุษย์จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนระบบการผลิตจากการล่าสัตว์และเก็บอาหารมาเป็นการผลิตแบบเกษตรกรรม โดยเริ่มต้นจากเทคนิคการเกษตรระดับต่ำ เช่น การตัดเผาแล้วใช้ไม้ไผ่ไถดินเพื่อเจาะรูสำหรับหยอดเมล็ดพันธุ์ และการทำไร่หมุนเวียน เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้มนุษย์มีประสบการณ์ในการสั่งสมอาหารมาถึงปัจจุบัน

แต่ในสถานการณ์โลกยุคปัจจุบันนี้ เมื่อมนุษย์มีการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างต่อเนื่อง ปัญหาต่าง ๆ ก็ย่อมเป็นเงาตามตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเรื่องการขาดแคลนอาหารที่เป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ของการดำรงชีพของมนุษย์ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศที่กำลังและด้อยพัฒนาหรือประเทศโลกที่สาม ต่างก็ประสบปัญหาการขาดแคลนอาหาร

ดังนั้น ในบทความนี้ผู้เขียนจึงมุ่งนำเสนอหลักความมั่นคงทางอาหาร ที่เป็นประเด็นสำคัญของสถานการณ์โลกในยุคปัจจุบัน กับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาคือหลักมัตตัญญูตา หรือหลักการบริโภคอย่างรู้จักประมาณในพระพุทธศาสนาว่า พระพุทธศาสนามีท่าทีและมุมมองในประเด็นนี้อย่างไร แล้วนำเสนอแนวทางที่ควรจะเป็นในการนำหลักประกันความมั่นคงทางอาหารตามหลักมัตตัญญูตา มาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ของโลกยุคปัจจุบัน โดยใช้การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Studies) จากพระไตรปิฎกซึ่งเป็นคัมภีร์หลักของพระพุทธศาสนา และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ผลการศึกษามีดังนี้

ความมั่นคงทางอาหาร: แนวคิดและหลักการ

เมื่อประชากรของสังคมแบบล่าสัตว์และเก็บหาอาหารได้เพิ่มขึ้นเกินกว่า ชีตความสามารถในการรองรับ (carrying capacity) ของระบบนิเวศได้ การลดลงและการขาดแคลนอาหารจะเป็นผลตามมา และกลายเป็นปัจจัยผลักดันให้มนุษย์เริ่มคิดค้นเทคนิควิธีใหม่ ๆ ในการค้นหาหรือผลิตอาหารเพิ่มขึ้น จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงจากการล่าสัตว์และเก็บหาอาหารมาเป็นการเกษตรกรรม (Yos Santasombat, 2013) แล้วพัฒนามาเป็นการเกษตรแบบอุตสาหกรรมเชิงพาณิชย์ในสมัยปัจจุบัน

แนวคิดเรื่องความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) นี้เป็นรูปแบบหนึ่งของความมั่นคงสมัยใหม่ (non-traditional/modern security) ที่ไม่ได้สนใจเพียงความมั่นคงของรัฐแบบเดิม แต่เป็นความมั่นคงในระดับของปัจเจกบุคคลและสังคมโดยรวม (Weera Wongsatjachock, 2018) แนวคิดเรื่องความมั่นคงทางอาหารนี้ เริ่มจากการตระหนักถึงความสำคัญของการขาดแคลนอาหารของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตั้งแต่

ระหว่าง พ.ศ.2513-2522 ซึ่งในขณะนั้นทั่วโลกกำลังประสบปัญหาขาดแคลนธัญพืช ส่งผลให้เกิดวิกฤตการณ์ราคาอาหาร พร้อม ๆ กับภาวะวิกฤตราคาน้ำมัน การใช้คำนี้เป็นทางการครั้งแรกเกิดขึ้นในการประชุมอาหารโลกในปี พ.ศ. 2517 โดยที่ประชุมมองความมั่นคงทางอาหารว่า เป็นปัญหาที่เกิดจากความ “ไม่พอเพียงทางด้านอุปทาน” ของประเทศหรือภูมิภาคอื่น ๆ (FAO, 2006) ดังนั้น ปัญหาความมั่นคงทางอาหารเป็นปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะข้ามชาติ และส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดของประชากรทั่วโลกไม่ว่าจะจนหรือรวย (Varalbair Prasertsak, 2015)

ความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) นี้มีผู้ให้คำจำกัดความเอาไว้หลายนัย และเป็นการนิยามมากที่สุดคำหนึ่งในโลก เพราะการนิยามคำว่า “ความมั่นคงทางอาหาร” มีมากกว่า 200 นิยาม และกว่า 450 ตัวชี้วัด แต่คำนิยามที่เป็นที่รู้จักและได้รับการอ้างอิงมากที่สุดมาจากการประชุมอาหารโลก (World Food Summit-WFS) ในปี พ.ศ.2539 ซึ่งระบุว่า “ความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง คนทุกคนมีความสามารถเข้าถึงอาหารที่เพียงพอปลอดภัย และมีโภชนาการ ทั้งในทางกายภาพและเศรษฐกิจ ในการตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจทางอาหารของพวกเขา เพื่อให้เกิดชีวิตที่ประกอบด้วยความสะดวกหรือร้อนและสุขภาวะ” (Food Security exists “When **all people**, at all time, have physical and economic **access** to sufficient safe and nutritious food that meets their dietary need and food preference for an active and healthy life.”

จากการประชุมดังกล่าวนี้ เป้าหมายของวาระในงานประชุม คือ การสร้างความมั่นคงทางอาหารผ่าน “การเพิ่มผลิตภาพ” ในการผลิตอาหารและ”การสำรองอาหาร” ระหว่างประเทศ

เสาหลักของความมั่นคงทางอาหาร

องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้กำหนดความมั่นคงทางอาหารไว้ 3 เสาหลัก คือ (1) การมีอาหารเพียงพอ (Food Availability) (2) การเข้าถึงอาหาร (Food Access) (3) การใช้ประโยชน์จากอาหาร (Food Utilization) และต่อมาองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ได้กำหนดเพิ่มอีก 1 เสาหลัก คือ การมีเสถียรสภาพทางอาหาร (Food Stability) ดังนั้นในปี พ.ศ.2539 การประชุมความมั่นคงทางอาหาร จึงได้ประกาศ 4 เสาหลักของความมั่นคงทางอาหาร ประกอบด้วย (1) การมีอาหารเพียงพอ (Food Availability) (2) การเข้าถึงอาหาร (Food Access) (3) การใช้ประโยชน์จากอาหาร (Food Utilization) และ (4) การมีเสถียรสภาพทางอาหาร (Food Stability)

ดังนั้น เสาหลักของความมั่นคงทางอาหาร จึงมี 4 องค์ประกอบที่สำคัญ คือ

(1) **การมีอาหารเพียงพอ (Food Availability)** หมายถึง การมีอาหารในปริมาณที่เพียงพอและมีคุณภาพที่เหมาะสม ทั้งจากการผลิตภายในประเทศ และ/หรือการนำเข้า รวมถึงการช่วยเหลือทางอาหาร

(2) **การเข้าถึงอาหาร (Food Access)** การเข้าถึงทรัพยากรที่เหมาะสม (สิทธิ) เพื่อการหาอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการที่เหมาะสม

(3) **การใช้ประโยชน์จากอาหาร (Food Utilization)** หมายถึง การใช้ประโยชน์จากอาหารในการบริโภค โดยมีปริมาณอาหารที่เพียงพอ มีน้ำสะอาดในการบริโภค-อุปโภค มีสุขอนามัยและการดูแลสุขภาพที่ดี ทำให้ความเป็นอยู่ทางกายภาพได้รับความตอบสนองอย่างเพียงพอ เพื่อให้อยู่ในสถานภาพที่ได้รับคุณค่าทางโภชนาการที่ดี และบรรลุความต้องการทางกายภาพ

(4) การมีเสถียรภาพทางอาหาร (Food) Stability) หมายถึง ประชาชนหรือครัวเรือนหรือบุคคล ต้องเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอตลอดเวลา ไม่มีความเสี่ยงในการเข้าถึงอาหาร เมื่อเกิดความขาดแคลน ขึ้นมาอย่างกะทันหัน หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นวัฏจักร เสถียรภาพด้านอาหารเกี่ยวข้องกับมิติความมั่นคงอาหารทั้งในเรื่องของการมีและการเข้าถึง (Nontakarn Chan-On, 2014)

นอกเหนือจากประเด็นความมั่นคงทางอาหารแล้ว ยังมี 2 แนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางอาหารในสมัยปัจจุบัน คือ (1) แนวคิดอธิปไตยทางอาหาร (Food Sovereignty) อันหมายถึง สิทธิและเสรีภาพในการเลือกบริโภคทางอาหารที่ประชาชนทุกคนควรได้รับ และ (2) แนวคิดเรื่องสิทธิทางอาหาร (Rights to Food) อันหมายถึง สิทธิของทั้งผู้ชายผู้หญิง และเด็กไม่ว่าโดยลำพังหรือร่วมกับผู้อื่นในชุมชนในการเข้าถึงอาหารได้อย่างเพียงพอ (Varalbjira Prasertsak, 2015)

ความมั่นคงทางอาหาร เน้นศึกษาการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้าง มีเป้าหมายเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับโลก ในขณะที่ “สิทธิอาหาร” ให้ความสำคัญระดับปัจเจกชนในการเข้าถึงทรัพยากรการผลิต อนึ่ง ในส่วนของวิรัลพัชร ประเสริฐศักดิ์ ได้แสดงการเปรียบเทียบเอาไว้ว่า “ความมั่นคงทางอาหาร” ถือเป็น “เป้าหมาย” ในขณะที่ “อธิปไตยทางอาหาร” เป็น “วิธีการ” ที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยการเคลื่อนไหวของชุมชนในท้องถิ่นที่ต้องการระบบอาหารที่เป็นประชาธิปไตย และประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมในผลผลิตเช่นเดียวกับผู้ผลิตและผู้จำหน่ายผลผลิตทางอาหาร รวมถึงส่งเสริมระบบอาหารที่ยั่งยืน (Varalbjira Prasertsak, 2015)

อาหารในมุมมองของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามีคัมภีร์หลักที่รวบรวมหลักคำสอนเอาไว้เป็นหมวดหมู่ที่เรียกว่า พระไตรปิฎก ที่มีการจารึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรจากการทำสังคายนาครั้งที่ 5 ที่ประเทศศรีลังกา จากข้อมูลที่ปรากฏนั้น คำว่า “อาหาร” ตามนัยทางพระพุทธศาสนา หมายถึง เครื่องหล่อเลี้ยงชีวิต (Phra Brahmaghunabhorn (P.A.Payutto), 2016) อาหารนี้จัดเป็น 1 ในปัจจัย 4 เครื่องดำรงชีพของมนุษย์ และในส่วนของพระภิกษุในพระพุทธศาสนานั้น อาหารจัดเป็น 1 ใน นิสสัย 4 คือ บิณฑบาต ซึ่งเป็นเครื่องอาศัยของบรรพชิต อาหารจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องจำเป็นขั้นพื้นฐานของสิ่งมีชีวิต ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “สัพเพ สัตตา อาหารารัฏฐิกา แปลว่า สัตว์ทั้งปวงดำรงอยู่ได้ด้วยอาหาร” (Thai Tripitaka: 11/303/250-251) นั่นก็หมายความว่า สัตว์ทั้งหลายรวมทั้งมนุษย์ด้วย ต้องอาศัยอาหารเพื่อการดำรงชีพ อาหารนั้นจึงเป็นเครื่องค้ำจุนหล่อเลี้ยงชีวิตทั้งด้านร่างกายและจิตวิญญาณให้ดำรงอยู่ได้

ในพระไตรปิฎกนั้น คำว่า “อาหาร” คือ เครื่องดำรงอยู่ของหมู่สัตว์ผู้แสวงหาที่เกิด ดังปรากฏในอาหารสูตร (ว่าด้วยอาหาร) ในพระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย นิทานวรรค ดังนี้

“...ภิกษุทั้งหลาย อาหาร 4 อย่างนี้ เป็นไปเพื่อการดำรงอยู่ของหมู่สัตว์ผู้เกิดแล้ว หรือเพื่ออนุเคราะห์หมู่สัตว์ผู้แสวงหาที่เกิด

อาหาร 4 อย่าง อะไรบ้าง คือ

1. กวฬิงการาหาร (อาหาร คือ คำข้าว) ที่หยาบหรือละเอียด
2. ผัสสาหาร (อาหาร คือ ผัสสะ)
3. มโนสัญเจตนาหาร (อาหาร คือ มโนสัญเจตนา)
4. วิญญานาหาร (อาหาร คือ วิญญาน)...” (Thai Tripitaka: 16/114/17)

ดังที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าในพระพุทธศาสนามีการแบ่งอาหารออกเป็น 4 ประเภท คือ (1) กวฬิงการาหาร อาหารคือคำข้าว (2) ผัสสาหาร อาหารคือผัสสะ ที่เกิดขึ้นจากการกระทบกันระหว่างอายตนะภายนอกกับภายใน นัยทางพระพุทธศาสนานั้น การรู้เท่าทันในผัสสาหาร ในท้ายที่สุดจะช่วยให้เราไม่ตกเป็นทาสของเวทนา (3) มโนสัญเจตนาหาร อาหารคือ มโนสัญเจตนา หมายถึง เจตจำนงที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไป และประการสุดท้าย คือ (4) วิญญานาหาร อาหาร คือ วิญญานได้แก่สิ่งที่ให้พลังแก่นามรูป (ชีวิต) หรือแบ่งโดยย่อคือ อาหารที่เป็นรูปธรรม คือ กวฬิงการาหารอย่างเดียว ส่วนที่เหลือเป็นอาหารทางนามธรรม ที่ประกอบด้วย ผัสสาหาร, มโนสัญเจตนาหาร และวิญญานาหาร

อนึ่ง ในนัยของบทความนี้ ผู้เขียนมุ่งนำเสนออาหารที่เป็นรูปธรรม ตามนัยที่ 1 คือ กวฬิงการาหาร อาหารคือคำข้าว ได้แก่ อาหารที่มนุษย์ใช้ในการหล่อเลี้ยงชีวิตให้ดำรงอยู่ ซึ่งอาหารที่ดื่มนั้นควรก่อให้เกิดประโยชน์ต่อร่างกาย ไม่ทำให้เกิดโทษ และการได้มาซึ่งอาหารนั้นต้องมีความชอบธรรม ไม่ก่อการเบียดเบียนทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น รวมทั้งเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

หลักมัตตัญญูตาในพระพุทธศาสนา

แกนกลางคำสอนของพระพุทธศาสนาคือหลักมรรคมีองค์ 8 หรือมัชฌิมาปฏิปทา เรียกว่าทางสายกลาง ดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสครั้งแรกในการแสดงปฐมเทศนาให้กับเหล่าพระปัญจวัคคีย์ฟัง กระทั่งประสบความสำเร็จในการประกาศหลักธรรมของพระองค์ มีท่านพราหมณ์โณชัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมตามในสิ่งที่พระองค์ทรงสอน และเป็นสักขีพยานการตรัสรู้ธรรมของพระองค์ว่า สิ่งที่พระองค์ตรัสรู้นั้นมีผู้รู้ตามจริง ดังปรากฏในมหาวรรค วินัยปิฎก (Thai Tripitaka: 4/10-19/15-26) ในทางพระพุทธศาสนา จะมีข้อปฏิบัติที่เต็มไปด้วยเรื่องมัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง ความดี มัตตัญญูตา ความรู้จักประมาณ รู้จักพอดี เต็มไปหมด ตลอดจนสมตาเทียบกับที่เราใช้คำว่า “สมดุล” หรือ “ดุลยภาพ” คำเหล่านี้เป็นคำสำคัญในทางพระพุทธศาสนา

ทั้งนี้ เมื่อมีผู้สนใจและศรัทธาออกบวชเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้หลักปฏิบัติของพระสงฆ์มีความแตกต่างกันไป พระพุทธองค์จึงพิจารณาเห็นว่า เป็นกาลสมควรที่จะตรัสโอวาทปาติโมกข์ขึ้น ในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 3 ที่เรารู้จักกันว่าวันมาฆบูชา ใจความสำคัญของโอวาทปาติโมกข์ คือ หลักการ 3 ประกอบด้วย ห้ามกระทำสิ่งไม่ดี ให้ประกอบแต่กรรมดี และเน้นที่ฝึกใจให้บริสุทธิ์ แล้วทรงวางอุดมการณ์เอาไว้ให้กับชาวพุทธอีก 4 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย ความอดทนเป็นยอดในการบำเพ็ญเพียร, นิพพานคือเป้าหมายหลักของพระพุทธศาสนา, หลักการไม่รุกรานคนอื่นเพื่อการเป็นสมณะที่ดี และหลักการไม่เบียดเบียนใครเพื่อเป็นบรรพชิตที่ดี แล้วในขั้นสุดท้ายก็คือวางแนวทางการปฏิบัติเอาไว้อีก 6 ข้อหลักคือ การไม่ทำร้ายคนอื่นทางวาจา, การไม่ทำร้ายคนอื่นทางกาย, การมีศีลธรรมดำเนินชีวิต, การบริโภคน้ำแต่พอเพียง, การยินดีในสิ่งแวดล้อมที่สงบ และเน้นการฝึกจิต (Thai Tripitaka: 10/90/50-51)

ดังที่กล่าวมา หลักปาติโมกข์จึงเป็นหัวใจหลัก หรือเป็นแกนกลางหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง 1 ในวิธีการทั้ง 6 คือ หลักมัตตัญญูตา การบริโภคแต่พอเพียง (Thai Tripitaka: 10/90/50-51) ซึ่งเป็นประเด็นที่ผู้เขียนกำลังนำเสนอ เป็นประเด็นที่นำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เข้ากับหลักการบริโภคในโลกยุคปัจจุบันที่เป็นสังคมแห่งการบริโภคนิยม (Consumerism) ที่มีการใช้สื่อโฆษณาเพื่อปลุกเร้าความอยากของผู้คนในทุกช่องทาง

นอกจากนี้ หลักมัตตัญญูตา ยังเป็น 1 ใน 7 ของหลักสัปปุริสธรรม ซึ่งเป็นหลักของผู้เป็นบัณฑิตชน หรือคุณสมบัติของคนดี ดังที่ พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต) (Phra Thepvedi (P.A.Payutto), 1992) ได้อธิบายเอาไว้ว่า มัตตัญญูตา คือ ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี เช่น พระภิกษุรู้จักประมาณในการรับและบริโภคปัจจัยสี่ คฤหัสถ์รู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์ พระมหากษัตริย์รู้จักประมาณในการลงทัณฑ์อาชญาและในการเก็บภาษี เป็นต้น

ความสำคัญนี้เป็นเรื่องสำคัญ เป็นเคล็ดลับในความสำเร็จทุกอย่าง ถ้าทุกอย่างมีความสมดุลในความพอดี ผลดีย่อมเกิดขึ้น ถ้าไม่พอดีก็ต้องเกิดปัญหาไม่มากนักน้อย ทางสายกลาง คือ หลักแห่งความพอดี (มัตตัญญูตา) เช่น โภชนมัตตัญญูตา คือ ต้องรู้จักประมาณในการบริโภครับประทานแต่พอดี ถ้าไม่พอดี ก็เสียดุลยภาพ เสี่ยงสุขภาพเป็นต้น ฉะนั้น หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธจึงมองหลายมิติ และเน้นการปรับให้เกิดความพอดีตลอดจนกระทั่งเกิดดุลยภาพขึ้นตามแนวมัชฌิมาปฏิปทา เป็นทางสายกลางอย่างพอดี มีดุลยภาพ ทั้งหมดนี้ คือหลักของการดำเนินชีวิต (Phra Dhammapitaka (P.A.Payutto), 2009)

ในทัศนะของ Aristotle ได้แสดงทางสายกลางไว้ว่า ความรู้จักประมาณเป็นทางสายกลางระหว่างความตระหนี่กับความฟุ่มเฟือย กล่าว คือ ความรู้จักพอประมาณ Temperance ก็คือ รู้จักควบคุม ความต้องการและการกระทำต่าง ๆ ให้อยู่ในขอบเขตอันควรต่อสภาพและฐานะของบุคคลไม่ให้เกิดความจำเป็นตามธรรมชาติ ไม่ก้าวล่วงสิทธิของผู้อื่น (Quoted in Chamnong Thongprasoet 1990) ในส่วนของ ชะวรัชย์ ภาติณธู ได้แสดงถึงความพอดีว่า รู้จักประมาณ รู้จักพอดีในทุก ๆ เรื่อง การรู้จักพอดี คือ การไม่ไปก้าวล้ำผู้อื่น (Chawatchai Bhatinadhu, 2003)

อนึ่งในประเด็นนี้ ณรงค์ เพชรประเสริฐ (Narong Pechprasoet, 1998) ได้แสดงทัศนะถึงความพอเพียงตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาโดยแยกออกเป็นประเด็นสำคัญ 2 ประการ คือ (1) มัตตัญญูตา ความพอดี (2) สัมมาอาชีวะ การทำมาหาเลี้ยงชีพต้องสุจริต ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ฉะนั้น กิจกรรมทางเศรษฐกิจจะเกิดดุลยภาพของมนุษย์กับธรรมชาติ เช่น การผลิต มนุษย์แปรธรรมชาติเป็นผลผลิตมาใช้สนองตัณหาของมนุษย์ในส่วนที่พอดี เป็นต้น ดุลยภาพระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความสัมพันธ์ที่เอื้อประโยชน์แก่กันและดุลยภาพระหว่างกายกับจิต รู้เท่าทันความต้องการและยกระดับสู่การปล่อยวาง

ดังนั้น ในทางพระพุทธศาสนา การบริโภคอาหารของภิกษุ คือ การฉันอาหารที่เพียงพอให้ร่างกายดำรงอยู่ได้ ไม่ใช่หลงมัวเมา เพลิดเพลินไปกับอาหารที่ฉฉาน (Thai Tripitaka: 29/199/585) หลักการบริโภคอาหารอย่างพอเพียงนี้ เรียกเป็นภาษาบาลีว่า “หลักโภชนมัตตัญญูตา” เป็น 1 ใน 4 ของหลักการพิจารณาอาหาร หรือหลักปัจจุवेณณะ ในข้อที่ว่าด้วยเรื่องบิณฑบาต ที่ผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา ต้องรู้จักการ

พิจารณาในการบริโภคปัจจัย 4 ซึ่งในแง่ของการบริโภคอาหารนั้น พระพุทธเจ้าทรงสอนให้พิจารณาความรู้จักพอประมาณ พิจารณาให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการรับประทานอาหาร ด้วยการพิจารณาด้วยปัญญาให้เห็นถึงคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมของสิ่งที่รับประทาน เพื่อให้รับประทานไม่มากหรือน้อยเกินไป อันอาจจะส่งผลเสียต่อสุขภาพร่างกายได้ สารสำคัญของการบริโภคอาหารที่เพียงพอ คือ การบริโภคเพื่อการมีสุขภาพที่ดี เกิดสมดุลภาพทางร่างกาย อันจะเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตและเกื้อกูลแก่การปฏิบัติสมณธรรมเท่านั้น

ท่าทีของพระพุทธศาสนากับหลักประกันความมั่นคงทางอาหารตามหลักมัตตัญญูตา

จากประเด็นที่ได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น ทำให้เราทราบได้ว่า แท้จริงแล้ว พระพุทธศาสนานั้นไม่ได้มีท่าทีในการสอนคนให้มุ่งละกิเลสข้ามพ้นจากโลกแต่เพียงอย่างเดียว แต่พระพุทธศาสนาก็ยังคงมีหลักคำสอนที่เอื้อต่อการดำรงชีพของบุคคล ซึ่งต้องปฏิสัมพันธ์กันในวิถีของการดำเนินชีวิต ตามเหตุและปัจจัย ดังนั้น เพื่อให้เห็นเป็นภาพรวม ผู้เขียนขอเสนอหลักประกันความมั่นคงทางอาหารในมิติของพระพุทธศาสนา โดยใช้หลักมัตตัญญูตา ซึ่งเป็นหลักที่เป็น 1 ใน 6 วิธีการสำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังที่มีปรากฏในโอวาทปาติโมกข์ (Thai Tripitaka: 10/90/50-51) มาเป็นแกนกลางของการวิเคราะห์ โดยแยกเป็นประเด็น 4 ประเด็นหลักตามหลักความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. มัตตัญญูตากับการมีอาหารพอเพียง: หลักคิดเรื่องการมีอาหารพอเพียงนี้ ในทัศนะของพระพุทธศาสนาได้แบ่งโรคออกเป็น 2 คือ โรคทางกายและโรคทางใจ (Thai Tripitaka: 21/157/217) เฉพาะในส่วน of โรคทางกายนั้น มีสาเหตุจากการขาดแคลนอาหารหรือ ภาวะความหิวโหยอันเนื่องมาจาก ภาวะการขาดแคลนอาหารนี้จัดเป็นโรคอย่างยิ่ง ดังพุทธพจน์ว่า “ความหิวเป็นโรคอย่างยิ่ง” (Thai Tripitaka: 25/203/95) ซึ่งคำว่า “ความหิว” หมายถึง สภาพบีบบังคับ เพื่อต้องการสิ่งมาตอบสนอง เมื่อได้รับสิ่งสนองแล้ว อาการหิวนั้นจะหายไป แต่อาการหิวนั้น เป็นการหิวอาหาร ก็พอจะหาอาหารมาให้กินก็จะบรรเทาได้ ท่านกล่าวว่า ยังมีความหิวอีกอย่างหนึ่ง ที่เกิดขึ้นกับบุคคลใดแล้ว บุคคลนั้น จะต้องกระวนกระวาย มีความหิวกระหายทั้งภายนอกและภายในไม่มีที่สิ้นสุด (Educator Group of Liangchiangchongcharoen, n.d) ความหิว จึงจัดได้ว่าเป็นโรคอย่างยิ่ง ก็เป็นเพราะว่า จะต้องมีการเฝ้าระวังอยู่ตลอดเวลา และเมื่อได้อาหารมาบริโภครแล้ว ในพระพุทธศาสนานั้นเน้นให้บริโภคอย่างรู้จักคุณค่า ยึดหลักความพอเพียง ไม่ฟุ้งเฟ้อ เน้นความรู้จักประมาณในการบริโภค (Moderation) ในทางตรงกันข้าม หากมนุษย์ไม่รู้จักประมาณในการบริโภคมุ่งแสพตามความแรงกระตุ้นของความอยาก (ตัณหา) ความอึดตามความอยากนั้นไม่มีที่สิ้นสุด และมีแต่จะทำลายล้างทั้งมนุษย์ด้วยกันเอง และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติด้วย ยิ่งมนุษย์มีความอยากมากแค่ไหน ยิ่งทำลายคุณค่าในตัว of มนุษย์มากไปเท่านั้น ดังที่รัตนะ ปัญญา (2020) ได้แสดงทัศนะเอาไว้ว่า ความต้องการของมนุษย์นั้นเป็นตัวทำลายคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ยิ่งถ้าเศรษฐศาสตร์กระแสหลักมักจะเน้นกระตุ้นเร้าให้ผู้บริโภคเกิดความอยากบริโภค หรือถึงขั้น

โลกอยากได้...มีการบริโภคอย่างฟุ่มเฟือยซึ่งมีผลต่อการทำลายสุขภาพจิตของผู้บริโภคและเกิดปัญหาการเผาผลาญทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้น สิ่งที่มีมนุษย์ควรคำนึงก็คือ เมื่อมีอาหารให้บริโภค ก็ควรบริโภคอย่างเพียงพอ และรู้จักประมาณในการบริโภค หรือบริโภคเท่าที่จำเป็น อนึ่งการบริโภคที่เพียงพอ นั้น ต้องไม่เบียดเบียนทั้งตนเอง และผู้อื่น รวมทั้งเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

2. มัตตัญญูตากับการเข้าถึงแหล่งอาหาร : ในพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญในประเด็นของการเข้าถึงแหล่งอาหารเป็นประการสำคัญ ส่วนอาหารที่ได้มาบริโภคนั้นจะน้อยหรือจะมากนั้นเป็นอีกประเด็นหนึ่ง เพราะการได้มาซึ่งอาหารนั้นจัดอยู่ในหลักของการเลี้ยงชีพชอบซึ่งอยู่ในกลุ่มศีลของพุทธศาสนาเรียกว่า “อาชีวะปาริสุทธิศีล คือ การเลี้ยงชีพชอบ” ในส่วนของมรรค 8 ที่เป็นแกนกลางคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้น ก็คือ “หลักสัมมาอาชีวะ หรือ หลักสัมมาชีพ” ที่มีการนำมาใช้ในยุคปัจจุบัน หลักการนี้ก็คือการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตโดยสุจริต คือ ให้ประกอบแต่อาชีพที่ไม่เบียดเบียนหรือคดโกงเอาเปรียบผู้อื่น (Watchara Ngamchitcharoen, 2009) ดังนั้น การเข้าถึงแหล่งอาหารนี้ต้องยึดหลักสัมมาชีพ คือ ประกอบอาชีพที่สุจริต งดเว้นอาชีพที่เป็นมิถิชาชีพ ผิดกฎหมาย และผิดหลักศีลธรรม หรือยึดการประกอบอาชีพที่ถูกต้องทั้งกฎหมาย และหลักศีลธรรม มีหลักธรรมาภิบาลในการประกอบกิจการนั้น ๆ เมื่อมีหลักสัมมาชีพในการดำเนินชีวิต ความเพียงพอก็จะบังเกิด และทรัพยากรในโลกที่มีอยู่อย่างจำกัด ก็จะเพียงพอกับคนทุกคน แต่หากความไม่เพียงพอ (โลก) เกิดขึ้นเมื่อใด หายนะก็จะบังเกิดกับโลกเมื่อนั้นด้วยเช่นกัน

3. มัตตัญญูตากับการใช้ประโยชน์จากอาหาร: การใช้ประโยชน์จากอาหารตามนัยทางพระพุทธศาสนา คือ เมื่อเราได้อาหารมาแล้ว สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ คุณค่าแท้และคุณค่าเทียมของอาหาร โดยไม่ได้ยึดติดในรูปแบบภายนอกแต่เพียงอย่างเดียว การบริโภคในลักษณะนี้มุ่งเอาแต่ประโยชน์ หรือคุณค่าแท้ของอาหารเป็นหลักนี้ เรียกว่า การบริโภคด้วยปัญญา...เป็นการใช้ปัญญาทำความเข้าใจแล้วบริโภคปัจจัยทั้งหลายให้ได้ผลตรงพอดีตามคุณค่าแท้ที่เป็นจุดหมายของการบริโภคสิ่งนั้น ๆ คือ บริโภคด้วยการตระหนักรู้ว่ามี-ใช้-บริโภค สิ่งเหล่านั้นเพียงเครื่องช่วยให้เราสามารถพัฒนาชีวิตและทำการสร้างสรรค์ประโยชน์ที่สูงยิ่งขึ้น (Busakorn Watthnabhu, 2016) ดังนั้น การใช้ประโยชน์จากอาหารตามหลักมัตตัญญูตา คือ การรู้จักเลือกบริโภคอาหารด้วยปัญญา เน้นการบริโภคที่คุณค่าที่แท้จริงของอาหารที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง ไม่เน้นการสนองตามความอยาก (ตัณหา) ที่ตั้งอยู่บนหลักคิดที่ไม่เคยพอเพียง เมื่อเรารู้จักการประมาณในสิ่งที่หามาได้ มีปัญญาเหนืออารมณ์ คือ มีปัญญาหยั่งรู้เหตุผล รู้ดี รู้ชั่ว คุณโทษ ประโยชน์และมีใช้ประโยชน์ มองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้จักพิจารณาวินิจฉัยด้วยใจเป็นอิสระ ทำการต่าง ๆ ด้วยความคิดและมีวิจรรณาญาณ (ปัญญา) (Udomporn Amarndhamma, 2016) เมื่อนั้นความพอเพียงก็จะบังเกิด หลักประกันความมั่นคงทางอาหารก็จะบังเกิดมี

4. มัตตัญญูตากับการมีเสถียรภาพทางอาหาร: การมีเสถียรภาพทางอาหารทางพระพุทธศาสนา นี้ คือ การมีโอกาสในการเข้าถึงอาหารได้ง่าย มนุษย์ทุกคนมีสิทธิอันชอบธรรมในการเข้าถึงอาหารได้อย่าง

พอเพียง หรือมีวิธีการได้มาซึ่งอาหารที่สอดคล้องกับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ได้ตลอดเวลาทั้งในด้านกายภาพและในทางเศรษฐกิจ (Mark, 2009) ถึงแม้ว่าอาหารจะเป็นเพียงแค่เครื่องมือที่ช่วยเกื้อหนุนให้มนุษย์พบสันติสุขทั้งภายนอก คือ ร่างกาย และภายในคือจิตใจ ดังที่สมภาร พรหมทา ได้แสดงทัศนะเอาไว้ว่าอาหาร คือ สิ่งที่พุทธศาสนามองว่า เป็นเครื่องมือ (means) สำหรับใช้เพื่อข้ามทางกันดารแห่งสังสารวัฏเท่านั้น อาหารมิใช่จุดหมาย (end) ในตัวมันเอง การกินเพื่อความเอร็ดอร่อย เพื่อแสดงว่า “ตัวฉัน” เป็นผู้มีอันจะกิน และเพื่ออะไรต่อมิอะไรที่สนับสนุนความยึดติดในอาหารจึงไม่ถือว่าดำเนินไปตามหลักทางสายกลางของพุทธศาสนา...ด้วยโดยมาตรฐานทั่วไป คุณค่าที่เป็นชาวพุทธจะไม่ใช่ว่าผู้ที่เห็นว่าการบริโภค คือ คุณค่าของชีวิตลัทธิบริโภคนิยมจึงไม่มีผลต่อวิถีชีวิตของชาวพุทธ ในทางกลับกัน สังคมที่ลัทธิบริโภคนิยมเฟื่องฟูย่อมจะเป็นตัววัดว่า สังคมนั้นเป็น “พุทธ” มากแค่ไหนด้วยเช่นกัน (Sompan Pramta, 2004) ดังนั้น เสถียรภาพทางอาหารตามหลักมัธยยุตฺตา ก็คือ หลักเสถียรภาพทางปัญญา ที่ใช้ในการดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง คือ ทางที่พอเหมาะพอดี เรียกว่าได้ ไม่อึดเกินไปหรือเสียดในอาหารจนเกินความต้องการ แต่ยังมีสติเพื่อรู้จักประมาณในการบริโภคทุกครั้ง อันจะช่วยให้ความอยาก (ตัณหา) เบาบางลง ความมั่นคงในอาหาร คือ เสถียรภาพทางกายก็จะบังเกิด และก็จะถึงเป้าหมายสำคัญ คือ อิศระภาพทางจิตวิญญาณในที่สุด

บทสรุป (Conclusion)

ความมั่นคงทางอาหาร คือ การเปิดโอกาสให้คนทุกคนมีสิทธิเข้าถึงอาหารที่เพียงพอปลอดภัย และมีโภชนาการ ทั้งในทางกายภาพและเศรษฐกิจ ในการตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจทางอาหาร และมีสุขภาวะ เสถียรภาพของความมั่นคงทางอาหาร ประกอบด้วย (1) การมีอาหารเพียงพอ (Food Availability) (2) การเข้าถึงอาหาร (Food Access) (3) การใช้ประโยชน์จากอาหาร (Food Utilization) และ (4) การมีเสถียรภาพทางอาหาร (Food Stability) อนึ่ง อาหาร ตามนัยทางพระพุทธศาสนา หมายถึง เครื่องหล่อเลี้ยงชีวิต มี 4 ประเภท คือ (1) กวฬิงการหาร อาหาร คือ คำข้าว (2) ผัสสาหาร อาหาร คือ ผัสสะ (3) มโนสสญเจตนาหาร อาหาร คือ มโนสสญเจตนา และ (4) วิญญานาหาร อาหาร คือ วิญญาน หลักมัตตตัณญุตฺตา คือ การรู้จักประมาณ เป็นคำสอนแกนกลางที่สำคัญของการบริโภคอาหารที่เพียงพอทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการบริโภคเพื่อการมีสุขภาพที่ดี เกิดสมดุลยภาพทางร่างกาย อันจะเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตและเกื้อกูลแก่การปฏิบัติธรรมเท่านั้น ดังนั้น พระพุทธศาสนานั้น เน้นให้บริโภคอย่างรู้จักคุณค่า ยึดหลักความพอเพียง ไม่ฟุ้งเฟ้อ เน้นความรู้จักประมาณในการบริโภค (Moderation) ในทางตรงกันข้าม หากมนุษย์ไม่รู้จักประมาณในการบริโภคมุ่งแสวงตามความแรงกระตุ้นของความอยาก (ตัณหา) ความอึดตามความอยากนั้นไม่มีที่สิ้นสุด การเข้าถึงแหล่งอาหารนี้ต้องยึดหลักสัมมาชีพ คือ ประกอบอาชีพที่สุจริต งดเว้นอาชีพที่เป็นมิถาชีพ ผิดกฎหมาย และผิดหลักศีลธรรม หรือยึดการประกอบอาชีพที่ถูกต้องทั้งกฎหมาย และหลักศีลธรรม มีหลักธรรมาภิบาล เมื่อมีหลักสัมมาชีพในการดำเนินชีวิต ความเพียงพอก็จะบังเกิด การใช้ประโยชน์จากอาหารตามหลักมัตตตัณญุตฺตา คือ การรู้จักเลือกบริโภคอาหารด้วยปัญญา เน้น

การบริโภคที่คุณค่าที่แท้จริงของอาหาร ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง ไม่เน้นการสนองตามความอยาก (ตัณหา) เสถียรภาพทางอาหารตามหลักมัชฌิมา คือ หลักเสถียรภาพทางสติปัญญา ที่ใช้ในการดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง คือ ทางที่พอเหมาะพอดี มีสติเพื่อรู้จักประมาณในการบริโภคทุกครั้ง อันจะช่วยให้ความอยากเบาบางลง ความมั่นคงในอาหารก็จะบังเกิดทั้งทางกายและก็จะถึงเป้าหมาย คือ อิสระภาพทางจิตวิญญาณในที่สุด

เอกสารอ้างอิง (References)

- Amarndhamma, U. (2016). **Sufficiency Economy Philosophy**. 2nd Edition. Bangkok: Saengdao Press. [In Thai]
- Boserup, E. (1965). **The Conditions of Agricultural Growth**. Chicago: Aldine, 1965.
- Bhatinadhu, Ch. (2003). Human rights and the principles of religion. Bangkok: Mental Health. [In Thai]
- Chan-On, N. (2014). **Thailand Food Security**. Bangkok: Senate Secretariat. [In Thai]
- Educator Group of Liangchiangchongcharoen. Bank of Education. Bangkok: n.d. [In Thai]
- Kanjanasorn, W. (2015). “People are obsessed: Body Taste”. **Journal of Education**. Khonkaen University. Vol.38 No. 2 (April-June 2015): 8 [In Thai]
- Ngamchitcharocn, W. (2009). **Theravada Buddhism**. 2nd Edition. Bangkok:Thammasat University Press. [In Thai]
- Panyapa, R. (2020). **Decoding the Concept of Buddhist Life**. Bangkok: Chulalongkorn Press. [In Thai]
- Pechprasoet, N. (1998). **One Household, two ways of manufacturing, Exiting the Thai Economic Crisis**. Bangkok: Centre of Political Economics. [In Thai]
- Promta, S. (2004). **Having in Buddhist Perspective**. Bangkok: Chulalongkorn University. [In Thai]
- Prasertsak, V. (2015). “Food Security: From Agricultural Development to Sufficiency Economy.” **Journal of Politics and Government**. Vol. 5 No.2 (March – August):157. [In Thai]
- Phra Brahmaghunabhorn (P.A.Payutto), **Dictionary of Buddhism Terminology Edition**. 28th Edition. Bangkok: Plai-dhamma press. [In Thai]
- Phra Thevedi (P.A.Payutto). (1992). **Dictionary of Buddhism**. 7th Edition. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya. [In Thai]
- Phra Dhammapitaka (P.A.Payutto). (2009). **Sustainable Development**. 12th Edition. Bangkok: Komalkemtong Foundation. [In Thai]
- R.B. Lee and I. DeVore, eds. (1968). **Man the Hunter**. Chicago: Aldine.

- Santasombat, Yos. (2013). **Human and Culture**. 4th Edition. Bangkok: Thammasat University Press. [In Thai]
- Thongprasoet, C. (1990). **Ancient Western Philosophy**. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [In Thai]
- Tripitaka**. (1996). Mahachulalongkornrajavidyalaya Edition. Thai Language. Book 4, article 10-19, page 15-26. [In Thai]
- Tripitaka**. (1996). Mahachulalongkornrajavidyalaya Edition. Thai Language. Book 10, article 90, page 50-51. [In Thai]
- Tripitaka**. (1996). Mahachulalongkornrajavidyalaya Edition. Thai Language. Book 11, article 303, page 250-251. [In Thai]
- Tripitaka**. (1996). Mahachulalongkornrajavidyalaya Edition. Thai Language. Book 16, article 11, page 17. [In Thai]
- Tripitaka**. (1996). Mahachulalongkornrajavidyalaya Edition. Thai Language. Book 21, article 157, page 217. [In Thai]
- Tripitaka**. (1996). Mahachulalongkornrajavidyalaya Edition. Thai Language. Book 25, article 203, page 95. [In Thai]
- Tripitaka**. (1996). Mahachulalongkornrajavidyalaya Edition. Thai Language. Book 29, article 199, page 585. [In Thai]
- Watthnabhu, B. (2016). Organization Management for Learning Organization in the Cognitive Constructivism Based. **Research Report**. Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [In Thai]
- Wongsatjachock, W. (2018). Political of Theorizing Food Security: A Survey Research on Defining Food Security in Governmental, Private, and Civil Society Aspects in Thailand: **Journal of Social Research**. Vol. 41 No.1 (January-Jun 2018): 58. [In Thai]

ธรรมาภิบาล อมตาธรรมสำหรับการบริหาร Good Governance, Immortality for Management

พระมหายุทธพิชาญ ทองจันทร์¹, สันญา เคนาภูมิ², วันชัย ชูศรีสุข³

PhramahaYuddhapicham thongjunra¹, Sunya Kenapoom², Wanchai Chuseesuk³

นักศึกษาระดับปริญญาเอก ปร.ด.(รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม¹

รองศาสตราจารย์ประจำรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม²

D.P.A. student (public Administration), Rajabhat Mahasarakham University,Thailand; ¹

Assoc. Prof. of Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat Mahasarakham

University,Thailand; ²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Surin Campus³

Email : picharn.tho@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

หลักธรรมาภิบาลแม้จะเป็นแนวความคิดที่ใหม่ แต่ก็ เป็นแนวความคิดที่ทั่วโลกให้ความสนใจมาก แนวคิดหนึ่งในสถานการณ์โลกปัจจุบันดังที่ธนาคารโลกมีข้อสรุปไว้ว่าหลัก Good Governance หรือวิธีการปกครองที่ดีตามศัพท์บัญญัติของราชบัณฑิตยสถานกล่าวว่าแนวความคิดนี้จะเป็นกุญแจที่สำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของบรรดาประเทศต่างๆที่ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจให้กลับคืนสู่สภาวะปกติมีเสถียรภาพได้อย่างรวดเร็ว องค์ประกอบของธรรมาภิบาลเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับกรอบเป้าหมายวัตถุประสงค์ แนวทางและวิธีปฏิบัติในการดำเนินงานเพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมให้เป็นสังคมที่เรียกว่าสังคมที่ประกอบด้วยธรรมเป็นสังคมที่ใช้หลักธรรมาธิปไตยเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจในทุกกรณีที่ตนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง ฉะนั้นในงานวิจัยครั้งนี้จึงได้รวบรวมและสรุปองค์ประกอบต่างๆ ของหลักธรรมาภิบาลที่ปรากฏอยู่ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี : ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542 และพระราชกฤษฎีกา : ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 เพื่อนามาเป็นกรอบในเขียนบทความในครั้งนี้

คำสำคัญ ธรรมาภิบาล, อมตะ, การบริหาร

Abstract

Good governance is even a new concept, but it is a concept that the world is very interested in. One idea in the current global situation as the World Bank has concluded is the principle of Good Governance or how to govern well. According to the Royal Academy had said that this concept will be vital to the success of the economic recovery of countries

that have suffered economically quickly to a stable normal state. The elements of good governance are related to the target framework, objective, guidelines, and practices to contribute to the development of society into a society that is called a fairly regime society are those that use the principle of the *Dhammadhipateyya* (the supremacy of the Dharma or righteousness) as the basis for making decisions in all cases in which they are involved. Therefore, this research has compiled and summarized the elements of good governance that appear in the regulation of the office of the Prime Minister: the creation of a good home and social affairs system. 1999 and Royal decree: rules and procedures for Good Home Affairs Management to take it as a framework to write this article.

Keywords: good governance, Immortality, administration

บทนำ

สำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 โดยมติคณะรัฐมนตรี มีมติเห็นชอบวาระแห่งชาติในการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี โดยกำหนดเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี และระเบียบนี้เริ่มมีผลการบังคับใช้กับหน่วยงานของรัฐ ตั้งแต่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งในระเบียบในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีควรจัดหรือส่งเสริมให้สังคมไทยอยู่บนพื้นฐานของหลักสำคัญอย่างน้อย 6 ประการ คือ

1. **หลักนิติธรรม** ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคมและสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล
2. **หลักคุณธรรม** ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงามโดยแรงศรัทธาให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกันเพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์จริงใจ ชยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ
3. **หลักความโปร่งใส** ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติโดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้
4. **หลักความมีส่วนร่วม** ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศไม่ว่าด้วยการแสดงความคิดเห็นการไต่สวนการประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ

5. หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

6. หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลกและรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน (สุดจิต นิमितกุล, 2543)

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีประกอบด้วย บทบัญญัติต่างๆ รวม 9 หมวด หมวดที่ 2-8 เป็นหมวดที่เกี่ยวกับวิธีในการปฏิบัติงานส่วนในหมวด ที่ 1 เป็นการกำหนดขอบเขตความหมายของคำว่าบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ในภาพรวมซึ่งที่จะเป็นการชี้ให้เห็นวัตถุประสงค์ของการบริหารราชการที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาและเป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการของทุกส่วนราชการในการกระทำการกิจใดภารกิจหนึ่งว่าต้องมีความมุ่งหมายให้บรรลุเป้าหมายในสิ่งเหล่านี้คือ

1.เกิดประโยชน์สุขของประชาชน ซึ่งได้แก่การบริหารราชการที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและพยายามมุ่งให้เกิดผลกระทบในเชิงบวกต่อการพัฒนาชีวิตของประชาชน

2.เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ ซึ่งได้แก่ การบริหารเพื่อให้ได้รับผลลัพธ์ตรงตามวัตถุประสงค์ ที่วางไว้โดยมีการบริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ (Result - based Management) และการจัดทำข้อตกลงว่าด้วยการผลงาน (Performance Agreement) ในทุกระดับ

3.มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ ซึ่งได้แก่ การบริหารที่จะต้องพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบระหว่างปัจจัยนำเข้ากับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นโดยมีการทำให้สามารถวิเคราะห์ความเป็นไปได้และความคุ้มค่าของแผนงานหรือโครงการต่างๆ เทียบกับประโยชน์ที่ได้รับรวมทั้งจัดระบบการวางแผนการทำงานและวัดผลงานแต่ละบุคคลที่เชื่อมโยงกับระดับองค์การ

4.ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็นซึ่งได้แก่ การกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติงานและการลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน และจัดให้มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจ เพื่อให้การปฏิบัติงานเสร็จสิ้นที่จุดบริการใกล้ตัวกับประชาชน รวมทั้งการปฏิบัติงานในรูป One-stop service

5.มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์ ซึ่งได้แก่ การทบทวนและปรับปรุงกระบวนการและขั้นตอนทำงานใหม่อยู่เสมอ ซึ่งจำเป็นต้องทบทวนลำดับความสำคัญและความจำเป็นของแผนงานและโครงการทุกระยะ การยุบเลิกส่วนราชการที่ไม่จำเป็นและการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบต่างๆ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์อยู่เสมอ

6.ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการซึ่งได้แก่ การปฏิบัติราชการที่มุ่งเน้นถึงความต้องการและความพึงพอใจของประชาชน ผู้รับบริการเป็นหลักโดยมีการสำรวจความต้องการของประชาชน และความพึงพอใจของผู้รับบริการในหลากหลายวิธีและเป็นไปอย่างสม่ำเสมอเพื่อนำมาปรับปรุงการปฏิบัติราชการต่อไป

7. มีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งได้แก่ การตรวจสอบและวัดผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดระบบการควบคุมตนเองซึ่งจะทำให้สามารถผลักดันการปฏิบัติงานขององค์กรให้บรรลุเป้าหมาย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของธรรมาภิบาล

หลักการดังกล่าวข้างต้น เป็นหัวข้อสำคัญในการกำหนดความหมายของการบริหารราชการที่ดีที่พึงประสงค์ตามแนวทางที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 มาตรา 3/1 ที่ได้บัญญัติไว้ว่าการบริหารราชการตามพระราชบัญญัตินี้ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐควมมีประสิทธิภาพความคุ้มค่าในเชิงภารกิจแห่งรัฐการลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การลดภารกิจและยุบเลิกหน่วยงานที่ไม่จำเป็น การกระจายภารกิจและทรัพยากรให้แก่ท้องถิ่น การกระจายอำนาจตัดสินใจ การอำนวยความสะดวกและการตอบสนองความต้องการของประชาชน ทั้งนี้โดยมีผู้รับผิดชอบต่อผลของงาน...ในการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการต้องใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งให้คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อผู้ปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมของประชาชน การเปิดเผยข้อมูลการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ตามความเหมาะสมของแต่ละภารกิจ (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 119 ตอนที่ 99, 2545:2)

การบริหารรัฐกิจแนวใหม่

การบริหารรัฐกิจแนวใหม่เป็นเรื่องของการที่รัฐบาลไม่ควรบริหารงานในลักษณะองค์กรธุรกิจ แต่เป็นการบริหารงานด้วยการยึดหลักประชาธิปไตย หลายประเทศในโลกกำลังดำเนินการอยู่บนพื้นฐานของหลักการนี้ และมีการยอมรับในแนวทางการทำงานที่ยึดหลักประชาธิปไตยมากขึ้น มีการให้ความสำคัญกับเรื่องต่างๆหลายเรื่อง เช่นความสนใจของสาธารณชน กระบวนการบริหารหรือการปกครอง และการเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ข้าราชการมีการเรียนรู้ เสริมสร้างทักษะใหม่ในการพัฒนานโยบายและปฏิบัติตามนโยบาย มีการรับรู้ มีการเคารพและยอมรับศักดิ์ศรีของการเป็นพลเมืองมากขึ้น

โดยปกติข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะรู้สึกว่าคุณค่ามากขึ้น เมื่อมีการเพิ่มหรือขยายการให้บริการของตนและมีการติดต่อกับประชาชนมากขึ้น ผู้บริหารจะรู้สึกว่าคุณค่าได้ประโยชน์จากการรับฟังประชาชนมากขึ้น และจากการบริการมากกว่าการกำกับดูแลเท่านั้น ประชาชนและข้าราชการจึงทำงานร่วมกัน และระบุปัญหาและแนวทางแก้ไขร่วมกันด้วย

ทัศนคติที่กล่าวมาแล้วเหล่านี้เป็นสิ่งที่ดีที่กำลังเกิดขึ้น อย่างไรก็ตามเนื่องจากปัญหาในการบริหารงานมีความซับซ้อน และทรัพยากรมีจำนวนจำกัด ทั้งยังมีสาธารณชนคอยวิพากษ์การทำงานของข้าราชการอยู่เสมอ หน่วยงานราชการควรจะดำเนินการอย่างไร คำตอบในเรื่องนี้อาจไม่ง่ายแต่การยอมรับที่จะทำงานเพื่อบริการสาธารณะอาจจะจะเป็นปัจจัยที่ช่วยทำให้การทำงานประสบความสำเร็จได้ สิ่งที่ยังขาดอยู่คือหลักการที่จะแสดงถึงผลของการมีค่านิยมของการให้บริการสาธารณะ ที่ผ่านมาก็มีการเคลื่อนไหวเพื่อ

ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงการทำงานของหน่วยงานราชการอยู่มาก เช่นเรื่องของการบริหารรัฐกิจแนวใหม่ การทบทวนการทำงาน การบริหารที่มุ่งผลลัพธ์ และการบริหารคุณภาพ เป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามในการบริหารรัฐกิจสิ่งที่จัดว่ามีค่ามากที่สุดก็คือการบริการประชาชน

การบริหารรัฐกิจแบบเดิมๆเป็นสิ่งที่รัฐบาลให้ความสนใจอยู่ที่การให้บริการโดยผ่านหน่วยงานของรัฐ มีการกำหนดนโยบายสาธารณะ มีการบริหารงาน และมีการปฏิบัติตามนโยบาย ที่อาจมีเรื่องทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง และนักบริหารรัฐกิจจะเป็นเพียงผู้มีบทบาทในการปฏิบัติตามนโยบายเสียมากกว่า ผู้บริหารจะรับผิดชอบต่อนักการเมืองที่ถูกเลือกเข้ามาตามวิถีประชาธิปไตยมากกว่ารับผิดชอบต่อประชาชน มีเรื่องของการรายงานตามลำดับขั้นในการทำงานตามแผนงาน และโครงการต่างๆ มีการควบคุมโดยผู้บริหารระดับสูงๆต่อไป ค่านิยมสาธารณะจะเป็นเรื่องของประสิทธิภาพและการมีเหตุผล องค์การจะดำเนินการไปด้วยระบบปิดเพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุด การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนมีจำกัด บทบาทของนักบริหารจึงเป็นเพียงการวางแผน จัดองค์กร การจัดหาบุคคลากร การสั่งการ การประสานงาน การรายงานและการทำงานงบประมาณ ซึ่งสิ่งที่กล่าวมานี้ล้วนเป็นสิ่งที่ผู้บริหารในองค์กรของรัฐต่างดำเนินการกันอยู่เป็นปกติ

บัดนี้การมีกระแสการบริหารรัฐกิจแนวใหม่ที่มีความสำคัญกับหลักการของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม การให้ความสำคัญกับประชาชน การมุ่งให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีตามแนวคิดของการบริหารแนวใหม่จึงเกิดขึ้น การบริหารรัฐกิจแนวใหม่เป็นการรวมกลุ่มของแนวคิดและการปฏิบัติ เป็นหลักการที่ใช้การดำเนินงานแบบเอกชนและธุรกิจในการบริหารราชการ หรือทำราชการให้เหมือนธุรกิจแต่ไม่ใช่เป็นองค์กรทางธุรกิจ นักทฤษฎีที่ศึกษาเรื่องของการเป็นพลเมือง เรื่องของชุมชน ประชาสังคม มนุษยวิทยาองค์การ และการบริหารรัฐกิจแนวใหม่เป็นผู้ที่ได้มีส่วนในการผลักดันให้เกิดการอภิปรายกันถึงหลักการบริหารแนวใหม่ๆขึ้น ซึ่งอาจมีหลักการหลากหลายแตกต่างกันออกไป (Denhardt and Denhardt, 2003: 42-43) อาทิ

- 1.การมุ่งให้บริการแก่ประชาชนไม่ใช่การกำกับ ข้าราชการจึงไม่เพียงแต่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนแต่ต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนด้วย
- 2.การสำรวจความสนใจและความต้องการของสาธารณชน เพื่อสร้างความสนใจร่วมและรับผิดชอบต่อร่วมกัน
- 3.การให้คุณค่าแก่ประชาชนในฐานะของการเป็นพลเมืองมากกว่าการเป็นผู้ประกอบการ โดยข้าราชการจะยอมรับที่จะเป็นผู้ช่วยเหลือสังคมมากกว่าการเป็นผู้จัดการธุรกิจที่คิดและทำเหมือนเงินหลวงเป็นเงินของตนเอง
- 4.การคิดอย่างมีกลยุทธ์ แต่ปฏิบัติอย่างเป็นประชาธิปไตย นโยบายและโครงการต่างๆจะสนองความต้องการของสาธารณชนได้อย่างมีประสิทธิภาพหากมีการทำงานร่วมกัน

ธรรมาภิบาล กับ การบริหารแนวใหม่

ธรรมาภิบาลจัดเป็นแนวคิดสำคัญในการบริหารงานและการปกครองในปัจจุบัน เพราะโลกปัจจุบันได้หันไปให้ความสนใจกับเรื่องของโลกาภิวัตน์และธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดี มากขึ้น แทนที่สนใจเรื่องการพัฒนาอุตสาหกรรมดังแต่ก่อน เพราะกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจมีความสำคัญกระทบถึงกัน การติดต่อสื่อสาร การดำเนินกิจกรรมในที่หนึ่งมีผลกระทบต่อกันที่หนึ่ง การพัฒนาเรื่องของการเมืองการ

ปกครองได้มุ่งให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางมากขึ้น หากจะให้ประเทศมีการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน การมุ่งดำเนินธุรกิจ หรือปฏิบัติราชการต่างๆโดยไม่ให้ความสนใจถึงเรื่องของสังคม ประชาชน และสิ่งแวดล้อมจึงเป็นไปได้อีกต่อไป การมีการบริหารจัดการที่ดีจึงเข้ามาเป็นเรื่องที่ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญและเริ่มมีการนำไปปฏิบัติกันมากขึ้น

ธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดี เป็นประเด็นที่อยู่ในความสนใจของประชาชน โดยเฉพาะข้าราชการ และพนักงานบริษัทเอกชนเพราะธรรมาภิบาลเป็นการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตั้งมั่นอยู่บนหลักการบริหารงานที่เที่ยงธรรม สุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีจิตสำนึกในการทำงาน มีความรับผิดชอบในสิ่งที่ได้กระทำ พร้อมตอบคำถามหรือตอบสนองต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและพร้อมรับผิดชอบ มีศีลธรรม จริยธรรมในการทำงาน การคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการรับรู้ ตัดสินใจ ดำเนินการและประเมินผล ตลอดจนร่วมรับผลจากการตัดสินใจร่วมกัน นั้น มีการส่งเสริมสถานภาพหญิงชาย และการให้ความสำคัญกับกลุ่มต่างๆ รวมทั้งคนด้อยโอกาส ตลอดจนการ สร้างความเท่าเทียมกันทางสังคมในการรับโอกาสต่างๆที่ประชาชนพึงจะได้รับจากรัฐอีกด้วย ธรรมาภิบาลเป็นทั้งหลักการ กระบวนการและเป็นเป้าหมายไปในตัว การมีธรรมาภิบาลอาจนำมาสู่การมีประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้ในที่สุดและการมีประชาธิปไตยก็นำมาสู่การมีผลทางสังคมคือการมีการพัฒนาประเทศไปในทางที่สร้างความสงบสุขอย่างต่อเนื่องและสถาพร ตลอดจนนำมาสู่การแก้ปัญหาความขัดแย้งต่างๆที่จะเกิดขึ้นได้โดยสันติวิธี

- การตระหนักว่าการมีสำนึกรับผิดชอบต่อไม่ใช่เรื่องง่าย ข้าราชการไม่ควรสนใจแค่เรื่องของการทำงานตามนโยบาย หรือเรื่องการตลาด และการอยู่รอดของตน แต่ต้องสนใจเรื่องของกฎหมาย รัฐธรรมนูญ ค่านิยมของชุมชน สังคม บรรทัดฐานทางการเมือง มาตรฐานวิชาชีพ และความสนใจสาธารณะด้วย

- การบริการมากกว่ากำกับ มีการสร้างค่านิยมร่วม การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบายถือเป็นการสร้างความสัมพันธ์และค่านิยมร่วมกันด้วย

- การคำนึงว่าประชาชนเป็นผู้มีคุณค่าไม่ใช่แค่ผลผลิต หน่วยงานราชการต่างๆจะประสบความสำเร็จในระยะยาวหากดำเนินการด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและสร้างการเป็นผู้นำร่วมกันกับประชาชนบนพื้นฐานของการเคารพประชาชน

เมื่อพิจารณาหลักการบริหารรัฐกิจแนวใหม่ที่กล่าวแล้วจะพบว่าประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญ เป็นหัวใจของการบริหารรัฐกิจแนวใหม่นี้ เพราะประชาชนมีฐานะของการเป็นพลเมือง และการเป็นหุ้นส่วนในการดำเนินกิจกรรมเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อเป็นพลเมืองและหุ้นส่วน การปรึกษาหารือ การเปิดเผยข้อมูล การมีส่วนร่วม การทำงานอย่างโปร่งใส การทำงานที่มีหลักการ การยึดหลักนิติธรรมจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จัดเป็นคัมภีร์สำคัญของการบริหารรัฐกิจแนวใหม่ที่ครอบคลุมประเด็นต่างๆทั้งหมด โดยพิจารณาได้จากการมีเจตนารมณ์ที่มุ่งส่งเสริมสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีของการเป็นมนุษย์ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การตรวจสอบอำนาจรัฐ การสร้างความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่และส่งเสริมการกระจายอำนาจเป็นสำคัญ ทั้งนี้จึงกล่าวได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนั้นนอกจากมุ่งก่อให้เกิดการปฏิรูปทางการเมืองแล้วยังมุ่งให้เกิดการปฏิรูปทางการบริหารราชการแผ่นดินโดยยึดหลักการ

บริหารแนวใหม่อีกด้วย อนึ่งหลักการการบริหารแนวใหม่ที่กำลังเป็นกระแสอยู่ในขณะนี้คือ การบริหารจัดการที่ดี หรือ ธรรมาภิบาล (Good Governance) ซึ่งองค์กรภาครัฐและเอกชนให้ความสนใจและพยายามที่จะนำมาใช้เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ของการทำงานที่ดีที่สุด โดยอยู่บนพื้นฐานของการมีหลักการดังกล่าว (หลักธรรมาภิบาลในการทำงานองค์การบริหารส่วนตำบลพระหลวง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่, ออนไลน์,2565)

การเป็นผู้กำกับดูแล (Regulator) แทนการควบคุม โอนงานบางอย่างไปให้องค์กรท้องถิ่นซึ่งใกล้ชิดกับประชาชน หรืองานบางอย่างก็ต้องแปรรูปให้เอกชนดำเนินการแทน (สุดจิต นิมิตรกุล,2543:14) ฉะนั้น แนวคิดในการที่จะทำให้ระบบธรรมาภิบาล หรือการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีให้เกิดขึ้นในสังคม เพื่อที่จะช่วยให้ประเทศที่ประสบปัญหาเหล่านี้ได้ฟื้นฟูเศรษฐกิจ และสามารถพัฒนาประเทศให้กลับเข้าสู่สภาวะปกติเป็นสังคมที่มีเสถียรภาพ เป็นสังคมที่ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข อีกทั้งจะทำให้เป็นสังคมที่มีการพัฒนาที่ยั่งยืน จากแนวความคิดดังกล่าวนี้ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าส่วนหนึ่งเป็นอิทธิพลที่มาจากธนาคารโลก ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งที่มีอิทธิพลอย่างมากในการส่งเสริมสนับสนุนให้ระบบนี้เกิดขึ้นได้จริงในสังคม โดยการนำแนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลมาเป็นเงื่อนไขในการที่จะปล่อยเงินกู้หรือการให้ความช่วยเหลือกับบรรดาประเทศต่างๆ โดยได้กำหนดไว้เป็น มาตรฐานสากล ซึ่งธนาคารโลกมีความหวังว่าแนวความคิดนี้จะช่วยป้องกันปัญหาการดำเนินงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ และการทุจริตคอร์รัปชันของรัฐบาลในประเทศที่กำลังพัฒนาที่ต้องการเน้นเรื่องความเชื่อมั่น ความโปร่งใสและความรับผิดชอบในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพของรัฐบาล (เจริญ เจษฎาวัลย์,2545:35)

สำหรับประเทศไทย แนวความคิดเรื่องธรรมาภิบาลตามคำเรียกใช้ตามภาษาไทยเป็นแนวคิดที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวาง หลังจากที่ประเทศไทยเจอวิกฤติทางเศรษฐกิจเมื่อปี พ.ศ.2540 โดยเฉพาะในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งบางมาตราที่ได้บัญญัติขึ้นก็มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล และโดยเฉพาะในหนังสือการสังเกตงานในการขอกู้เงินจาก IMF ที่ทำให้ประเทศไทยต้องผูกพันกับคำว่าธรรมาภิบาล และหลังจากนั้นเป็นต้นมาก็ดูเหมือนว่า คำๆนี้จะเป็นคำที่สังคมไทยพูดถึงกันมาก รวมทั้งเป็นจุดสนใจของนักวิชาการของกลุ่มต่างๆ ต่างก็เริ่มออกมาแสดงความคิดเห็นกับหลักธรรมาภิบาลกันอย่างแพร่หลาย ดังเราจะเห็นจากงานวิจัยจากสถาบันต่างๆ หรือการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารงานขององค์กรต่างๆ ที่ได้นำหลักการนี้มาประยุกต์ใช้กับองค์กรของตนเอง หรือแม้แต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) และฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ก็ได้ให้ความสำคัญ ในการที่จะสร้างระบบธรรมาภิบาล ให้เกิดขึ้นในสังคมไทยโดยได้กำหนดรายละเอียดยุทธศาสตร์วัตถุประสงค์เป้าหมาย แนวทางในการพัฒนาไปสู่แนวทางการบริหารจัดการที่ดี และเมื่อจะค้นหาการมีตัวตนที่เป็นรูปธรรมของหลักธรรมาภิบาลในประเทศไทย ก็ต้องนึกถึงสถาบันการวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยหรือที่เรียกว่า TDRT เนื่องจากสถาบันแห่งนี้ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลเพื่อหาแนวทางในการป้องกันและกอบกู้ประเทศให้รอดพ้นจากวิกฤติทางเศรษฐกิจ โดยทาง TDRT ได้กำหนดเรื่อง ธรรมาภิบาลในสังคมไทยให้เป็น 1 ใน 4 ของหัวข้อหลักๆ และมี

ข้อเสนอเพื่อส่งเสริมธรรมาภิบาลไทย (ชาติชาย นรเศรษฐาภรณ์, 2545:19) โดยที่ TDRT ได้ให้คำนิยามคำว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง กฎเกณฑ์การปกครองบำรุงรักษาสังคมบ้านเมืองที่ดี อันหมายถึงการจัดการบริหารสังคมที่ดีในทุกๆด้านและทุกๆระดับ รวมถึงการจัดระบบองค์กรและกลไกของคณะรัฐมนตรี ส่วนราชการ องค์กรของรัฐและรัฐบาลที่ไม่ใช่ส่วนราชการ การบริหารราชการส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น องค์กรที่ไม่ใช่รัฐบาล (Independent organization) องค์กรเอกชน ชมรม และสมาคมเพื่อกิจกรรมต่างๆ นิติบุคคลภาคเอกชน และภาคประชาสังคม (Civil society) หลังจากนั้นทางคณะรัฐมนตรีได้มอบหมายให้ ก.พ. นำผลจากการศึกษาและข้อเสนอแนะดังกล่าวมาจัดทำบันทึกเรื่องการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีเสนอต่อคณะรัฐมนตรี (สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ. 2545:8)

1) พัฒนาระบบงานภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ คุณธรรม และจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐควบคู่ไปกับการปรับปรุงรูปแบบและวิธีการทำงานเพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐใช้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการ

2) จัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นเพื่อให้การจัดทำและการให้บริการสาธารณะเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ โปร่งใสและตรวจสอบได้โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน

3) ดำเนินการให้หน่วยงานทางกฎหมายที่มีหน้าที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐตามกฎหมาย และตรวจสอบการตรากฎหมายของรัฐ ดำเนินการอย่างเป็นอิสระ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปตามหลักนิติธรรม

มาตรา 84 (2) สนับสนุนให้มีการใช้คุณธรรมจริยธรรมและหลักธรรมาภิบาล ควบคู่กับการประกอบกิจการ

มาตรา 87 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้

1) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

2) ส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ

3) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพ หรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลายหรือรูปแบบอื่น (ประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 124 ตอนที่ 47 ก, 2550:22)

ดังนั้น สำหรับหลักธรรมาภิบาลในประเทศไทย ก็เริ่มมีการใช้กันแพร่หลายภายหลังจากที่ประเทศไทยได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่ และหลังจากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจในปี 2540 ผลจากการประสบวิกฤตครั้งนี้สุดท้ายไทยเองต้องแก้ปัญหาโดยการขอกู้เงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) จำนวน 17.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ จากการที่ไทยกู้เงินครั้งนี้เองต้องทำให้ประเทศไทยต้องผูกพันกับคำว่าธรรมาภิบาล ทั้งนี้ก็เพราะว่ากองทุนการเงินระหว่างประเทศได้วางกฎระเบียบเงื่อนไขแก่บรรดาประเทศต่างๆ ที่จะได้รับความช่วยเหลือทางการเงินว่า การที่ประเทศนั้นจะได้รับเงินกู้จาก

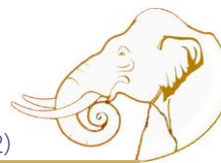
IMF ประเทศเหล่านั้น จะต้องสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นและมีการดำเนินการ ตามนโยบายสาธารณะที่ได้ตกลงไว้ในสัญญาการสนับสนุนทางการเงินอย่างเคร่งครัด (สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน กพ., 2545:7) และตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาดูเหมือนว่าธรรมาภิบาลก็ได้เป็นที่สนใจของเหล่านักวิชาการทั้งหลาย ต่างก็ได้ออกมาแสดงความคิดเห็นพร้อมทั้งได้คัดค้านศัพท์ในความหมายในภาษาไทยเพื่อมาใช้แทนคำว่า Good governance ใช้เสียใหม่ เพื่อให้สังคมได้มีโอกาสเลือกใช้จนกว่าจะมีความลงตัว แต่สุดท้ายคำว่า ธรรมาภิบาลหรือการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ดูเหมือนจะเป็นคำที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย แม้กระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ฉบับที่ 18 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ก็ยังคงใช้คำว่า ธรรมาภิบาล เช่นกัน และดังที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ก็คือความเป็นมาของแนวความคิดของหลักธรรมาภิบาลในประเทศไทยตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงปัจจุบัน ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นองค์ประกอบหนึ่งของโลกใบนี้ ก็อาจที่จะหลีกเลี่ยงเสียไม่ได้ที่จะได้รับรู้รับทราบกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับโลกใบนี้อีกทั้งประเทศไทยเองต้องมีความผูกพันเกี่ยวข้องกับหลักการนี้โดยตรงอีกด้วย

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล ผู้เขียนสรุปได้ว่า ธรรมาภิบาล เป็นขั้นตอนในการบริหารงานที่จัดขึ้นในองค์กรหรือเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี ซึ่งนับว่าเป็นหลักในการบริหารจัดการที่ดีที่หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน โดยนำหลักการเหล่านี้มาใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานที่เป็นขั้นตอน หรือกระบวนการในการทำงานในองค์กรให้มีความแข็งแกร่ง มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส ยุติธรรม และสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาประเทศชาติเป็นไปอย่างมั่นคง ยั่งยืนและมีเสถียรภาพ และตอบสนองความต้องการของประชาชนในการใช้ทรัพยากรทางเศรษฐกิจและทางสังคมของประเทศเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับทศพิธราชธรรมสู่หลักธรรมาภิบาล

ในทางพระพุทธศาสนาแนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลเป็นหลักของการปกครองโดยธรรม หรือธรรมรัฐ อันเป็นหลักการของนักปกครองผู้ยิ่งใหญ่ตามคติทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่าจักรพรรดิ ผู้เป็นธรรมราชา ก็ต้องเคารพธรรม ถือธรรมเป็นใหญ่ จัดดาเนินการปกครองโดยธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549:70) หรือที่เรียกว่า ระบบธัมมิกราชาคือพระราชาที่ประกอบด้วยธรรม อันเป็นนักปกครองตามอุดมคติตามหลักการของพระพุทธศาสนาที่เรียกว่าจักรพรรดิ ซึ่งเป็นธรรมราชาก็เป็นผู้ปกครองแผ่นดินโดยธรรม โดยไม่ต้องใช้ทัณฑ์หรือศัตราวุธ (พุทธศาสนิก, 2547:330)

ดังนั้นแนวคิดเรื่องธรรมาภิบาล จึงเป็นหลักการที่มีอยู่ในพระพุทธศาสนาอย่างยาวนาน อันเป็นหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนไว้ทั้งหมดว่า จะต้องปฏิบัติอย่างไรต่อผู้ที่เราเกี่ยวข้องทั้งหมด เพียงแต่ไม่ได้ใช้คำนี้จริงๆ แล้วก็คือหลักการปกครองโดยธรรมของพระมหากษัตริย์ในสมัยก่อน หรือที่เรียกว่าทศพิธราชธรรมของพระมหากษัตริย์ โดยมีธรรมะข้ออื่นๆเป็นองค์ประกอบ (สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ., 2549:125) ดังที่ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ได้กล่าวว่า Good Governance ก็คือหลักการปกครองที่ดีมีมาแต่โบราณ หลักที่เราเรียกว่า ทศพิธราชธรรมของพระมหากษัตริย์ไทยแต่โบราณก็คือ Royal Good Governance นั่นเอง และก็มีธรรมะอื่นๆ เป็นอุปกรณ์อีก เช่น สังคหวัตถุ จักรวรรดิวัตร พละ 5 จะเห็นได้

ว่าทศพิธราชธรรมเป็นประธานแล้วก็จักรวรรดิวัตร สังคหวัตถุธรรม พลละ 5 เป็น Royal Good Governance จำเป็นที่จะต้องมีในสังคมมาแต่โบราณและมีมาก่อนฝรั่ง เพราะฉะนั้นไทยเราก็มีหลัก ธรรมมาภิบาลจะเรียกว่าทศพิธราชธรรมมาภิบาลก็ได้มีมาแต่โบราณ หลักทศพิธราชธรรมนี้ พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) กล่าวว่า ในตำราของฝรั่งไม่มีพระราชพิธีประกอบไปด้วยทศพิธราชธรรม ฉะนั้นในหนังสือที่ฝรั่งเขียนมาเขาจึงรังเกียจพระราชพิธี แต่ทางฝ่ายตะวันออกเรานี้ยังมีพระราชพิธีประกอบไปด้วยทศพิธราชธรรม ไม่มีส่วนที่น่ารังเกียจเลย ยิ่งเป็นพระราชพิธีการมีศีลธรรมด้วยแล้วยิ่งดี คือมันยังเร็ว มันไม่ยุ่งวุ่นวายเหมือนประชาธิปไตยยุ่งวุ่นวาย (บรรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2550:79)

บทสรุป

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลจึงเป็นหลักการที่มีจุดกำเนิดมาจากหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสสอนให้ผู้ปกครองบ้านเมืองในทุกระดับชั้นได้ยึดถือธรรมเป็นใหญ่ อันได้แก่ ความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม หลักการ กฎ กติกาที่ชอบธรรมที่เรียกว่าหลักธรรมาธิปไตยอันเป็นการตัดสินใจด้วยปัญญา โดยมีเจตนาที่เป็นธรรม หลักทศพิธราชธรรมจึงเป็นหลักธรรมที่ผู้ปกครองบ้านเมือง โดยเฉพาะผู้ปกครองที่ได้نب่ถือพระพุทธศาสนาได้ทรงประพฤติปฏิบัติสืบมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน หรือแม้แต่เมื่อครั้งในยุครัตนโกสินทร์ศก ก็ได้มีพระนิพนธ์ในเรื่องพระมงคลวิเสสภกถา ซึ่งเป็นเรื่องที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (สา ปุสฺสเทโว) สมเด็จพระสังฆราช รูปที่ 9 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม แต่ครั้งยังเป็นพระศาสนโสภณ ได้ถวายพระธรรมเทศนาแต่ครั้งรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ได้ถวายมาจนตลอดเวลาของท่านจวบจนท่านสิ้นพระชนม์ ต่อมาสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงรับหน้าที่แทน เริ่มต้นเมื่อรัตนโกสินศก พ.ศ.2443 จนถึงรัตนโกสินศก พ.ศ.2453 รวมเทศนาทั้งหมดมี 10 กัณฑ์ด้วยกัน และในพระมงคลวิเสสภกถานี้เป็นการพรรณนาถึงพระราชจรรยาของสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินในการบำเพ็ญทศพิธราชธรรมนั้นให้ยิ่งๆเป็นการอุปถัมภ์พระราชจรรยาให้ถาวรไพบูลย์ โดยท่านเรียกรูปแบบการปกครองนั้นว่า รัฐธรรมาภิบาลนโยบาย คือราชกรณียกิจที่ทรงจัดขึ้นด้วยพระบรมเดชานุภาพเพื่อประโยชน์คุณแก่พระราชอาณาจักรทั้งประชาชนข้าขอบขัณฑสีมา (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2538:99) ดังเนื้อความตอนหนึ่งว่าพระราชจรรยา รัฐธรรมาภิบาลนโยบายข้อ 3 คือราชกรณียกิจที่ทรงจัดขึ้นด้วยพระบรมราชานุภาพ เพื่อเป็นประโยชน์แก่พระราชอาณาจักรกับทั้งประชาชนข้าขอบขัณฑสีมา...ในฝ่ายพระราชอาณาจักรแผนกอารักขา ได้ทรงตั้งพระราชบัญญัติจัดการทหารขึ้นใหม่ เพื่อรักษาความสงบในรัชสมัยข้าพเจ้านี้เป็นพระราชธุระของพระมหากษัตริย์เจ้ามาตั้งแต่ครั้งโบราณ แม้ในจักรวัตติสูตรก็แสดงว่าพระเจ้าจักรพรรดิราชมีเจ้าตุรงคินีเสนา คือกองทัพอ 4 เหล่า พลช้าง พลม้า พลรถ พลเดิน สำหรับประกอบกับจักรรัตนะประดับพระเดชานุภาพ ทรงจัดธรรมการรักษารณคฤติ คือการปกครองด้วยรักษาป้องกันอันเป็นไปโดยราชธรรมในประเทศผู้พึงบารมีทั่วไปทุกหมู่ ตลอดถึงเดรัจฉานบางเหล่าที่ควรบำรุงไว้

สำหรับหลักทศพิธราชธรรมนี้ก็ไม่ได้จำเพาะเจาะจงว่าต้องเป็นพระมหากษัตริย์เท่านั้นต้องประพฤติปฏิบัติตาม แท้ที่จริงหลักทศพิธราชธรรมเป็นหลักคุณธรรมที่ใช้ได้กับผู้ปกครองในทุกระดับชั้น ดังพระ

นิพนธ์ของเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ที่ว่าทศพิธราชธรรมนี้เมื่อพิจารณาด้วยดีจักเห็นได้ว่า มิใช่เป็นธรรมเฉพาะท่านผู้ปกครองประชาชนชั้นสูงสุดเท่านั้น แต่เป็นธรรมสำหรับผู้ปกครองทั่วไปตั้งแต่ส่วนใหญ่ เช่น ประมุขของประเทศชาติ และรัฐบาลตลอดถึงส่วนน้อย เช่น หัวหน้าครอบครัว ทั้งเป็นธรรมสำหรับผู้อยู่ในปกครองด้วยเพราะการปกครองจักดำเนินไปได้เรียบร้อยดี ผู้อยู่ในปกครองก็จะต้องประพฤติธรรมนี้ด้วยตามฐานะ เพราะฉะนั้นราชธรรมนี้จึงเป็นธรรมสำหรับคนที่อยู่ด้วยกันเป็นหมู่เหล่า ตั้งแต่ครอบครัวหนึ่งจนถึงประเทศชาติหรือทั้งหมดพึงประพฤติต่อกัน เพื่ออยู่ด้วยกันเป็นสุขสงบและมีความเจริญโดยลำดับต่อไป (สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์, 2541:3) ทศพิธราชธรรมจะมีชื่อเรียกว่า ธรรมสำหรับพระราชา แต่ประชาชนพสกนิกรทั้งหลายก็สามารถนำมาเป็นหลักประพฤติปฏิบัติได้ เมื่อประพฤติตามนั้นแหละจะเกิดโอกาสมากมายสะดวกในการที่พระองค์ทรงดำรงอยู่ในทศพิธราชธรรม ทำให้มีทศพิธราชธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองบ้านเมือง บ้านเมืองนี้เต็มไปด้วยทศพิธราชธรรมขอให้มองกันให้ดี ๆ ว่าทศพิธราชธรรมนั้นจะสามารถคุ้มครองบ้านเมืองป้องกันบ้านเมืองพัฒนาบ้านเมืองในฐานะที่เป็นธรรมที่จะช่วยได้จริง (พระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินทปญฺโญ), 2549:49)

เอกสารอ้างอิง

- สุดจิต นิमितกุล.(2543). **กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดี1**. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.
- ราชกิจจานุเบกษา.(2545). เล่มที่ ๑๑๙ ตอนที่ ๙๙ ก ๒ ตุลาคม ๒๕๔๕,
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.(2544). “**การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี**, (Good Governance), รายงานประจำปี ๒๕๔๑- ๒๕๔๓”, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- สุดจิต นิमितกุล.(2543). **กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดี**, กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์,
- เจริญ เจษฎาวัลย์.(2545).**การวางมาตรฐานธรรมาภิบาล (Setting good governance standards)**, กรุงเทพมหานคร: บริษัท พอดี จำกัด.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ.(2545). อ้างใน ชาติชาย นรเศรษฐาภรณ์. “ธรรมาภิบาลในความหมายของภาครัฐ เอกชนและประชาชน: กรณีโครงการโรงไฟฟ้าพลังความร้อนถ่านหิน “หินกรุด”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต** (สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์), บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน กพ.(2545) **Good Governance** **กับการพัฒนาข้าราชการ**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือนสำนักงาน.
- ราชกิจจานุเบกษา.(2545). เล่มที่ ๑๑๙ ตอนที่ ๙๙ ก ๒ ตุลาคม ๒๕๔๕, หน้า ๑-๒.
- ราชกิจจานุเบกษา.(2546). เล่มที่ ๑๒๐ ตอนที่ ๑๐๐ ก ๙ ตุลาคม ๒๕๔๖, หน้า ๒.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล).(2548). **หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์**. กรุงเทพมหานคร: ชัยมงคลพรินต์.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. “**รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐**”, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://th.wikipedia.org/wiki/>, [๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๓].
- ราชกิจจานุเบกษา.(2550). เล่มที่ ๑๒๔ ตอนที่ ๔๗ ก ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๐.

- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ.(2542). การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance)สังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน.
- สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน กพ.(2545). Good Governance กับการพัฒนาข้าราชการ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือนสำนักงาน.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ.(2546). การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) สังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือนสำนักงาน.
- พุทธทาสภิกขุ.(2545).การศึกษาของโลกหนังสือชุดหมุนล้อธรรมจักรของพุทธทาส. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส.(2538). พระมงคลวิเสสเถา, พิมพ์ครั้งที่ ๒๑, กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์.(2541). การปกครองแนวพุทธศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ).(2549). โชคดีมีโอกาสดำตามรอยพระยุคลบาทโดย ทศพิธราชธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส,(2551). ประมวลพระนิพนธ์ พระธรรมเทศนา. “ทศพิธราชธรรมจริยาภิธาน” ถวายในงานพระราชพิธีรัชดาภิเษก เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม ร.ศ. ๑๑๒, หน้า ๔๑, อ้างใน ปฐม ตาคะนันทน์, คณะสงฆ์สร้างชาติ สมัยรัชกาลที่ ๕, กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- สำนักมาตรฐานการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.(2545). คู่มือการจัดทำหลักเกณฑ์การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร:บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๕.
- วาริณ วังชัย.(2547). คู่มือแนวทางการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ตามหลักธรรมาภิบาล. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (ม.ป.ป.), คู่มือการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี. กรุงเทพมหานคร: เสถียรการพิมพ์.
- พุทธศาสนา ชุมพล.(2546). คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย (Concept in Contemporary PoliticalScience). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หลักธรรมาภิบาลในการทำงานองค์กรการบริหารส่วนตำบลพระหลวง, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.govesite.com/praluang/content.php?cid=20170704112821X994KHr>, [15 มิถุนายน 2565].

ยุทธศาสตร์การสื่อสารของพรรคการเมืองไทยในยุคดิจิทัล Communication Strategies of Thai Political Parties in Digital Era

พระครูใบฎีกาวิชาญ วิสุทโธ/ทรงราศี¹, พระปลัดสุระ ญาณธโร², ลัดดาวัลย์ คงดวงดี³
Phrakhrubaidikawichan Wisuttho¹, PhrapaladSura Yanatharo², Laddawan Khongduangdee³,
วัดบ้านเดื่อพัฒนา¹, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์^{2,3}
Wat Bandauphatthana¹, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Surin Campus^{2,3}
E-mail : phrakhrubaidikawichan1987@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อนำเสนอรูปแบบการสื่อสารในยุคดิจิทัล 2) เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารทางการเมืองของพรรคการเมืองไทย 3) เพื่อวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การสื่อสารของพรรคการเมืองไทยในยุคดิจิทัล ใช้การวิจัยเอกสารผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร รายงาน หรือสื่อต่างๆ แล้วเสนอผลการศึกษาในเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสื่อสารในยุคดิจิทัล มีช่องทางออนไลน์และออฟไลน์ ประกอบด้วย การสร้างผ่านตัวอักษร วิดีโอ หรือรูปภาพ พรรคการเมืองไทยมียุทธศาสตร์การสื่อสารทางการเมืองด้วยการสร้างเนื้อหาที่เป็นการอธิบายเกี่ยวกับแบรนด์พรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง การแสดงทัศนะทางการเมือง เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยใช้ช่องทางผ่าน Facebook, Twitter, Youtube เป็นส่วนสำคัญที่จะสร้างจุดเด่นทำให้พรรคการเมืองอยู่ในกระแส ที่ทำให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลและสามารถติดตามได้อย่างต่อเนื่อง รวดเร็ว ประกอบกับการลงพื้นที่หาเสียง ทำให้มีโอกาสเข้าไปอยู่ในความทรงจำและประกอบการตัดสินใจของผู้ที่มีสิทธิ์ลงคะแนนเสียงอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : ยุทธศาสตร์, การสื่อสาร, พรรคการเมือง, ยุคดิจิทัล

Abstract

The objectives of this research were 1) to present a communication model in the digital era, 2) to study the political communication style of Thai political parties, 3) to analyze the communication strategy of Thai political parties in the digital era. Using document research, the researcher uses a method of collecting information from books, documents, reports or other media. Then present the results of the study analyzing and synthesizing the data. The results showed that Communication styles in the digital age There are online and offline channels, including creation through text, video or images. Thai political parties have a political communication strategy by creating descriptive content about the political party brand. candidate political views to create political participation by using the channels through Facebook, Twitter, Youtube is an important part in creating a distinctive feature, keeping political parties in the trend.

that allows people to access information and be able to follow up continuously and quickly This provides an opportunity to stay in the memory and make effective decisions of those who have the right to vote.

Keywords : Strategy, Communications, Political Parties, Digital Age

บทนำ

วิวัฒนาการของการสื่อสารทางการเมืองจากอดีตถึงปัจจุบันได้ก่อให้เกิดสื่อยุคใหม่ ในปัจจุบัน นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางการเมือง เพราะสื่อใหม่ ถูกนำเสนอผ่านโครงข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีการกระจายไปยังทุกครัวเรือน ซึ่งส่งผลต่อระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะทำให้ประชาชนสามารถรับข่าวสารจากผู้ที่ต้องการสื่อสารทางการเมืองได้โดยตรง ไม่ต้องมีกระบวนการกลั่นกรองหรือแปลงสารจากสื่อมวลชนอื่น ๆ ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญในอดีตที่จะทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่ายและทำได้โดยตรง แต่ในขณะเดียวกัน ดังนั้น รูปแบบการสื่อสารที่นักการเมืองไทยใช้ในการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อสร้างฐานคะแนนนิยมของตนเองจึงมีหลากหลายรูปแบบ การสื่อสารที่ทำได้ง่ายบนโครงข่าย social Network ก็ไม่สามารถกลั่นกรองความถูกต้องแม่นยำของข้อมูลข่าวสารได้ ในภาคการเมืองจึงต้องการทีมการสื่อสารทางการเมืองแบบมืออาชีพ (Dennis W. Johnson, 2001)

การสื่อสารทางการเมืองในสื่อสังคมออนไลน์ของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงจากการเข้าถึงข้อมูลอย่างอิสระ มาเป็นการมีระบบคัดสรรข้อมูล ส่งผลให้มีการสื่อสารเฉพาะกลุ่มที่มีความคิดเห็นเดียวกันหรือสอดคล้องกันกับตนเอง แล้วไม่ยอมรับฟังความเห็นที่แตกต่างจนกลายเป็นความเชื่อฝังใจ และไม่สามารถจะลบล้างความเชื่อนั้นได้ ซึ่งในการสื่อสารทางการเมืองนั้น การเกิดปฏิกิริยาห้องเสียงสะท้อนบนสื่อสังคมออนไลน์ส่งผลทำให้เกิดความพึงพอใจต่อบุคคลหรือพรรคการเมือง และมีการแบ่งขั้วทางการเมืองรวมถึงมีความเชื่ออย่างสุดโต่งทางการเมืองเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากพฤติกรรมสื่อสารทางการเมืองในสื่อสังคมออนไลน์ยิ่งมีการสื่อสารมากยิ่งขึ้นแนวโน้มใช้ข้อความสร้างความเกลียดชังต่อผู้ที่มีความคิดต่างจากตนเองมากขึ้นเรื่อยๆ นำมาซึ่งความแตกแยกในสังคมในโลกจริง (คันธิดา ฉายาวงศ์. 2564)

การสื่อสารของพรรคการเมืองในการหาเสียงเลือกตั้งยุคดิจิทัล เป็นการสื่อสารในช่วงการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เป้าหมายเพื่อให้พรรคได้รับคะแนนเสียงมากพอที่จะจัดตั้งเป็นรัฐบาล การรณรงค์จึงมุ่งจูงใจให้ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง เกิดความนิยมชมชอบในตัวผู้สมัครของพรรค เกิดความศรัทธาในพรรค มีความเชื่อมั่นในนโยบายพรรค จนนำไปสู่การตัดสินใจลงคะแนนเสียงให้พรรค โดยจัดเตรียมแผนรณรงค์ ในลักษณะชุดการสื่อสาร มีกิจกรรมการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งหลากหลายรูปแบบและช่องทางผสมกัน เพื่อให้เหมาะสมและเข้าถึงประชาชนแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ในแต่ละช่วงเวลา โดยคำนึงให้เป็นกลยุทธ์ที่มั่นใจว่าจะเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายและมีโอกาสชนะคู่แข่งทางการเมืองได้ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2010) ผู้ศึกษาจึงสนใจการสื่อสารทางการเมืองของพรรคการเมืองไทย ท่ามกลางการสื่อสารในยุคดิจิทัลถือเป็นหนึ่งปัจจัยสำคัญสำหรับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของพรรคการเมือง ผ่านเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ เข้าถึงผู้รับสารเป็นจำนวนมากขึ้น ต้นทุนต่ำ มีความรวดเร็ว ในยุคปัจจุบันที่โซเชียลมีเดียเป็นเครื่องมือสื่อสารที่ทรงพลัง เพื่อให้ผู้ที่สนใจนำข้อเสนอสู่ไปพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อนำเสนอรูปแบบการสื่อสารในยุคดิจิทัล
2. เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารทางการเมืองของพรรคการเมืองไทย
3. เพื่อวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การสื่อสารของพรรคการเมืองไทยในยุคดิจิทัล

รูปแบบการสื่อสารในยุคดิจิทัล

1.1 ความหมายของการสื่อสาร

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2556 : 1240) ให้ความหมายของคำว่าสื่อสารไว้ว่า “สื่อสาร หมายถึง นำถ้อยคำ ข้อความ หรือหนังสือ เป็นต้น ของฝ่ายหนึ่งส่งให้อีกฝ่ายหนึ่งโดยมีสื่อ นำไป”

เนตร์พัฒนา ยาวีราช (2553: 211) ได้ให้ความหมายของการสื่อสาร “เป็นกระบวนการสื่อข้อมูลซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นระหว่างผู้บริหารและระหว่างพนักงาน การสื่อสารเกี่ยวข้องกับข่าวสารของบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มคนที่ต้องการสื่อเพื่อให้ทุกคนเข้าใจในข่าวสารนั้น”

Samuel C., (2552: 215-216) ได้กล่าวว่า “เป็นการส่งข้อมูลข่าวสารจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลอื่นทำให้ทุกคนที่เข้าถึงข่าวสารนั้นทราบและเข้าใจแนวคิด หรือทัศนคติของผู้ส่งสาร”

สรุปได้ว่า การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารความรู้สึกนึกคิด หรือความหมายของสิ่งต่างๆจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร โดยอาศัยสื่อหรือช่องทางการสื่อสารต่างๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและเกิดการตอบสนองต่อกันอย่างถูกต้องระหว่างบุคคลที่เป็นผู้ส่งสารและบุคคลที่เป็นผู้รับสาร

1.2 วิวัฒนาการสื่อสาร

Homo habilis (Homo เป็นภาษาละติน แปลว่า มนุษย์) เป็นมนุษย์สปีชีส์แรก ปรากฏขึ้นในแอฟริกา เมื่อ 2,200,000 ปีก่อน ซึ่งมีลักษณะสมองที่ฉลาดกว่าสปีชีส์อื่น สามารถคิดค้นการทำเครื่องมืออาวุธต่างๆ จากหิน แต่ยังไม่มีการสื่อสารด้านการพูดซึ่งปรากฏเมื่อ 1,900,000 ปีก่อน เป็นมนุษย์เผ่าแรกที่สื่อสารด้วยการพูด ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การสื่อสารข้อมูลเกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์ เพราะทำให้มนุษย์สามารถสื่อความคิดของตนเองให้ผู้อื่นรับทราบ เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต ซึ่งมีการอยู่รวมตัวกันเกิดเป็นสังคมมนุษย์ขึ้นมาในโลก และเนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ต้องอยู่รวมกัน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การติดต่อสื่อสารจะทำได้ด้วยการให้สัญญาณมือ รูปร่าง สัญลักษณ์ต่างๆ หรือใช้อากัปกิริยาท่าทาง เพื่อสื่อความหมายว่าตนเองต้องการอะไร ต้องการให้ผู้อื่นทำอะไร หรือต้องการอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจอะไร เป็นต้น นับตั้งแต่นั้นมาก็มีการสื่อสารด้วยภาษาต่างๆ ตามลำดับ ต่อมาเมื่อมนุษย์มีการประดิษฐ์ตัวอักษรขึ้นมาใช้ในสังคมของตนเพื่อการติดต่อสื่อสารและสื่อความหมายต่างๆ ได้ง่ายขึ้น กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ทำให้การติดต่อสื่อสารไม่ได้จำเพาะเจาะจงเฉพาะคนสองคน แต่ขยายวงกว้างไปยังการติดต่อระหว่างกลุ่ม 2 กลุ่ม จากสังคมหนึ่งไปยังสังคมหนึ่งหรือจากวัฒนธรรมหนึ่งไปยังอีกวัฒนธรรมหนึ่ง ดังนั้น ได้มีการพัฒนาการติดต่อสื่อสาร และเกิดวิวัฒนาการควบคู่กับวิวัฒนาการของมนุษย์ในทุกๆ ด้าน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการสื่อสารได้มากขึ้นทั้งในรูปแบบของการใช้ภาษาพูด ภาษาเขียน (วจนภาษา) หรือการใช้ภาษาท่าทาง (อวัจนภาษา) วิวัฒนาการด้านการสื่อสารดังกล่าวจะอยู่บนพื้นฐานว่าทำอย่างไรจะทำให้การสื่อความหมายนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การติดต่อสื่อสารของมนุษย์ในสมัยโบราณมีวิธีต่างๆ เช่น การใช้ควันไฟ การใช้เสียงกลองการใช้เสียงแตร การนำส่งข่าวสารโดยม้าเร็ว การใช้นกพิราบสื่อสาร The Cursus Publicus (ของชาว

โรมัน) จนมาถึงยุคการใช้ระบบไปรษณีย์ในศตวรรษที่ 16 และพัฒนาเรื่อยมาเป็นระบบโทรศัพทในศตวรรษที่ 19 (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี) จนมาถึงปัจจุบันการสื่อสารมาถึงจุดที่เรียกว่าการสื่อสารไร้พรมแดน คือสามารถติดต่อกันได้ทั่วโลก โดยสามารถสื่อสารได้ในระยะเวลาอันรวดเร็ว โดยสามารถแบ่งยุคดิจิทัลได้ดังนี้ (Marketeer Team. 2016)

1. Digital 1.0 ยุคของอินเทอร์เน็ต

คำจำกัดความของ Digital 1.0 คืออินเทอร์เน็ต เป็นยุคที่เกิดขึ้นเมื่อสิบกว่าปีที่ผ่านมา เป็นจุดเริ่มต้นของการใช้เว็บไซต์ และอีเมล Digital 1.0 เป็นการเปลี่ยนผ่านครั้งยิ่งใหญ่จากโลกออฟไลน์มายังออนไลน์ เปลี่ยนจากการส่งจดหมายติดแสตมป์ เป็นเป็นอีเมล ที่สะดวกรวดเร็วขึ้น และการเปลี่ยนแปลงนี้ ได้เกิดผลกระทบใหญ่ที่ทำให้บางสิ่งบางอย่างในโลกออฟไลน์ที่เคยใช้งานอยู่เดิมได้หายไปและเกิดปรากฏการณ์ใหม่ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงและก้าวไปข้างหน้าไม่หยุดยั้ง สิ่งที่เกิดขึ้นทาง ธุรกิจในยุค Digital 1.0 คือ องค์กรเริ่มมองเห็นโอกาสทางดิจิทัล ในยุคแรกของเว็บไซต์จึงเป็นยุคของการใช้เว็บไซต์แทนโบว์ลิ่งที่มีความมุลครบถ้วน, ใช้ติดต่อกันเชิงพาณิชย์ สร้างความน่าเชื่อถือ เปิดสำนักงานเสมือนที่สามารถทำงานได้ 24X7 ไม่มีวันหยุด

2. Digital 2.0 ยุคแห่ง Social Media

จากจุดเริ่มต้นของ social media คือการรวมเพื่อนในสังคมออนไลน์มาสู่ออนไลน์ และขยายพฤติกรรมการใช้งานสู่ยุคคอนซูเมอร์ใช้ social network เป็นสื่อหลัก ในการสื่อสาร จากการที่ social media เข้ามาอยู่ในมือถือในยุคนี้เป็นยุคของนักธุรกิจมองเป็นเครื่องมือในการวัดผลที่รวดเร็ว และเห็นทิศทางอำนาจต่อรองย้ายมาที่ผู้บริโภค จากอิทธิพลของ social media ที่เปลี่ยนให้ผู้บริโภคเป็นผู้สร้างคอนเทนต์ได้ เองในส่วนของแบรนด์โซเชียลมีเดียได้กลายเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้แบรนด์รู้จัก สร้าง Relationship กับลูกค้าได้แน่นแฟ้นขึ้น รวมถึงการเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการทำ Marketing Contact Service และมาซึ่งการขายสินค้าในที่สุด

3. Digital 3.0 ยุคของบิ๊ก Data Analytic /Cloud Computing/Application

Social media ประสบความสำเร็จจากแพลตฟอร์มที่สามารถใช้งานได้ทั่วโลก และการเติบโตของ social media ทำให้เกิดการขยายของข้อมูลมหาศาล ในแต่ละวันทุกแพลตฟอร์มไม่ว่าจะเป็น Facebook Google Apple หรือแม้แต่ธุรกิจอย่าง ธนาคาร ประกันภัย รีเทลที่มีข้อมูลวิ่งเข้าออกเป็นล้านล้าน record ต่อวัน เมื่อข้อมูลมากแต่นำไปใช้งานต่อไม่ได้ก็ไม่เกิดประโยชน์ ในยุค Digital 3.0 เป็นยุคที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเวลานี้ ทุกองค์กรต่างเห็นความสำคัญของการนำ big data มาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด บนพื้นฐานของความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของข้อมูลที่ต้องการเก็บเพื่อนำไปขยาย ผลในรูปแบบต่างๆ ผ่านระบบ Data Analytic แต่การนำ Data Analytic มาใช้ให้เกิดประโยชน์และสามารถใช้งานได้อย่างเรียบง่ายโดยไม่มีข้อจำกัดของ สถานที่ จำเป็นต้องมี Cloud Computing มาช่วยอำนวยความสะดวก สามารถเชื่อมโยงการทำงานต่างแพลตฟอร์มมาใช้งานร่วมกันแบบเรียลไทม์ เกิดบริการ Online Service, Omni Channel, บริการต่างๆ บนมือถือและอื่นๆ

4. Digital 4.0 ยุค Machine-2-Machine

ความฉลาดของเทคโนโลยีจะทำให้อุปกรณ์ต่างๆ คุยกันเองได้โดยอัตโนมัติโดยคำนึงถึงผู้บริโภคเป็นหลัก เช่น รถยนต์คุยกับบ้านแจ้งเตือนบ้านให้เปิดไฟ เปิดแอร์ก่อนที่รถจะขับถึงบ้าน ซึ่งเป็นสิ่งที่องค์กรต้องปรับตัวตามเทรนด์เหล่านี้ให้ทันพัฒนานวัตกรรม เพื่อต่อยอดธุรกิจ บนการแข่งขันที่รวดเร็วและรอบด้านโดยเฉพาะสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ ที่อยู่อาศัย การเงินธนาคาร และยานยนต์ เป็นต้น

1.3 ประเภทของการสื่อสารในยุคดิจิทัล

ประเภทของสื่อสังคมในยุคดิจิทัลมีด้วยกันหลายชนิด ขึ้นอยู่กับลักษณะของการนำมาใช้โดยสามารถแบ่งเป็นกลุ่ม หลักดังนี้ (Lip acticle, 2020)

1.3.1 Weblogs หรือเรียกสั้นๆ ว่า Blogs คือ สื่อส่วนบุคคลบนอินเทอร์เน็ตที่ใช้เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ข้อคิดเห็น บันทึกส่วนตัว โดยสามารถแบ่งปันให้บุคคลอื่นๆ โดยผู้รับสารสามารถเข้าไปอ่าน หรือแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมได้ ซึ่งการแสดงเนื้อหาของบล็อกนั้นจะเรียงลำดับจากเนื้อหาใหม่ไปสู่เนื้อหาเก่า ผู้เขียนและผู้อ่านสามารถค้นหาเนื้อหาย้อนหลังเพื่ออ่านและแก้ไขเพิ่มเติมได้ตลอดเวลา เช่น Exteen, Bloggang, Wordpress, Blogger, Okanation

1.3.2 Social Networking หรือเครือข่ายทางสังคมในอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นเครือข่ายทางสังคมที่ใช้สำหรับเชื่อมต่อระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล เพื่อให้เกิดเป็นกลุ่มสังคม (Social Community) เพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนและแบ่งปันข้อมูลระหว่างกันทั้งด้านธุรกิจ การเมือง การศึกษา เช่น Facebook, Hi5, Ning, Linked in, MySpace, Youmeo, Friendste

1.3.4 Micro Blogging และ Micro Sharing หรือที่เรียกกันว่า “บล็อกจิ๋ว” ซึ่งเป็นเว็บไซต์หรือเว็บไซต์ที่ให้บริการแก่บุคคลทั่วไป สำหรับให้ผู้ให้บริการเขียนข้อความสั้นๆ ประมาณ 140 ตัวอักษร ที่เรียกว่า “Status” หรือ “Notice” เพื่อแสดงสถานะของตนเองว่ากำลังทำอะไรอยู่ หรือแจ้งข่าวสารต่างๆ แก่กลุ่มเพื่อนในสังคมออนไลน์ (Online Social Network) ทั้งนี้การกำหนดให้ใช้ข้อมูลในรูปข้อความสั้นๆ ก็เพื่อให้ผู้ใช้ที่เป็นทั้งผู้เขียนและผู้อ่านเข้าใจง่าย ที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายคือ Twitter

1.3.5 Online Video เป็นเว็บไซต์ที่ให้บริการวิดีโอออนไลน์โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งปัจจุบันได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายและขยายตัวอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเนื้อหาที่น่าสนใจในวิดีโอออนไลน์ไม่ถูกจำกัดโดยผังรายการที่แน่นอนและตายตัว ทำให้ผู้ใช้บริการสามารถติดตามชมได้อย่างต่อเนื่อง เพราะไม่มีโฆษณาคั่น รวมทั้งผู้ใช้สามารถเลือกชมเนื้อหาได้ตามความต้องการและยังสามารถเชื่อมโยงไปยังเว็บไซต์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้จำนวนมากอีกด้วย เช่น Youtube, MSN, Yahoo

1.3.6 Photo Sharing เป็นเว็บไซต์ที่เน้นให้บริการฝากรูปภาพโดยผู้ใช้บริการสามารถอัปโหลดและดาวน์โหลดรูปภาพเพื่อนำมาใช้งานได้ ที่สำคัญนอกเหนือจากผู้ใช้บริการจะมีโอกาสแบ่งปันรูปภาพแล้วยังสามารถใช้เป็นพื้นที่เพื่อเสนอขายภาพที่ตนเองนำไปฝากได้อีกด้วย เช่น Flickr, Photobucket, Photoshop, Express, Zoom

1.3.7 Wikis เป็นเว็บไซต์ที่มีลักษณะเป็นแหล่งข้อมูลหรือความรู้ (Data/Knowledge) ซึ่งผู้เขียนส่วนใหญ่อาจจะเป็นนักวิชาการ นักวิชาชีพหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านต่างๆ ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ซึ่งผู้ใช้สามารถเขียนหรือแก้ไขข้อมูลได้อย่างอิสระ เช่น Wikipedia, Google Earth, diggZy Favorites Online

1.3.8 Virtual Worlds คือการสร้างโลกจินตนาการโดยจำลองส่วนหนึ่งของชีวิตลงไป จัดเป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่บรรดาผู้ท่องโลกไซเบอร์ใช้เพื่อสื่อสารระหว่างกันบนอินเทอร์เน็ตในลักษณะโลกเสมือนจริง (Virtual Reality) ซึ่งผู้ที่เข้าไปใช้บริการอาจจะบริษัทหรือองค์กรด้านธุรกิจ ด้านการศึกษา รวมถึงองค์กรด้านสื่อ เช่น สำนักข่าวรอยเตอร์ สำนักข่าวซีเอ็นเอ็น ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อพื้นที่เพื่อให้บุคคลในบริษัทหรือองค์กรได้มีช่องทางในการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ไปยังกลุ่มเครือข่ายผู้ใช้สื่อออนไลน์ ซึ่งอาจจะเป็นกลุ่ม ลูกค้าทั้งหลัก และรองหรือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ ของบริษัท หรือองค์กรก็ได้ ปัจจุบันเว็บไซต์ที่ใช้หลัก Virtual Worlds ที่ประสบผลสำเร็จและมีชื่อเสียง คือ Second life

1.3.9 Crowd Sourcing มาจากการรวมของคำสองคำคือ Crowd และ Outsourcing เป็นหลักการขอความร่วมมือจากบุคคลในเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยสามารถจัดทำในรูปของเว็บไซต์ที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อค้นหาคำตอบและวิธีการแก้ปัญหาต่างๆทั้งทางธุรกิจ การศึกษา รวมทั้งการสื่อสาร โดยอาจจะเป็นการดึงความร่วมมือจากเครือข่ายทางสังคมมาช่วยตรวจสอบข้อมูลเสนอความคิดเห็นหรือให้ข้อเสนอแนะ กลุ่มคนที่เข้ามาให้ข้อมูลอาจจะจะเป็นประชาชนทั่วไปหรือผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่อยู่ในภาคธุรกิจหรือแม้แต่ในสังคมนักข่าว ข้อดีของการใช้หลัก Crowd sourcing คือ ทำให้เกิดความหลากหลายทางความคิดเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนช่วยตรวจสอบหรือคัดกรองข้อมูลซึ่งเป็นปัญหาสาธารณะร่วมกันได้ เช่น Idea storm, Mystarbucks Idea

1.3.10 Podcasting หรือ Podcast มาจากการรวมตัวของสองคำ คือ “Pod” กับ “Broadcasting” ซึ่ง “POD” หรือ Personal On - Demand คือ อุปสงค์หรือความต้องการส่วนบุคคล ส่วน “Broadcasting” เป็นการนำสื่อต่างๆ มารวมกันในรูปของภาพและเสียง หรืออาจกล่าวง่ายๆ Podcast คือ การบันทึกภาพและเสียงแล้วนำมาไว้ในเว็บเพจ (Web Page) เพื่อเผยแพร่ให้บุคคลภายนอก (The public in general) ที่สนใจดาวน์โหลดเพื่อนำไปใช้งาน เช่น Dual Geek Podcast, Wiggly Podcast

1.3.11 Discuss / Review/ Opinion เป็นเว็บไซต์ที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตสามารถแสดงความคิดเห็น โดยอาจจะเกี่ยวกับ สินค้าหรือบริการ ประเด็นสาธารณะทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เช่น Epinions, Moutshut, Yahoo! Answer, Pantip, Yelp

1.4 ประโยชน์ของการสื่อสารในยุคดิจิทัล

Social Media หรือ สื่อสังคมออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็น Facebook , Line, Instagram, Twitter, Blog ฯลฯ สื่อเหล่านี้มีบทบาทอย่างมากสำหรับคนในยุคดิจิทัลที่มีอินเทอร์เน็ตและสมาร์ทโฟน กลายเป็นพื้นที่ในการติดต่อสื่อสาร เผยแพร่ และทำกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ซึ่งการใช้ประโยชน์ด้านนี้ก็สามารถทำได้อย่างหลากหลาย ดังต่อไปนี้ (Admissionpremium, 2563)

1.4.1 การทำธุรกิจของตนเอง

Social Media กลายเป็นพื้นที่ทางการค้าและการตลาด หรือที่เรียกว่าตลาดออนไลน์ ซึ่งเจริญเติบโตอย่างมาก เนื่องจาก Social Media นั้นเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของผู้คนในปัจจุบันที่ต้องการความสะดวกสบาย จึงส่งผลให้ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ได้ผลสัมฤทธิ์ตามที่ต้องการ

1.4.2 การใช้เป็นห้องประชุมเคลื่อนที่

ในการทำงานเป็นทีมหลาย ๆ ครั้งจะต้องมีการประชุมหรือระดมสมอง เพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานนั้น Social Media อย่างเช่น Line หรือ Facebook ที่สามารถจัดตั้งกลุ่มในการสนทนา โทรวิดีโอคอล และ Live ภายในกลุ่มได้ จึงเหมาะอย่างมากที่จะเป็นพื้นที่หรือสื่อกลางในการประชุม พูดคุย ออกเสียงหรือประสานงาน เพราะไม่ว่าคุณจะอยู่ที่ไหนก็สามารถเข้าประชุมได้ ระยะทางจึงไม่เป็นอุปสรรคในการประชุม และประหยัดค่าใช้จ่ายในการจัดการประชุม

1.4.3 การบันทึกและแชร์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการทำงาน

ข้อมูลดี ๆ ที่มีประโยชน์ต่อการทำงาน เราสามารถส่งต่อและแบ่งปัน link หรือไฟล์ข้อมูลให้กับเพื่อนร่วมงานได้อย่างสะดวกรวดเร็ว รวมทั้งสามารถบันทึกข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับงานได้ด้วย เช่น Line มีฟีเจอร์ Keep ที่สามารถบันทึกข้อความ ไฟล์ข้อมูล link รูปภาพหรือวิดีโอได้

1.4.4 การเผยแพร่และแจ้งข่าว

ใช้พื้นที่ของ Social Media ในการแจ้งข่าวสาร ข่าวด่วน หรือเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวกับการทำงานได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ในสิ่งที่สนใจร่วมกันได้ เป็นคลังข้อมูลความรู้ขนาดย่อมเพราะเราสามารถเสนอและแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ หรือตั้งคำถามในเรื่องต่างๆ เพื่อให้บุคคลอื่นที่สนใจหรือมีคำตอบได้ช่วยกันตอบ ประหยัดค่าใช้จ่ายในการติดต่อสื่อสารกับคนอื่น สะดวกและรวดเร็ว

2. รูปแบบการสื่อสารทางการเมืองของพรรคการเมืองไทย

2.1 ความหมายของการสื่อสารทางการเมือง

Almond and Powell (1980) กล่าวว่า การสื่อสารทางการเมืองเป็นวิธีการในการช่วยระบบการเมืองที่จะทำหน้าที่อื่น ๆ ของมันไม่ว่าจะเป็นการเรียกร้องผลประโยชน์ การรวบรวมผลประโยชน์ หรือการกำหนดนโยบายสาธารณะและการนำนโยบายไปปฏิบัติ

Denton and Woodward (1990) นิยามว่า การสื่อสารทางการเมืองคือ การถกเถียงของสาธารณะเกี่ยวกับการจัดสรรสาธารณประโยชน์ (รายได้) อำนาจหน้าที่ (ใครที่ทำหน้าที่ บริหาร นิติบัญญัติ ตุลาการ) และกำหนดกฎระเบียบในสังคม (การให้รางวัล และการลงโทษ)

Manuel Pares I Maicas (1992) ให้ความหมายของการสื่อสารการเมืองไว้ ดังนี้

1. การสื่อสารใด ๆ ที่สัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับระบบสังคม อันได้แก่ รัฐบาล พรรคการเมือง กลุ่มกดดันทางการเมือง การเคลื่อนไหวของประชาชน ซึ่งกลุ่มหรือบุคคลเหล่านี้อาจเป็นทั้งผู้ส่งหรือผู้รับสาร
2. สื่อสารทางการเมืองเป็นเรื่องของการโน้มน้าวใจ จะกระทำหรือหลอกลวงเพื่อนำไปสู่อำนาจอุดมการณ์ ผลประโยชน์ ความขัดแย้ง ประชาคมติ ฯลฯ
3. การสื่อสารนี้อาจเป็นไปในรูปของข่าว เหตุการณ์เสมือนจริง การโฆษณาชวนเชื่อ การเบี่ยงเบนข้อเท็จจริง โดยวิธีการโฆษณาและประชาสัมพันธ์
4. การสื่อสารทางการเมือง เกี่ยวข้องกับการตลาดทางการเมืองโดยเฉพาะกระบวนการเลือกตั้ง การหยั่งเสียง อันเป็นเครื่องมือสำคัญในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน

Agree and other (1976) การสื่อสารทางการเมือง เป็นกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทศนะและความคิดเห็น ตลอดจนประสบการณ์ทางการเมืองระหว่างบุคคล การสื่อสารทางการเมืองนับเป็นกระบวนการพิเศษ ที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมือง และทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมการเมือง และการสื่อสารทางการเมืองยังเป็นกิจกรรมที่แพร่หลายทั่วไป

สรุปได้ว่า การสื่อสารทางการเมือง คือ ความพยายามสื่อสารระหว่างผู้สื่อสารและผู้รับสารในประเด็นเรื่องความคิดเห็นทางการเมือง ผลประโยชน์ทางการเมือง หรือข้อเรียกร้องในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

2.2 ความสำคัญของการสื่อสารทางการเมือง

Karl W. Deustch (1966) ได้สื่อให้เห็นถึงความสำคัญของการสื่อสารทางการเมือง โดยการอธิบายว่า การสื่อสารนั้นเปรียบเสมือนเส้นใยประสาทของมนุษย์ ส่วนการสื่อสารทางการเมืองเปรียบดังเส้นใยสมองของรัฐบาลซึ่งเส้นใยสมองเป็นส่วนหนึ่งของเส้นใยประสาทของมนุษย์ ทำให้การเมืองเป็นเรื่องที่มี

ความสัมพันธ์อย่างแยกกันไม่ได้กับการสื่อสาร ไม่มีรัฐบาลใดสามารถดำเนินกิจการใดๆ ได้เลยหากปราศจากซึ่งการสื่อสาร เพราะการสื่อสารนำมาซึ่งเสียงสนับสนุนจากประชาชน กระบวนการสื่อสารทางการเมืองจึงเป็นกระบวนการทางการเมืองที่มีความสำคัญในการช่วยให้เกิดความเห็นพ้องต้องกัน ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสภาพสังคมที่มีความแตกต่างกัน และสร้างค่านิยมและเป้าหมายร่วมกันให้เกิดขึ้นในสังคม การสื่อสารทางการเมืองจะทำหน้าที่ถ่ายทอดข่าวสารกลับไปกลับระหว่างองค์กรทางการเมือง

Pye (1972) เห็นว่า การสื่อสารโครงข่ายที่โยงใยสังคมมนุษย์ โครงสร้างของระบบการสื่อสารเปรียบเสมือนโครงกระดูกของสังคม เนื้อหาสาระ (content) ของการสื่อสารก็คือใจความสำคัญ (substance) ของการปฏิสัมพันธ์กันของมนุษย์ (intercourse) การไหลเวียนของสารสื่อสารจะกำหนดทิศทางและอัตราการพลวัตการพัฒนาของสังคม การสื่อสารแผ่ซ่านไปทั่วสังคมและพบเห็นได้ในทุกส่วนในวิถีสังคม ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ที่จะทำการวิเคราะห์กระบวนการทางสังคมทั้งหมดโดยอาศัย โครงสร้าง เนื้อหาสาระ และการไหลเวียนของการสื่อสาร พาย ได้พิจารณาบทบาทของการสื่อสารในการพัฒนาทางการเมือง

โดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่า การสื่อสารทางการเมืองเป็นกระบวนการทางการเมืองที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมือง และมีความสำคัญต่อระบบการเมือง เป็นกิจกรรมที่แพร่หลายทั่วไป ทั้งการสร้างโครงข่ายผลประโยชน์ การประสานผลประโยชน์การสร้างกฎ การประยุกต์ใช้กฎและการปรับเปลี่ยนกฎ ล้วนดำเนินไปโดยอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือด้วยกันทั้งสิ้น

2.3 รูปแบบการสื่อสารทางการเมืองของพรรคการเมืองไทย

คันธिरา ฉายาวงศ์ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง แนวโน้มการเมืองไทยกับสื่อสังคมออนไลน์ในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารทางการเมืองของประชาชน สื่อสังคมออนไลน์ช่วยเพิ่มพื้นที่ในการแสดงออก และการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองออนไลน์ (e-Participate) และเป็นช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง โดยมีผลต่อการแสดงออกทางการเมืองในโลกจริง โดยเฉพาะการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ความก้าวหน้าของการพัฒนาแอปพลิเคชันของสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media Applications) ทำให้ผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์สามารถแสดงความคิดเห็นทางการเมือง แลกเปลี่ยนความเห็น และการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองบนโลกออนไลน์ได้โดยสะดวกมากขึ้น สื่อสังคมออนไลน์ยังช่วยให้มีการแลกเปลี่ยน (Sharing) ข้อความและรูปภาพที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการเมือง และการแสดงออกทางการเมืองอีกด้วย (Safranek, 2012, pp 1-14) สื่อสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) และยูทูบ (YouTube) ล้วนนำมาใช้เป็นช่องทางหลักในการแสดงความคิดเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองได้

พันธกานต์ ทานนท์ (2563) ได้ศึกษา กลยุทธ์การตลาดการเมืองไทยปี 2562 กรณีศึกษา : พรรคอนาคตใหม่ จากการศึกษาพบว่า พรรคอนาคตใหม่มีการใช้สื่อในหลายช่องทาง โดยจะมุ่งเน้นไปที่สื่อออนไลน์เป็นสำคัญทั้งเว็บไซต์ แฟนเพจเฟซบุ๊ก ยูทูบ ไลน์แอด รวมทั้งสื่อเพลง และสินค้าของพรรคอนาคตใหม่อีกด้วย และจากการศึกษาจะเห็นได้ว่า พรรคอนาคตใหม่จะเน้นการจัดเวทีปราศรัย และลงพื้นที่หาเสียง ขบวนการแห่ สร้าง Event marketing และพบว่า พรรคอนาคตใหม่ใช้สื่อป้ายหาเสียงในการเลือกตั้งครั้งนี้้อยมาก ซึ่งมีกระแสสอบถามในประเด็นนี้ไปที่เพจของพรรคอนาคตใหม่ และได้คำตอบว่า การใช้ป้ายหาเสียงเป็นสิ่งรบกวนประชาชน สร้างความเกะกะให้ประชาชน ซึ่งขบวนการนี้ก็สร้างผลดีให้กับพรรคอนาคตใหม่ได้เป็นอย่างดี สื่อออนไลน์สร้างกระแส อีกหนึ่งปรากฏการณ์สำคัญที่ส่งผลดีให้นายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ หัวหน้าพรรคอนาคตใหม่ และพรรคอนาคตใหม่กลายเป็นที่รู้จักและโด่งดังเพียง ชั่วข้ามคืน นั่นก็คือ

ปรากฏการณ์ “ฟาร์กฟอ” กับการสร้างแฮทแท็ก #ฟาร์กฟอ สามารถขึ้นอันดับ 1 ในเทรนด์ทวีตเตอร์ในขณะนั้นได้ เป็นการเปิดตัวพรรคอย่างสวยงาม ประชาชนมีการส่งต่อ แสดงความคิดเห็น และแชร์ข้อมูลในประเด็นนี้กันในวงกว้าง

เอกรินทร์ ต่วนศิริ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การหาเสียงทางการเมืองในโลกออนไลน์กรณีศึกษาพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตผู้คนในทุกระดับสังคมและเกือบทุกมิติของชีวิต การเลือกตั้งก็เช่นเดียวกันที่สื่อสังคมออนไลน์อย่างเฟซบุ๊กได้เข้ามามีบทบาทด้วยการทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างพรรคการเมืองและผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 ในระดับพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มี 3 พรรคการเมืองใหญ่ที่เลือกใช้สื่อชนิดนี้จากการวิจัยพบว่าพรรคอนาคตใหม่ใช้เฟซบุ๊กควบคู่ไปกับการลงพื้นที่หาเสียงโดยให้นักร้องทั้งสองวิธีการอย่างเท่าเทียมกันเนื่องจากเป็นพรรคการเมืองใหม่ที่ไม่มียุทธศาสตร์เดิม ขณะที่พรรคเพื่อไทยและพรรคประชาธิปัตย์ แม้จะมีฐานเสียงเดิมในพื้นที่อยู่แล้วแต่ทั้งสองพรรคก็เลือกใช้เฟซบุ๊กเป็นส่วนเสริมการหาเสียง เหตุที่เฟซบุ๊กถูกใช้ในการหาเสียงเลือกตั้งเนื่องจากมีฟังก์ชันการใช้งานที่เอื้อต่อการสร้างเนื้อหาที่น่าดึงดูดและเข้าใจง่ายซึ่งแต่ละพรรคการเมืองเลือกส่งสารต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งด้วยประเด็นและรูปแบบที่แตกต่างกันไป

เหมือนฝัน คงสมแสง (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองของพรรคเพื่อไทยผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ผลการศึกษาพบว่า พรรคเพื่อไทยบริหารจัดการโดยใช้ต้นทุนเดิมที่พรรคมีอยู่ในรูปแบบของการสื่อสารแบบบูรณาการ ซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจคือ มีการสื่อสารผ่านวิธีการอันหลากหลาย ได้แก่ การชวนเชื่อทางการเมืองของพรรคเพื่อไทยผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การใช้สัญลักษณ์ทางการเมืองของพรรคเพื่อไทยอันปรากฏในสื่อสังคมออนไลน์ การใช้ภาพลักษณ์ของพรรคเพื่อไทยบนโลกออนไลน์และการสร้างเนื้อหาให้อยู่ในกระแสทางการเมืองของพรรคเพื่อไทย เพื่อสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายในการสื่อสารทางการเมืองของพรรคเพื่อไทย เช่น การที่ชัชชาติ สิทธิพันธุ์ สวมเสื้อฟุตบอลของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเข้าร่วมงานฟุตบอลประเพณีธรรมศาสตร์ - จุฬา ครั้งที่ 73 ที่สามารถมองว่าเป็นการใช้กลวิธีการอ้างว่าเป็นพวกเดียวกัน (Plain folks) ตามการชวนเชื่อ ในงานกิจกรรมที่มีสื่อให้ความสนใจมอบพื้นที่ทางการเมืองให้ และ กรณีของจินนี่ ยศสุตา สิลลาปัญญาเลิศ วัยรุ่นที่มีสิทธิลงคะแนนเสียงผู้มีรูปร่างหน้าตาอยู่ในเกณฑ์ดี ลูกสาวของคุณหญิงสุภารัตน์ เกตุราพันธุ์ ซึ่งลงพื้นที่หาเสียงกับผู้เป็นแม่จนเกิดกระแส “พรรคเพื่อเธอ” และ #แม่ยาย

3. วิเคราะห์ยุทธศาสตร์การสื่อสารของพรรคการเมืองไทยในยุคดิจิทัล

การสื่อสารทางการเมือง เป็นการนำการโฆษณาตามผสมผสานกับเนื้อหาทางการเมือง และการสื่อสารเข้าด้วยกัน โดยรูปแบบของการสื่อสารทางการเมืองนั้นมีหลากหลายวิธี เป็นเครื่องมือกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางการเมือง ขณะเดียวกันก็เป็นกระบวนการในการนำเอาข้อเรียกร้องและความต้องการของประชาชนไปสู่รัฐบาล ที่จะกำหนดนโยบายและตัดสินใจให้สอดคล้อง และสนองตอบความต้องการของประชาชนได้มากยิ่งขึ้น ปัจจุบันการสื่อสารทางการเมืองในยุคดิจิทัลมีอิทธิพลต่อการเข้าถึง ข้อเท็จจริง ทิศนะ และความคิดเห็นของผู้รับสารผ่านเครือข่ายโซเชียลมีเดีย เช่น Clubhouse, Facebook Live Youtube Twitter เป็นต้น เป็นกระบวนการทางการเมืองที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมืองอย่างรวดเร็ว มีความสำคัญต่อระบบการเมือง เป็นกิจกรรมที่แพร่หลาย

ทั่วไป ทั้งการสร้างโครงข่ายผลประโยชน์ การประสานผลประโยชน์ การสร้างกฎ และการปรับเปลี่ยนสังคมไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีมีบทบาทการสื่อสาร การสื่อสารในยุคดิจิทัลกำลังเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงถึงรูปแบบของการสื่อสารและวิธีการในการสื่อสารความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้เกิดการหลอมรวมของกระบวนการสื่อสารโลกของออนไลน์ ดังนั้นการสื่อสารจึงเปลี่ยนรูปแบบมาเป็นออนไลน์เพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน การสื่อสารในยุคดิจิทัลของพรรคการเมืองไทยจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการที่จะทำให้พรรคการเมืองต่างๆ ใช้เป็นช่องทางในการนำเสนออุดมการณ์ทางการเมือง นโยบายสาธารณะ ตลอดจนแนะนำตัวผู้สมัคร จนทำให้เกิดความตื่นตัวของประชาชนต่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ของสังคมไทยปรากฏชัดเจน ตัวอย่างหนึ่งที่เห็นได้ชัดคือ การนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หรือหนังสือพิมพ์ที่เริ่มให้ความสำคัญกับความคิดเห็นหรือกระแสความเคลื่อนไหวของพรรคการเมืองและนักการเมืองในโลกออนไลน์มากขึ้น เมื่อพิจารณาจากผลการศึกษาค้นคว้าว่า Social Networking หรือเครือข่ายทางสังคมในอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นเครือข่ายทางสังคมที่ใช้สำหรับเชื่อมต่อระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล เพื่อให้เกิดเป็นกลุ่มสังคม (Social Community) เป็นช่องทางการสื่อสารที่นิยมใช้คือ Facebook Twitter และ YouTube ซึ่งทำให้เกิดการโต้ตอบระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารที่สามารถเข้าไปแสดงความคิดเห็นได้ เป็นการสื่อสารทางการเมืองแบบ Two Way Communication ข้อดีของสื่อสังคมออนไลน์คือการค่าใช้จ่ายต่ำ เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว ทั้งการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายเดิม การเปิดกลุ่มเป้าหมายใหม่ (New target) เพิ่มเติม เพื่อถือครองพื้นที่ทางการสื่อสารจากการแบ่งส่วน (Segmentation) จากพรรคการเมืองอื่นๆ

ทิศทางการสื่อสารทางการเมืองด้วยการสร้างเนื้อหาที่เป็นการอธิบายเกี่ยวกับแบรนด์พรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง การแสดงทัศนะทางการเมือง เป็นส่วนสำคัญที่จะสร้างจุดเด่นทำให้พรรคการเมืองอยู่ในกระแสอย่างต่อเนื่อง เป็นการถ่ายทอดและบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ผ่านตัวอักษร วิดีโอ หรือรูปภาพ ทั้งช่องทางออนไลน์และออฟไลน์ เช่น กรณีปรากฏการณ์สำคัญที่ส่งผลดีทำให้นายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ หัวหน้าพรรคอนาคตใหม่ และพรรคอนาคตใหม่กลายเป็นที่รู้จักและโด่งดังเพียง ชั่วข้ามคืน นั่นก็คือ ปรากฏการณ์ “ฟ้ารักพ่อ” กับการสร้าง แฮชแท็ก #ฟ้ารักพ่อ สามารถขึ้นอันดับ 1 ในเทรนด์ทวิตเตอร์ ในขณะนั้น กรณีพรรคเพื่อไทยการใช้ลูกสาวของคุณหญิงสุรารัตน์ เกยุราพันธุ์ ซึ่งลงพื้นที่หาเสียงกับผู้เป็นแม่จนเกิดกระแส “พรรคเพื่อเธอ” และ #แม่ยาย ส่งผลโดยตรงที่จะทำให้พรรคการเมืองอยู่ในกระแสและมีพื้นที่สื่อเป็นของตนเอง ตลอดจนการนำเสนอวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศอื่นๆ ที่ทำให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลและสามารถติดตามได้อย่างต่อเนื่อง รวดเร็ว นั้นเป็นหนึ่งในเหตุปัจจัยที่ทำให้มีโอกาสเข้าไปอยู่ในความทรงจำและใช้ประกอบการตัดสินใจของผู้ที่มีสิทธิ์ลงคะแนนเสียง ฉะนั้นการช่วงชิงพื้นที่สื่อประกอบการสร้าง Content ที่ดีในโลกออนไลน์ จะสามารถสร้างโอกาสให้แก่พรรคการเมืองควบคู่กับการลงพื้นที่หาเสียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทสรุป

การสื่อสารทางการเมืองเป็นเครื่องมือหรือกลไกสำคัญในทางการเมืองไทย โดยพรรคการเมืองไทยต่างนิยมใช้ในการถ่ายทอดและขยายแนวความคิด ตลอดจนอุดมการณ์ทางการเมืองไปยังประชาชน เพื่อถ่ายทอดเจตจำนงทางการเมืองและสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในยุคดิจิทัลการพัฒนาการทางเทคโนโลยีทางการสื่อสารมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วโดยทุก ๆ คนสามารถเป็นสื่อและแสดงความคิดเห็น

ทางการเมืองได้อย่างรวดเร็ว ผ่านช่องทางของ สื่อ social network อาทิ Facebook Live, twitter , Youtube ซึ่งอาจจะใช้รูปแบบการประชาสัมพันธ์ (Public Relations) สร้างเนื้อหาเพื่อสื่อสารทางการเมือง ให้กลุ่มเป้าหมายได้รับทราบ ดังนั้นจึงมีการนำสื่อมาใช้ในการสื่อสารทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ข้อดีคือ มีต้นทุนต่ำและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งเห็นได้ว่าสื่อดิจิทัลเหล่านี้สามารถเข้าถึงประชาชน เป็นจำนวนมากและมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่การนำมาใช้กับการสื่อสารทางการเมืองย่อมมีความ ละเอียดอ่อน ต้องเป็นการนำเสนอข้อมูลที่มีความจริงไม่สร้างความเกลียดชังและที่สำคัญควรอยู่ในกรอบ ของกฎหมายของบ้านเมือง

เอกสารอ้างอิง

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2010). *การสื่อสารการเมืองระดับชาติ*. สืบค้นจาก

<https://www.stou.ac.th/Schoolnew/polsci/UploadedFile/%E0%B8%99.%2010%20%E0%B8%AD.%E0%B9%80%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B8%A8%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%94%E0%B8%B4%E0%B9%8C.pdf>.

คันธิดา ฉายาวงศ์. (มกราคม – มิถุนายน 2564). แนวโน้มการเมืองไทยกับสื่อสังคมออนไลน์ในศตวรรษที่ 21. *วารสารเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มทร.พระนคร*, 6(1).

พันธกานต์ ทานนท์. (กรกฎาคม – ธันวาคม 2563). กลยุทธ์การตลาดการเมืองไทยปี 2562 กรณีศึกษา : พรรคอนาคตใหม่. *วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม นิด้า*, 7(2). 97-115.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. *มนุษย์*. สืบค้นจาก

<https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A1%E0%B8%99%E0%B8%B8%E0%B8%A9%E0%B8%A2%E0%B9%8C>

วุฒิพร ลิ้มวราภัส. (2562). *กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์กรณีศึกษา โพสต์ทูเดย์ และแนวหน้า*. (ปริญญาวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สุชาติ บำรุงสุข. (2564). *Club House “สโมสร” ต่อต้านเผด็จการ!*. สืบค้นจาก

https://www.matichonweekly.com/surachart/article_404270

เหมือนฝัน คงสมแสง. (2562). การสื่อสารทางการเมืองของพรรคเพื่อไทยผ่านสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัยราไพพรรณี*, 2(2).48-49.

เอกรินทร์ ต่วนศิริ. (กันยายน - ธันวาคม 2563). การหาเสียงทางการเมืองในโลกออนไลน์กรณีศึกษาพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 18(3). 36-57.

Admissionpremium. (2563). *ประโยชน์ของการสื่อสารในยุคดิจิทัล*. สืบค้นจาก

<https://www.admissionpremium.com/it/news/5335>.

- Agree, W.K., Ault P.H., & Emery, E. (1976). *Introduction to mass communication*. New York, NY: Harper & Row.
- Akkanut Wantanasombut. (2019). โซเชียลมีเดียสร้างการเคลื่อนไหวทางสังคมได้ แต่ก็ทำให้ล้มเหลวได้เช่นกัน?. สืบค้นจาก <https://thematter.co/thinkers/success-and-failure-of-social-media/88989>.
- Coleman, J. S. (1960). *The Politics of the Developing Area*. Princeton: Princeton University Press.
- Dennis W. Johnson. (2001). *No Place for Amateurs*. London: Routledge.
- G.A. Almond and Powell, G. Bingham Jr. (eds.). (1980). *Comparative Politics Today: A World View*. Boston: Brown and Company.
- Karl W. Deutsch. (1966). *The Nerves of Government : Models of Political Communication and Control*. New York: The Free Press.
- Lip acticle (2020). ประเภทของการสื่อสารในยุคดิจิทัล. สืบค้นจาก http://www.stc.ac.th/external_newsblog.php?links=314.
- Manuel Pares I Maicas. (1992). *Introduction a la communication social*. Barcelona : ESRPPPU.
- Marketeer Team. (2016). *เปิดยุค Digital 1.0-4.0*. สืบค้นจาก <https://marketeeronline.co/archives/24632>
- Pye, Lucian W. (1972). *Introduction in Communication and Political Development*. New Jersey, NJ: Princeton University Press.
- R.E. Denton, G.C. Woodward. (1990). *Political Communication in America*. New York : Praeger.
- Safranek, R. (2012). The Emerging Role of Social Media in Political and Regime Change. Available from URL: [https://www.academia.edu/11859835/Article Review](https://www.academia.edu/11859835/Article_Review).

ความเชื่อมะม่วงของชุมชนชาวพุทธเชื้อสายเขมร ในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

A Study of the Mauat Beliefs in Buddhist Ethic Khmer's Community in Kuntrarom Sub-District, Krasung District, Buriram Province

พระศิริชัย ปภัสสร¹, ธนรัฐ สะอาดเยี่ยม², และ พระอธิการเวียง กิตติวัฒน³

Phra Sirichai Pabhatsaro¹, Thanarat Sa-ard-iam² and Phraadhikarn Wieng Kittiwanno³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์¹²³

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus, Thailand¹²³.

E-mail: prasirichai14narunat@gmail.com¹, thanaratbhante@gmail.com²,

wiengkitti@gmail.com³

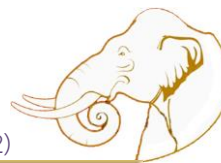
บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อ 1) เพื่อศึกษาพิธีกรรมมะม่วง ของคนในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ 2) เพื่อศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมมะม่วงในทรรศนะของพระพุทธรศาสนาเถรวาท 3) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของพิธีกรรมของมะม่วงในทรรศนะของพระพุทธรศาสนาเถรวาท ผลการศึกษาพบว่า 1) พิธีกรรมมะม่วงของคนในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ มะม่วงนั้นมีอยู่ 2 ประเภทด้วยกัน คือ (1) มะม่วงเขมร เป็นการเข้าทรงเพื่อรักษาคนป่วยหนัก ตามความเชื่อของชาวไทยเขมร (2) มะม่วงโพง เป็นการเข้าทรงเพื่อรักษาคนป่วยและบูชาครูกำเนิดของตนเองตามความเชื่อของชาวไทยกวย ปัจจุบันประชาชนในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ยังมีความเชื่อ และยังคงมีการเข้าทรงมะม่วงอยู่ 2) ความเชื่อพิธีกรรมมะม่วงในทรรศนะของพระพุทธรศาสนาเถรวาท นั้น พบว่า พิธีกรรมมะม่วงไม่ได้เป็นพิธีกรรมที่เป็นหลักคำสอนของพระพุทธรศาสนา แต่เป็นความเชื่อดั้งเดิมของประชาชนที่นับถือผีหรือวิญญาณบรรพบุรุษ แต่เมื่อพระพุทธรศาสนาได้เข้ามาเผยแผ่ในประเทศไทย และคนไทยมีจิตศรัทธาในหลักคำสอน และรับเอาพระพุทธรศาสนามาเป็นศาสนาประจำชาติ กระทั่งถึงปัจจุบัน 3) จากการวิเคราะห์คุณค่าของพิธีกรรมมะม่วงนั้น พบว่า พิธีกรรมมะม่วงมีคุณค่าต่อระบบการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันของคนในสังคม การช่วยเหลือคนที่ล้นหว้งจากการเจ็บป่วย ที่อยู่ในภาวะเรื้อรัง และรักษาไม่หายให้ได้มีความหวังและมีกำลังใจ ส่วนคุณค่าด้านวัฒนธรรมประเพณีนั้น พิธีกรรมมะม่วงนี้ ทำให้มีวัฒนธรรมในการร่ายรำที่ปรากฏในช่วงเวลาของการประกอบพิธีกรรม การร้องเพลง และการช่วยเหลือกันในยามเจ็บไข้ไม่สบาย

คำสำคัญ: มะม่วง, ความเชื่อ, ชุมชนชาวพุทธเชื้อสายเขมร

Abstract

The purposes of the study aimed to 1) study Ma-muad rituals of Buddhists in Kantrarom sub-district, Krasang district, Buriram province, 2) study beliefs towards Ma-muad rituals of Buddhists in Kantrarom Sub-district, Krasang District, Buriram Province, 3) analyze valuable Ma-muad rituals in views of Theravada Buddhism. The results of the studies were

revealed as follows: Ma-muad rituals of Buddhists in Kantrarom sub-district, Krasang district, Buriram province are found that there are two kinds of Ma-muad; 1) Pong Ma-muad is a ritual for curing a sick person and to pay respect own spirit that was born belong to her or him. It is believed of Kui ethnic group who are living in Kantrarom Sub-district, Krasang District, Buriram Province. Spiritualism or communicating with spirit has been continuing from generation to generation whenever a member of the family got chronic illness without any reasons as treatment. 2) Beliefs towards Ma-muad rituals through views of Theravada Buddhism: it is found that Ma-muad ritual is not a part of Buddhist taught. It is the traditional belief of people who worship the spirit or ancestral spirit. When Buddhist missionaries came to Thailand, they were adopted as the national religion until the present. 3) An Analysis of the value of the Ma-muad ritual: it is found that the Ma-muad ritual is valuable to the cohabitation of the society, resulting in the desperate person suffering from indecent illness, having hoped, and moral support. In the valuable culture and tradition of aspects, it is found that to keep the tradition of singing, dancing and helping each other in the society during sickness are existed.

Keywords: Ma-muad, Beliefs, Buddhist Ethic Khmer's Community

บทนำ

ความเชื่อเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ทั้งในสมัยโบราณและในปัจจุบัน มนุษย์ทุกคนไม่ว่าชาติใดหรือเผ่าพันธุ์ใด ภาษาใดย่อมมีความเชื่อในเรื่องที่ต่าง ๆ กันมากมาย เพียงแต่ความเชื่อเหล่านั้นอาจพ้องหรือเพี้ยนกันไปบ้างตามสภาพของบุคคลหรือที่เป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม มนุษย์ในสังคมเดียวกัน ก็มักจะมี ความเชื่อหลายอย่างในแนวเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน และจะมีการสะสมและสืบทอดความเชื่อต่อ ๆ กันมา (ศิริพร ณ ถลาง, 2545) ความเชื่อมีอิทธิพลต่อคนเรามาตั้งแต่โบราณ ในสภาพของสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป ได้ทำให้ผู้คนจำนวนมากหาทางออกด้วยการพึ่งพาความเชื่อในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การทรงเจ้าเข้าผี และไสยศาสตร์ โดยเฉพาะการเข้าทรงเป็นที่นิยมของคนในสังคมไทยและนับจะเพิ่มมากขึ้นไม่เว้นแต่ในสังคม ชุมชนชั้นกลางที่มีการศึกษา จนมีคำพูดเกิดขึ้นว่า “ไม่เชื่ออย่าลบหลู่” ผู้คนที่เข้าหาร่างทรง หรือเป็นร่างทรง ส่วนใหญ่ จะเป็นผู้มีปัญหาในชีวิตไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

ในทางพระพุทธศาสนานั้น ถือว่าการทรงเจ้าเข้าผีเป็นไสยศาสตร์แขนงหนึ่ง ซึ่งเป็นเครื่องฉาบวิชาที่พระพุทธองค์ทรงห้ามมิให้ภิกษุกระทำ (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต, 2554) แต่ทำไมพิธีกรรมเหล่านี้ ยังคงเป็นที่นิยมในสังคมไทยเป็นอันมากทั้ง ๆ ที่เป็นเมืองพระพุทธศาสนา ตามความเห็นของทวิวัฒน์ ปุณฺทริกวิน (2553) กล่าวว่า ไสยศาสตร์กลายเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม ที่สะท้อนให้เห็นเรื่องของชนชั้น และสถานะทางเศรษฐกิจของผู้คนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามที่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ไสยศาสตร์กลายเป็นที่พึ่งของผู้คน และจะเฟื่องฟูเป็นพิเศษในยามที่ประชาชนหาทางออกอย่างอื่นไม่ได้ และได้จัดแบ่งไสยศาสตร์ออกเป็น 3 ระดับ คือ ไสยศาสตร์ระดับสูง ได้แก่ไสยศาสตร์แห่งอภิปรชญา (ลัทธิกรรมเก่า) ระดับกลาง ได้แก่ ความศักดิ์สิทธิ์ เช่น เกจิอาจารย์ รูปเคารพ (ใช้อำนาจลึกลับ

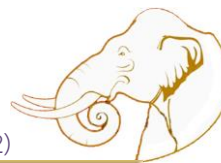

ในการควบคุมบุคคลอื่นโดยตรง เช่น เสกหนังสือเข้าห้อง เสน่ห์ยาแฝด นะหน้าทอง น้ำมันพราย) ลัทธิทรงเจ้าเข้าผี เช่น เข้าทรงเทพ, ผีถ้วยแก้ว ผีตะกร้า แสดงฤทธิ์โดยทางลี้ลับ แทะแก้ว ลุยไฟ ส่วนลัทธิจุฑาสวรรค์ (ลัทธิศรีอารีย์) เป็นไสยศาสตร์แห่งการเข้าทรงเจ้าที่อันตรายอย่างยิ่ง เพราะนอกจากงมงายแล้ว ยังขัดต่อความสงบสุข และศีลธรรมของประชาชน

ระบบความเชื่อของสังคมไทยพุทธมีรากฐานมากจากความเชื่อเรื่องผีที่สืบทอดกันมาและมีผลต่อวิถีชีวิตของคนไทย ทำให้เกิดวัฒนธรรมนับถือผีหรือวิญญาณ (วิชาภรณ์ แสงมณี, 2536) และเกิดการผสมผสานกันจนเป็นแบบหนึ่งของวัฒนธรรมไทย (ดนัย ไชยโยธา, 2538) พระพุทธศาสนาจะเกี่ยวข้องกับความเชื่อของคนในสังคม และความเชื่อนั้นมีอยู่ไม่น้อยที่เกี่ยวกับไสยศาสตร์ ผีสิง เทวดา และการเข้าทรงด้วย (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2533) ความเชื่อเหล่านี้ ทำให้เกิดร่างทรงมากมาย และมีแนวโน้มว่าจะเกิดมากขึ้น ในการวิจัยของศูนย์วิชาการ ธนาการกรสิทธิ์ไทยปี 2537 – 2538 พบว่า คนไทยใช้เงินในการใช้จ่ายเพื่อการทรงเจ้าเข้าผี และการเดินทางไปตามตำหนักทรงต่างๆ เป็นเงินจำนวนถึงสองหมื่นล้านบาท ทั้งนี้ คนไทยเองก็ยังมี ความเชื่อเรื่องผีอย่างไม่เสื่อมคลาย โดยเฉพาะสังคมชนบท และสิ่งที่มาพร้อมกับความเชื่อ ก็คือ การประกอบพิธีกรรมต่างๆ การบนบาน การแก้บน การทรงเจ้า การเชื่อเรื่องผี จึงเป็นสื่อที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เข้าด้วยกัน มนุษย์กับสิ่งที่มองไม่เห็น มนุษย์กับธรรมชาติ ทำให้มนุษย์เชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดตามหลักของพระพุทธศาสนา สาเหตุนี้เองที่ทำให้การเข้าทรง ดำรงอยู่ในสังคมได้ ทั้งที่วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีวิทยาการสมัยใหม่เกิดขึ้นมากมาย เพราะสังคมและประชาชนยังยอมรับ เพราะว่าพิธีกรรมที่เกิดขึ้น เป็นพิธีกรรมที่เป็นระบบ น่าเชื่อถือสามารถแก้ไขปัญหาลำบากใจได้ (สุริยา สมุทคุปต์ และคณะ, 2539)

คำว่า ปัญโหล แปลว่า การเข้าทรง และคำว่า มมีวัด แปลว่า แม่มด ดังนั้น คำว่า ปัญโหลมมีวัด (ปัน - โหล - มะ - มีวัด) จึงหมายถึง การเข้าทรงแม่มด ซึ่งมีวัดอุปสรรคเพื่อทำการรักษาโรค หรือการแสดงความขอบคุณ การบนบานสานกล่าวจากการกระทำอันใด ล่วงเกินโดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม ถือเป็นสื่อกลางเพียงอย่างเดียวที่คนในชุมชนเขมรจะนำมาใช้เพื่อช่วยให้สามารถติดต่อสื่อสารกับอำนาจเหล่านั้นได้ เพื่อจักได้หาทางแก้ไขความผิดพลาดได้ทันทั่วทั้งที่และถูกทาง อาจโดยการขอขมาลาโทษ เช่นสรวงบูชา หรือการทำสิ่งต่างๆตามที่ร่างทรง (แม่มะมีวัด) ทำนายทายทักและเป็นสื่อกลางให้ ซึ่งทำให้เห็นว่า แม้ว่าความเจริญทางวิทยาศาสตร์จะรุดหน้าไปมากมายเพียงใดก็ตาม แต่ความศรัทธาของคนในชุมชนเขมร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่บ้านปรีอเกียน และละแวกใกล้เคียงที่มีต่อพิธีกรรมดังกล่าว ก็ยังคงเหนียวแน่นไม่เสื่อมคลาย (สารณี ขาวดี, 2554)

ในสังคมชาวเขมรอีสานใต้ นั้น พบว่า การละเล่นดังกล่าวนี้ พบอยู่ทั่วไปในสังคมชาวไทยเชื้อสายเขมร ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยใดไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจน แต่เข้าใจว่า น่าจะมีแบบแผนมาจากความเชื่อที่มีมาไม่น้อยกว่าสมัยอาณาจักรเขมรรุ่งเรือง การปัญโหลมมีวัดนี้ แม้หากล่วงมากกว่าหลายร้อยพันปี การละเล่นดังกล่าวในสังคมชาวไทยเชื้อสายเขมรก็ได้เลือนหายไปตามกาลเวลา ถึงแม้เทคโนโลยีทางการแพทย์ก้าวหน้าสุดขีดจนเพียงใด แต่ความเชื่อที่ถือเป็นภูมิปัญญาของชาวไทยเชื้อสายเขมรในการรักษาโรคในรูปแบบนี้ก็มิถูกลบทิ้งออกไปจากบทบาทแห่งวิทยาการทางการแพทย์ที่ทันสมัย แต่ยังคงดำเนินคู่ขนานกับการรักษาในรูปแบบทางการแพทย์ที่ทันสมัยที่เรียกว่าแพทย์แผนปัจจุบัน แพทย์แผนโบราณ สุดท้ายความเชื่อดังกล่าวอาจเรียกได้ว่า เป็นการรักษาในรูปแบบแพทย์แผนทางเลือก ที่เกิดจากความเชื่อที่เกินจะอธิบายถึงความลึกซึ้ง และความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ในคติความเชื่อดังกล่าวได้

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพิธีกรรมมะฆัดของประชาชนในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมมะฆัดในทรรณะของพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของพิธีกรรมของมะฆัดในทรรณะของพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นสำรวจเอกสารเป็นขั้นการสำรวจเอกสารต่างๆ คือคัมภีร์พระไตรปิฎกทั้งฉบับภาษาบาลี และฉบับภาษาไทย คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำรา วารสารและเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อวางกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัยคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และตำราอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

2. ขั้นสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย จากนั้นสร้างเครื่องมือวิจัยโดยการทำแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยสัมภาษณ์ร่างทรงมะฆัดและประชาชนที่มีความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมมะฆัด โดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือดังนี้

2.1) ศึกษาข้อมูลเพื่อสร้างเครื่องมือโดยการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและมีความน่าเชื่อถือที่สุด

2.2) ส่งแบบสัมภาษณ์เชิงลึกให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ โดยมีผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน

2.3) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้ว มาแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ เพื่อนำไปสัมภาษณ์ต่อไป

3. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการบันทึกข้อมูลดังนี้ คือถอดข้อความจากบทสัมภาษณ์ ย่อความให้ได้ใจความตรงตามความหมายของข้อความเดิม บันทึกโดยถอดข้อความเป็นข้อความของผู้วิจัยเอง คัดลอกข้อความที่เป็นข้อความที่ผู้วิจัยต้องการอ้างอิงเพื่อสนับสนุนความคิดของผู้วิจัย ข้อความที่เป็นพุทธพจน์ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก

4. ขั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก่อนการวิเคราะห์ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล เมื่อได้ตรวจสอบเรียบร้อยแล้วจึงนำมาจัดเรียงลำดับก่อนและหลังเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

6. ขั้นสรุปผล เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุปเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัยต่อไป

7. ขึ้นเขียนรายงานการวิจัย ผู้วิจัยได้เขียนรายงานการวิจัยตามกรอบที่กำหนดไว้ในคู่มือการทำวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการวิจัย

1. **พิธีกรรมมะฆัด ของคนในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์** จากการศึกษาพบว่า พิธีกรรมมะฆัดของคนในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ มะฆัดนั้นมีอยู่ 2 ประเภทด้วยกันคือ 1) มะฆัดแซมร์ เป็นการเข้าทรงเพื่อรักษาคนป่วยหนัก ตามความเชื่อของชาวไทยเขมร 2) มะฆัดโพง เป็นการเข้าทรงเพื่อรักษาคนป่วยและบูชาครุภัณฑ์ของตนเองตามความเชื่อของชาวไทยกวย ปัจจุบันประชาชนในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ยังมีความเชื่อและยังมีการเข้าทรงมะฆัดอยู่ เมื่อมีคนเจ็บป่วยเรื้อรังรักษาไม่หายหรือเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ ก็จะมีการทำพิธีเข้าทรงมะฆัดเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยนั้น องค์ประกอบของพิธีกรรมมะฆัดที่สำคัญนั้นประกอบด้วย 1) ผู้ร่วมพิธีกรรม 2) ระยะเวลาในการประกอบพิธีกรรม 3) สถานที่ในการประกอบพิธีกรรม 4) ดนตรีในการประกอบพิธีกรรม 5) เครื่องประกอบที่ใช้ในพิธีกรรม

2. **ความเชื่อในพิธีกรรมมะฆัดในทรรศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาท** จากการศึกษาพบว่า ความเชื่อตรงกับคำว่า “สัทธา” ในพระพุทธศาสนาซึ่งหมายถึง เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ดีงาม, ความเลื่อมใสซาบซึ้งใจ ความสนิทใจ เชื่อมมั่นมีใจแน่วแน่มุ่งมั่นไปตาม เพื่อไปรับคุณความดีในบุคคลหรือสิ่งนั้น ๆ ความมั่นใจในความจริง ความดีสิ่งดีงามและในการทำความดี ประเทศไทยนอกจากจะมีพื้นฐานทางวัฒนธรรมมาจากพระพุทธศาสนาทั้งแบบมหายานและเถรวาทแล้ว ยังมีพิธีกรรมแบบพราหมณ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ในพระพุทธศาสนาหมายนมักจะมีเรื่องราวของปาฏิหาริย์เกี่ยวกับเทพเจ้าองค์พรหม องค์เจ้าและเทวะ ต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกัลัทธิพราหมณ์อยู่อย่างไม่รู้ตัว การเผยแพร่พระพุทธศาสนาได้กระจายออกไปสู่สวนต่าง ๆ ของประเทศ ทำให้ลัทธิวิญญูณนิยมและลัทธิกราบไหวบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ค่อย ๆ เสื่อมสลายไป แต่กระนั้น ก็ยังมีพิธีกรรมและความเชื่อดังกล่าว ก็ไม่หมดไปจากจิตใจของชาวไทยและอนุชนรุ่นหลัง ประชาชนที่เป้นพุทธศาสนิกชน จึงสามารถ แบ่งตามแนวความเชื่อได้ 2 ระดับด้วยกัน คือ ระดับแรก เป้นความเชื่อพุทธศาสนาตามหลักคัมภีร์ และระดับสอง เป้นความเชื่อระดับชาวบ้าน หมายถึง ความเชื่อในพระพุทธศาสนาผสมผสานกับลัทธิพราหมณ์และความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ซึ่งรวมทั้งการทรงเจ้าด้วย

พิธีกรรมมะฆัดไม่ได้เป็นพิธีกรรมที่เป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา แต่เป็นความเชื่อดั้งเดิมของประชาชนที่นับถือผีหรือวิญญูณบรรพบุรุษ เมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาในประเทศไทย และคนไทยได้มีจิตศรัทธา และได้รับเอามาเป็นศาสนาประจำชาติเรื่อยมากระทั่งถึงปัจจุบัน แต่ความเชื่อในลัทธิวิญญูณนิยมและไสยศาสตร์ ก็ยังคงอยู่กับคนไทยโดยทั่วไปมิได้สูญหายไปไหน แต่เป็นมีการผสมปนเปกับพิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนาด้วย ดังนั้น พฤติกรรมทางศาสนาของคนไทยจึงมิได้เป็นไปตามแนวปรัชญา คำสอนหลักของพระพุทธศาสนาแต่อย่างเดียว หากแต่ยังคงดำเนินไปตามความเชื่อและวิถีปฏิบัติดั้งเดิมที่

มียูกอนนั้นด้วย ความเชื่อในพิธีกรรมมะมั่วตในปัจจุบัน จึงเป็นพิธีกรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อแบบผีหรือไสยศาสตร์คือการทรง และมีพิธีกรรมแบบพุทธคือการเข้าวัดทำบุญอีกด้วย

3. วิเคราะห์คุณค่าทางจริยธรรมของพิธีกรรมของมะมั่วตในทรงสนะของพระพุทธศาสนาเถรวาท จากการวิเคราะห์พบว่า คุณค่าของพิธีกรรมมะมั่วตประกอบด้วย 1) คุณค่าทางจริยธรรมด้านปัจเจกบุคคล ความเชื่อในพิธีกรรมมะมั่วตนั้น เป็นความเชื่อของคนในชุมชนเขมรที่สืบทอดกันมาเป็นระยะเวลานาน เป็นความเชื่อส่วนบุคคล ผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับพิธีนี้ ซึ่งบุคคลที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในพิธีนี้อาจจะไม่เชื่อ เช่น เรื่องของการรักษาโรค การทำให้คนเจ็บไข้หายได้ 2) คุณค่าทางจริยธรรมในด้านสังคม ความเชื่อเรื่องมะมั่วต ทำให้คนในสังคมเชื่อสายเขมร มีความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เมื่อมีคนเจ็บไข้ไม่สบาย และเมื่อต้องทำพิธีก็มาช่วยกันในการจัดเตรียมสถานที่ เตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจกัน และรักใคร่กันในชุมชน 3) คุณค่าด้านวัฒนธรรม พิธีกรรมมะมั่วตเป็นพิธีกรรมที่ได้รับการสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดประเพณีอันดีงามแก่ชุมชน แสดงให้เห็นถึงความมีวัฒนธรรมมีความเจริญในด้านสติปัญญาเป็นมรดกตกทอด ที่ควรค่าแก่การสืบทอดและอนุรักษ์แก่ชนรุ่นหลังสืบไป

อภิปรายผลการวิจัย

ความเชื่อมะมั่วตของชุมชนชาวพุทธเชื้อสายเขมร ในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ มียูก 2 ประเภทด้วยกันคือ 1) มะมั่วตเขมร เป็นการเข้าทรงเพื่อรักษาคนป่วยหนัก ตามความเชื่อของชาวไทยเขมร 2) มะมั่วตโพง เป็นการเข้าทรงเพื่อรักษาคนป่วยและบูชาครูกำเนิดของตนเองตามความเชื่อของชาวไทยกูย ปัจจุบันประชาชนในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ยังมีความเชื่อและยังมีการเข้าทรงมะมั่วตอยู่ เมื่อมีคนเจ็บป่วยเรื้อรังรักษาไม่หายหรือเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ ก็จะมีการทำพิธีเข้าทรงมะมั่วตเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยนั้น ความเชื่อในพิธีกรรมมะมั่วตในปัจจุบัน จึงเป็นพิธีกรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อแบบผีหรือไสยศาสตร์คือการทรง และมีพิธีกรรมแบบพุทธคือการเข้าวัดทำบุญ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2533) มีคุณค่าทางจริยธรรมด้านปัจเจกบุคคล ความเชื่อในพิธีกรรมมะมั่วตนั้น เป็นความเชื่อของคนในชุมชนเขมรที่สืบทอดกันมาเป็นระยะเวลานาน เป็นความเชื่อส่วนบุคคล ผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับพิธีนี้ ซึ่งบุคคลที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในพิธีนี้อาจจะไม่เชื่อ เช่น เรื่องของการรักษาโรค การทำให้คนเจ็บไข้หายได้ () คุณค่าทางจริยธรรมในด้านสังคม ความเชื่อเรื่องมะมั่วต ทำให้คนในสังคมเชื่อสายเขมร มีความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เมื่อมีคนเจ็บไข้ไม่สบาย และเมื่อต้องทำพิธีก็มาช่วยกันในการจัดเตรียมสถานที่ เตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจกัน และรักใคร่กันในชุมชน และคุณค่าด้านวัฒนธรรม พิธีกรรมมะมั่วตเป็นพิธีกรรมที่ได้รับการสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดประเพณีอันดีงามแก่ชุมชน (ดนัย ไชยโยธา, 2538) แสดงให้เห็นถึงความมีวัฒนธรรมมีความเจริญในด้านสติปัญญาเป็นมรดกตกทอด แม้ว่าสังคมโลกจะเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปมากเพียงใดก็ตาม ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า เมื่อใดก็ตามที่เกิดปรากฏการณ์แปลกประหลาดที่คนในหมู่บ้าน หรือชุมชน และ

สมาชิกในชุมชนไม่สามารถหาคำตอบได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากมีใครคนใดคนหนึ่งในหมู่บ้านเกิดอาการเจ็บป่วยแบบไร้สาเหตุ วิธีการรักษาในทางวิทยาศาสตร์จนถึงที่สุดแล้วก็ไม่สามารถรักษาได้ สิ่งสุดท้ายที่ทุกคนจะต้องนึกถึงก็คือ การถูกกระทำโดยอำนาจเหนือธรรมชาติ และจะต้องใช้วิธีแก้ไขโดยการทำให้ภูตผีปีศาจหรืออำนาจใดๆ ก็ตามเกิดความพึงพอใจ โดยปกติคนในชุมชนเขมรมักจะมีความเชื่อร่วมกันว่า อะไรก็ตามที่วิทยาศาสตร์พิสูจน์ไม่ได้ก็น่าจะมาจากอำนาจที่มองไม่เห็น และคนป่วยอาจเคยกระทำการใดๆ อันเป็นการล่วงเกิน หรือทำให้อำนาจเหนือธรรมชาตินั้นๆ เกิดความไม่พอใจจะโดยความตั้งใจหรือไม่ก็ตาม (สารภี ขาวดี, 2554)

พิธีกรรมมะฆัตมีคุณค่าต่อระบบการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันของคนในสังคม การช่วยเหลือคนที่สิ้นหวังจากการเจ็บป่วย ที่อยู่ในภาวะเรื้อรัง และรักษาไม่หาย ให้ได้มีความหวังและมีกำลังใจ ส่วนคุณค่าด้านวัฒนธรรมประเพณีนั้น พิธีกรรมมะฆัตนี้ ทำให้มีวัฒนธรรมในการร่ายรำที่ปรากฏในช่วงเวลาของการประกอบพิธีกรรม การร้องเพลง และการช่วยเหลือกันในยามเจ็บไข้ไม่สบาย สามารถอนุรักษ์คตินิยมที่ดีงามและร่วมกันสืบทอดได้เป็นอย่างดี

สรุป

พิธีกรรมมะฆัตไม่ได้เป็นพิธีกรรมที่เป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา แต่เป็นความเชื่อดั้งเดิมของประชาชนที่นับถือผีหรือวิญญาณบรรพบุรุษ แต่เมื่อพระพุทธศาสนาได้เข้ามาเผยแผ่ในประเทศไทย และคนไทยมีจิตศรัทธาในหลักคำสอน และรับเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ กระทั่งถึงปัจจุบัน แต่ความเชื่อในลัทธิวิญญาณนิยมและไสยศาสตร์ก็ยังคงอยู่คู่กับความเชื่อของคนไทยโดยทั่วไปไม่ได้เสื่อมสูญไปไหน แต่ได้มีการผสมอยู่ในพิธีกรรมของพระพุทธศาสนาอีกด้วย นั่นคือ การเข้าวัดเพื่อทำบุญต่างๆ ดังนั้น พฤติกรรมทางศาสนาของคนไทย จึงมิได้เป็นไปตามแนวปรัชญาคำสอนหลักของพระพุทธศาสนาแต่อย่างใด หากแต่ยังคงดำเนินไปตามความเชื่อและวิถีปฏิบัติดั้งเดิมที่มีอยู่ก่อนหน้านั้นด้วย ความเชื่อในพิธีกรรมมะฆัตในปัจจุบันนั้น จึงเป็นพิธีกรรมความเชื่อแบบผีหรือไสยศาสตร์คือการทรง และเป็นพิธีกรรมแบบวิธีพุทธคือการเข้าวัดทำบุญ อีกด้วย จากการวิเคราะห์คุณค่าของพิธีกรรมมะฆัตนั้น พบว่า มีคุณค่าทางจริยธรรมด้านปัจเจกบุคคล คุณค่าทางจริยธรรมในด้านสังคม และ คุณค่าด้านวัฒนธรรม ที่เป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้ที่สนใจศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่อง “ศึกษาความเชื่อมะฆัต ของชุมชนชาวพุทธเชื้อสายเขมรในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์” มาทั้งหมด ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีบางประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นสมควรว่าจะต้องมีการศึกษากันต่อไปดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

คณะสงฆ์และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการอนุรักษ์และส่งเสริมประเพณีการเข้าทรงมะมั่วตและทำความเข้าใจกับประชาชนว่าความเชื่อดังกล่าวเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณเป็นความเชื่อที่เกิดขึ้นในยุคสมัยที่วิทยาการยังไม่เจริญ การรักษาคนป่วยก็ดี การเข้าทรงก็ดี เป็นการทำตามความเชื่อของแต่ละกลุ่มชน ไม่ใช่ความเชื่อที่เกิดมาจากหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ควรมีการแยกแยะและทำความเข้าใจอย่างชัดเจนว่าอันไหนเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าอันไหนเป็นความเชื่อเฉพาะกลุ่มชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับผู้สนใจทำวิจัยครั้งต่อไปนั้น ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีบางประเด็นที่สามารถนำมาวิจัยต่อไปได้ ดังนี้

1) ศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องมะมั่วตของคนเชื้อสายเขมรกับความเชื่อเรื่องแกลมอของคนเชื้อสายส่วยในจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ ว่ามีฐานความเชื่อมาจากแหล่งเดียวกันหรือไม่ มีพัฒนาการมาอย่างไร

2) ศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องมะมั่วตของเชื้อสายเขมรในจังหวัดสุรินทร์ และในประเทศกัมพูชา

เอกสารอ้างอิง

- ทวีวัฒน์ ปุณฺณทริภุชฌิต. (2553). *ไสยศาสตร์: ปรากฏการณ์แห่งสังคมไทยในไสยศาสตร์ครองเมือง*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- ดนัย ไชยโยธา. (2538). *ลัทธิ ศาสนา และระบบความเชื่อ กับประเพณีนิยมในท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: โอ เอส พรินต์ติ้ง เฮาส์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2554). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลิธรรม.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิชาภรณ์ แสงมณี. (2536). *ผีในวรรณคดี*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2533). *การเข้าทรงและร่างทรง: ความเชื่อ พิธีกรรมและบทบาทที่มีต่อสังคม*. กรุงเทพฯ: โอ เอส พรินต์ติ้ง เฮาส์.
- ศิริพร ณ ถลาง. (2545). *ทฤษฎีจิตวิทยาวิวัฒนาการในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุริยา สมุทคุปดี และคณะ. (2539). *ทรงเจ้าเข้าผี: วาทกรรมของลัทธิ พิธี และวิกฤตการณ์ของความทันสมัยในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- สารภี ขาวดี. (2554). การศึกษาวิเคราะห์พิธีกรรม “การโหลมะมั่วต”: กรณีศึกษาจากชุมชนเขมร หมู่บ้านปรือเกียน ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 7(2), 149-188.

แนวทางการวางแผนกำลังคน การสรรหาและการคัดเลือกข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน

Manpower Planning Process, Recruitment and Selection of High Performance and Potential System (HiPPS) of The Development of the Permanent Secretary, Ministry of Energy

นุชจรี น้อยวานิช¹, ชัยรัตน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง²

Nuchjaree Noiwanich¹, Chairat Wongkijrungraung²

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์¹²

Faculty of Social Sciences Kasetsart University, Thailand.¹²

E-mail: Nutcharee2564@hotmail.com¹, fgcrw@ku.ac.th²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการวางแผนกำลังคน การสรรหา และการคัดเลือกข้าราชการที่เข้าสู่ระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือสำหรับการวิจัย เป็นการสัมภาษณ์แบบเฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงในสังกัด จำนวน 5 ราย และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า การวางแผนกำลังคนของระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานสำหรับในแต่ละปีมีความแตกต่างกัน โดยในช่วงแรกที่สำนักงาน ก.พ. นำระบบดังกล่าวมาใช้ในหน่วยงานราชการ สำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานเป็นหน่วยงานนำร่อง ซึ่งยังไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมที่เป็นระบบอย่างชัดเจน และอาจยังไม่เห็นความสำคัญมากนักในปัจจุบันสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานมีจำนวนข้าราชการในสังกัดจำนวน 602 คน และมีข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5 ของข้าราชการทั้งหมด โดยข้าราชการที่เข้าสู่ระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงส่วนใหญ่เป็นข้าราชการดำรงตำแหน่งในสายงานที่เป็นสายงานหลัก ได้แก่ ตำแหน่งนักวิเคราะห์นโยบายและแผน ตำแหน่งวิศวกร ตำแหน่งนักวิชาการพลังงาน ตามลำดับ สำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานได้มีการปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการดำเนินการวางแผนกำลังคน การสรรหา และคัดเลือกให้มีคุณภาพที่เหมาะสมมีการดำเนินการที่ชัดเจนและเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง ทั้งในการดำเนินการวางแผนกำลังคนเพื่อความสะดวกเหมาะสมในการเตรียมกำลังคนคุณภาพในอนาคต กระบวนการสรรหาและคัดเลือกข้าราชการเข้าสู่ระบบอย่างมีมาตรฐาน เพื่อให้ข้าราชการได้รับการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับแนวทางการบริหารทรัพยากรบุคคลตามที่สำนักงาน ก.พ. กำหนด

คำสำคัญ: ระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูง; การวางแผนกำลังคน; การสรรหาและการคัดเลือกสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน

Abstract

This research article aimed to study manpower planning process, recruitment and selection of government officers who have entered to high performance and potential system (HiPPS) of the development of the permanent secretary, Ministry of Energy. This research was a qualitative study. Research instrument was structured interviews. Research purposive sampling were 5 government officials who have entered to HiPPS. Data analysis included descriptive analysis method. The result found that manpower planning process of HiPPS of the development of the permanent secretary, Ministry of Energy was different each year. In the beginning period, Office of the civil service commission (OCSC) implemented HiPPS pilot project to the development of the permanent secretary, Ministry of Energy which has not been prepared in a systematic manner and not much importance. At present, the development of the permanent secretary, Ministry of Energy have 602 government officers and 15 officers in HiPPS (2.5%). Government officers in HiPPS were in the main division such as policy and plan analyst position, engineer position, energy academic position respectively. The development of the permanent secretary, Ministry of Energy has been improved and developed manpower planning process, recruitment and selection to suitable quality, obvious operation and systematically in manpower planning for prepared suitable quality in the future. Moreover, recruitment and selection process had the standard to each government officers for development efficiency and systematically in accordance with human resource management followed by Office of the civil service commission terms.

Keywords: High Performance And Potential System; Manpower Planning; Recruitment and Selection of The Development of The Permanent Secretary; Ministry of Energy

บทนำ

ด้วยการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายและความร่วมมือระหว่างประเทศ ทำให้สถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน ต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การบริหารทรัพยากรบุคคลจึงมีความสำคัญมากขึ้น “คน” เปรียบเสมือนเป็น “ทุน” ขององค์กร หรือเรียกว่า “ทุนมนุษย์” ซึ่งหมายถึง ทักษะ ความรู้ ความสามารถ ตลอดจนความชำนาญ รวมถึงประสบการณ์ของแต่ละคนที่สั่งสมอยู่ในตนเอง และสามารถนำสิ่งเหล่านี้มารวมเข้าด้วยกันจนเกิดเป็นศักยภาพ และสามารถนำมาขับเคลื่อนองค์กร ตลอดจนสร้างมูลค่าเพิ่มแก่องค์กร “คน” จึงเป็น

ทรัพยากรที่สำคัญทำให้องค์กรสามารถสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับองค์กร (เดชา เดชะวัฒน์ ไพศาล, 2559)

ภาครัฐเองได้มีการปรับตัวนำกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรบุคคลที่มีศักยภาพสูงเข้ามาใช้ในระบบ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมและรองรับสังคมในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเน้นการพัฒนาข้าราชการในตำแหน่งที่มีความสำคัญต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศและสร้างผู้นำการเปลี่ยนในระบบราชการ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการให้บริการแก่ประชาชน ทำให้ภาครัฐเริ่มให้ความสำคัญ และเป็นการเตรียมความพร้อมในระบบราชการของประเทศ เนื่องจากองค์กรเอกชนได้นำแนวคิดการบริหารทรัพยากรบุคคลที่มีศักยภาพสูงเข้ามาใช้ ทำให้กลุ่มคนที่มีศักยภาพสูงในสังคมเลือกที่จะทำงานในองค์กรเอกชน ด้วยเหตุผลหลายประการ อาทิ อัตราค่าตอบแทนที่สูงกว่า การพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง ทั้งการได้รับทุนการศึกษา การฝึกอบรม รวมทั้งความท้าทายในการทำงานที่สูงกว่าในระบบราชการ ส่งผลให้ในภาครัฐประสบปัญหาการขาดแคลนอัตรากำลังจากการเกษียณอายุราชการและการสูญเสียอัตรากำลังทรัพยากรบุคคลที่มีศักยภาพสูงลาออกไปสู่องค์กรเอกชน (สำนักงาน ก.พ., 2556)

จากสถานการณ์ข้างต้น สำนักงาน ก.พ. จึงได้มีแนวคิดในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการกำลังคนคุณภาพในภาคราชการไทย ซึ่งมีแนวทางการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนา ขีดสมรรถนะของกำลังคนให้เหมาะสมกับภารกิจของส่วนราชการและ ทิศทางการพัฒนาประเทศ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อสร้างคลังบุคลากรที่มีผลงาน โดดเด่นมีสมรรถนะและศักยภาพสูง (Talent Pool) สำหรับเตรียมกำลังคนให้มีสถานะผู้นำและความพร้อมสำหรับปฏิบัติหน้าที่ในภารกิจ หรือตำแหน่งที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ของส่วนราชการอย่างต่อเนื่อง โดยมีที่มาจากการศึกษาโครงสร้างอายุของข้าราชการไทยที่มีแนวโน้มเกษียณอายุราชการรวมทั้งคุณภาพกำลังคนที่เข้าสู่ราชการที่มีคุณภาพด้อยลง ทำให้ สำนักงาน ก.พ. ได้พัฒนาระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูง (High Performance and Potential System: HiPPS) เพื่อสร้างความพร้อมให้กับข้าราชการผู้มีศักยภาพสูงอย่างเป็นระบบ โดยเน้นที่การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (Workplace Learning) และเสริมด้วยกลไกการสับเปลี่ยนหมุนเวียนงาน การสอนงาน และการเรียนรู้ผ่านการฝึกอบรม เพื่อให้ข้าราชการกลุ่มดังกล่าวได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ส่งผลให้สามารถเติบโตเป็นข้าราชการระดับสูงได้อย่างมีคุณภาพในเวลาที่เหมาะสม

โดยมีวัตถุประสงค์ของระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงได้แก่ 1) เพื่อจูงใจผู้มีความรู้ความสามารถ มีผลงานที่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐให้สามารถเจริญก้าวหน้าได้ตามความสามารถ 2) เพื่อพัฒนาข้าราชการพลเรือนผู้มีศักยภาพสูงอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ 3) เพื่อเตรียมผู้นำซึ่งมีคุณภาพ คุณธรรม จริยธรรม และประสบการณ์สำหรับตำแหน่งประเภทบริหาร ประเภทอำนวยการ และประเภทวิชาการระดับเชี่ยวชาญขึ้นไป (สำนักงาน ก.พ., 2562)

สำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานมีภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนายุทธศาสตร์ และแปลงนโยบายของกระทรวงเป็นแผนการปฏิบัติราชการ จัดสรรทรัพยากร และบริหารราชการประจำทั่วไปของกระทรวง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและเกิดผลสัมฤทธิ์ตามภารกิจของกระทรวง จึงจำเป็นต้องใช้คนที่เปี่ยมทั้งนักคิดนักวางแผน และนักปฏิบัติ สามารถเข้าใจทั้งภาพลึกลับภาพกว้าง เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจขององค์กรให้บรรลุตามเป้าหมายได้ โดยสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานมีข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงรุ่นแรกในปี พ.ศ. 2548 และมีข้าราชการเข้าสู่ระบบอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน มีจำนวนข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงทั้งหมดจำนวน 15 ราย

ซึ่งสำนักงาน ก.พ. ได้กำหนดแนวทางการบริหารทรัพยากรบุคคลของระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ การวางแผนกำลังคน การสรรหาและการคัดเลือก การพัฒนาข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูง การเสริมสร้างแรงจูงใจ และการประเมินผลการปฏิบัติราชการ ผู้วิจัยต้องการศึกษาแนวทางการวางแผนกำลังคน การสรรหาและการคัดเลือกข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูง เนื่องจากเป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาตามระบบดังกล่าว และผลการศึกษาดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแนวทางการดำเนินการระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการวางแผนกำลังคน การสรรหาและคัดเลือกข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการคนเก่ง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการคนเก่ง โดยคำว่าคนเก่งในการศึกษาค้นคว้านี้ หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถสูง ผู้มีศักยภาพสูง พนักงานที่เป็นดาวเด่น และในภาครัฐเองได้เรียกกลุ่มข้าราชการดังกล่าวว่าเป็นกลุ่มกำลังคนคุณภาพ หรือผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์สูง เรียกกลุ่มคนเก่งหรือผู้ที่มีศักยภาพสูงว่า กำลังคนคุณภาพ หรือข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูง ซึ่งครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนทุนรัฐบาล ผู้นำคลื่นลูกใหม่ในระบบราชการ และนักบริหารการเปลี่ยนแปลงรุ่นใหม่ ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้คำจำกัดความ ความหมายต่างๆ ไว้มากมายและ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาและขอสรุปนิยามของคำว่าผู้มีความสามารถสูงว่า หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ ทักษะในการปฏิบัติงานที่โดดเด่นในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายขององค์กร การสร้างสรรค์ผลงานที่โดดเด่นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งความสามารถในการปรับตัว การเรียนรู้ และการเตรียมความพร้อมในการบริหารอย่างมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สามารถพัฒนาและวางแผนและการปฏิบัติงานเป็นทีม มุ่งมั่นต่อการขับเคลื่อนภารกิจสำคัญขององค์กรทั้งในปัจจุบันและอนาคต และยังคงเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรมต่อการทำงาน (อาภรณ์ ภูววิทยพันธ์, 2549; Robertson, 2003 อ้างใน เจษฎา นกน้อย, 2552)

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการคนเก่ง เป็นแนวคิดที่ถูกศึกษามาอย่างต่อเนื่อง Schwyer(2004 อ้างใน พยัต วุฒิรงค์, 2559) กล่าวว่า ระบบการบริหารคนเก่ง เป็นกระบวนการวิเคราะห์และวางแผนอย่างเป็นระบบให้มีความสอดคล้องกันระหว่างการสรรหาบุคลากร การคัดเลือก การกระจายไปทำงานการพัฒนา ตลอดจนการรักษาให้คงอยู่กับองค์กรของทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพและความสามารถสูงให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดสอดคล้องกับ Al Ariss, Cascio and Paauwe(2014 อ้างใน จตุรงค์ นภธร, 2562) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารคนเก่ง พนักงานดาวเด่น หมายถึง กิจกรรมและกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดตำแหน่งงานสำคัญที่ส่งผลต่อความได้เปรียบในเชิงแข่งขันอย่างยั่งยืนขององค์กร การพัฒนากลุ่มพนักงานดาวเด่นที่ความสามารถสูงเพื่อมาดำรงตำแหน่งดังกล่าว และการสร้างสถาปัตยกรรมการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพื่อสร้างบุคลากรผู้มีความรู้ความสามารถที่พร้อมจะปฏิบัติงานเพื่อองค์กรในระยะยาว ทั้งนี้ระบบการบริหารพนักงานดาวเด่น จะเริ่มจาก การดำเนินการสรรหา คัดเลือก และการพัฒนากลุ่มพนักงานที่มีความสามารถหรือศักยภาพสูง โดยองค์กรจำเป็นต้องมีการสร้างแรงจูงใจและความรู้สึกผูกพันให้กับพนักงาน

จากการศึกษาและรวบรวมกิจกรรมในการบริหารจัดการคนเก่งขององค์กรในต่างประเทศ องค์กรที่ศึกษาด้านบริหารทรัพยากรบุคคลระดับนานาชาติระดับโลก 4 องค์กร คือ 1) American Society for Training & Development (ASTD) 2) Tower Watson 3) Mercer และ 4) Success Factors บริษัทวิจัย ASTD ได้สำรวจเกี่ยวกับกิจกรรมที่องค์กรต่างๆ นิยมกำหนดไว้ในระบบบริหารจัดการคนเก่ง พบว่า กิจกรรมที่สำคัญ 5 อันดับแรกที่องค์กรส่วนใหญ่กำหนดไว้ในระบบบริหาร Talent คือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ “การพัฒนา” และ “การรักษา” Talent ขององค์กร ตามตารางเปรียบเทียบ ดังนี้ (สุกัญญา รัชมิธรรมโชติ, 2554)

ตารางที่ 1: การเปรียบเทียบผลสำรวจเกี่ยวกับกิจกรรม 5 อันดับที่เกี่ยวข้องกับการบริหารคนเก่ง

ASTD	Tower Watson	Mercer	Success Factors
1.การบริหารผลงาน (63.7%)	1.การพัฒนา Talent (66%)	1.การเตรียมผู้สืบทอดตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงขององค์กร (29%)	1.การพัฒนา Talent ในองค์กร (63.3%)
2.การเรียนรู้/การฝึกอบรม (61.7%)	2.การแสดงความชื่นชมต่อผู้ที่มีผลการปฏิบัติงานดีเลิศ (57%)	2.การพัฒนาผู้บริหารระดับสูง (28%)	2.การรักษา Talent และลดอัตราการลาออกของ Talent (60%)
3.การพัฒนาผู้บริหาร (59.1%)	3.การบริหารผลงาน (55%)	3.การเตรียมแผนผู้สืบทอดตำแหน่งทั้งองค์กร (20%)	3.การสรรหา Talent มาทำงานร่วมกับองค์กร (49.4%)
4.การพัฒนาพนักงานที่มีศักยภาพสูง (52.8%)	4.การพัฒนาผู้บริหารระดับสูง (55%)	4.การเตรียมอัตรากำลังที่เก่งให้เพียงพอ (19%)	4.การสร้างความรักความผูกพันต่อองค์กร (41.2%)
5.การสรรหา (43.2%)	5.การจัดทำระบบผู้สืบทอดตำแหน่ง (54%)	5.การสร้างความรักความผูกพันต่อองค์กร (19%)	5.การประเมินผลการปฏิบัติงาน (27.7%)

โดยสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2555) กล่าวว่า การบริหารกำลังคนคุณภาพเป็นเครื่องมือการบริหารทรัพยากรบุคคลที่องค์กรชั้นนำต่างๆ ทั่วโลกนำมาใช้ เพื่อดึงดูดและรักษากำลังคนคุณภาพหรือคนเก่งไว้ในองค์กร การบริหารกำลังคนคุณภาพเกิดจากการวิเคราะห์ขีดความสามารถขององค์กรจากความสามารถของบุคลากรเป็นสำคัญ โดยการดึงดูดและการรักษาบุคลากรคุณภาพ เพื่อสร้างความได้เปรียบขององค์กร ขับเคลื่อนกลยุทธ์และเพิ่มขีดความสามารถให้กับองค์กร โดยมีขั้นตอนและกลไกหลักของการบริหารกำลังคนคุณภาพ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การให้คำจำกัดความของกำลังคนคุณภาพ โดยกำหนดคุณลักษณะสมรรถนะที่พึงประสงค์ของกำลังคนคุณภาพ (Competency modeling) เพื่อลดปัญหาอคติและระบบอุปถัมภ์

ขั้นที่ 2 การประเมินและคัดเลือกกำลังคนคุณภาพ เป็นการออกแบบรูปแบบการประเมิน (Assessment Model) ให้สอดคล้องกับคุณลักษณะและสมรรถนะที่พึงประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและเป็นธรรมในกระบวนการประเมินและคัดเลือก

ขั้นที่ 3 การวางแผนกำลังคนคุณภาพเพื่อทดแทนการสูญเสียผู้บริหารระดับต่างๆ เป็นการวางแผนการพัฒนาบุคลากรสำหรับตำแหน่งสำคัญ (Succession Plan) เพื่อเตรียมการในเรื่องการทดแทนกำลังคนที่จะเกษียณอายุราชการ

ขั้นที่ 4 การพัฒนากำลังคนคุณภาพเพื่อทดแทนการสูญเสียผู้บริหารระดับต่างๆ เป็นการพัฒนาระบบการสอนงานและให้คำแนะนำ (Coaching and Mentoring) ตลอดจนการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง (Action-base learning) โดยเน้นที่การมอบหมายงานบางอย่างที่ผู้บริหารต้องรับผิดชอบหรือต้องตัดสินใจ หรือการทดสอบให้ปฏิบัติหน้าที่หรือทำหน้าที่รักษาการในตำแหน่งเมื่อผู้บริหารไม่อยู่ เป็นต้น

ขั้นที่ 5 การรักษาและการใช้ประโยชน์กลุ่มกำลังคนคุณภาพ (Retening and rewarding) เป็นการปรับปรุงระบบค่าตอบแทนหรือการจัดสรรสิ่งจูงใจให้เหมาะสมกับภาระงานที่ได้รับมอบหมายให้กับกลุ่มกำลังคนคุณภาพ นอกจากนี้ หากกำลังจะสูญเสียกำลังคนคุณภาพองค์กร ควรต้องมีการสัมภาษณ์และสอบถามถึงเหตุผลเพื่อนำมาเป็นข้อมูลสำหรับการพัฒนาระบบต่อไป

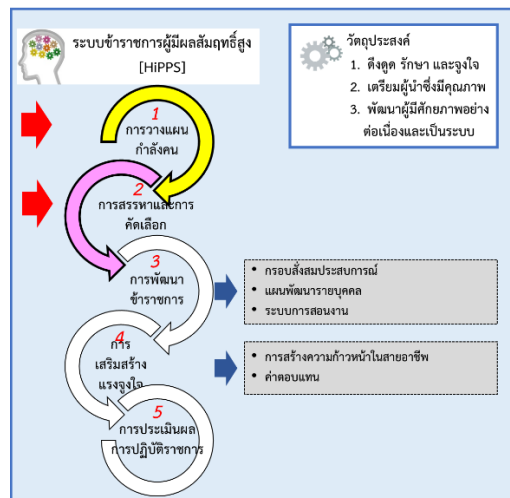
2. ระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูง

โดยปัจจุบันการบริหารทรัพยากรบุคคลในภาครัฐมีวิวัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไป ด้วยการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ โครงสร้างของประชากร รวมทั้งความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีต่างๆ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน หรือสำนักงาน ก.พ. ได้นำแนวคิดการบริหารกำลังคนคุณภาพ หรือการบริหารคนเก่งเข้ามาใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการบริหารทรัพยากรบุคคลของภาครัฐ ระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูง (High Performance and Potential System: HiPPS) เป็นการบริหารทรัพยากรบุคคลสำหรับกลุ่มข้าราชการที่มีผลงานดีเด่นเป็นที่ประจักษ์ และเป็นผู้ที่หน่วยงานเห็นว่า มีศักยภาพสูงเป็นการพัฒนาข้าราชการให้เป็นข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ด้วยกลไกการพัฒนาศักยภาพของข้าราชการต่างๆ โดยระบบจะใช้กลยุทธ์การพัฒนาที่หลากหลายเป็นพื้นฐานของการออกแบบระบบ โดยเน้นที่การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติงานจริง กลไกการสับเปลี่ยนหมุนเวียนงาน การสอนงาน และการเรียนรู้ผ่านการฝึกอบรม เพื่อให้ข้าราชการดังกล่าวได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ส่งผลให้สามารถเติบโตเป็นข้าราชการระดับสูงได้อย่างมีคุณภาพในเวลาที่เหมาะสมจากแนวคิดข้างต้น สำนักงาน ก.พ. ได้มีการพัฒนาแนวทางการพัฒนาข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงมาอย่างต่อเนื่องด้วยกระบวนการการพัฒนาข้าราชการที่มีศักยภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของประเทศในปัจจุบัน (สำนักงาน ก.พ., 2555)

จากการตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการคนเก่ง ระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูง ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ศึกษาแนวทางการวางแผนกำลังคน การสรรหาและการคัดเลือกข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน รวมทั้งการศึกษาประโยชน์ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ของระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงที่เกิดขึ้นในสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

รูปที่ 1: กรอบแนวคิดการศึกษาแนวทางการวางแผนอัตรากำลัง การสรรหาและการคัดเลือก ข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจง และมีผู้ให้ข้อมูลเป็นข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน จำนวน 5 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ใช้เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น โดยใช้กรอบแนวคิดที่ได้จากการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลที่ได้ สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างขึ้น และเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก จึงใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงเหตุผล โดยจะเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด ที่สร้างขึ้นให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจากกลุ่มดังกล่าวในทุกมิติ ว่าสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานมีแนวทางการวางแผนกำลังคน การสรรหา และคัดเลือกข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงในสังกัด รวมทั้งข้อเสนอแนะสำหรับเป็นแนวทางในการปรับปรุงระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงในรุ่นต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และไปดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง (In-depth Interview) ทั้ง 5 ราย โดยติดต่อขอความร่วมมือจากสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานในสำนักที่มีข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูง เพื่อขอเก็บข้อมูลด้วยตนเอง และผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน โดยคำนึงถึงหลักปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัย การเคารพในส่วนบุคคลสำหรับผู้ให้ข้อมูล โดยระหว่างการสัมภาษณ์หากผู้ให้ข้อมูลไม่ยินยอมหรือไม่สมัครใจในการให้ข้อมูลผู้วิจัยจะทำการยุติการสัมภาษณ์ทันที ทั้งนี้ผู้วิจัยจะเคารพในความเป็นส่วนตัวในเรื่องของการไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล หรือการ

เปิดเผยชื่อผู้ให้ข้อมูล โดยจะเก็บเป็นความลับและนำข้อมูลมาใช้ในการศึกษาวิจัยผลกระทบของระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงที่มีต่อการพัฒนาสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานในครั้งนี้นี้เท่านั้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่ถูกบันทึกโดยใช้เครื่องบันทึกเสียง และถอดข้อความเพื่อเรียบเรียงข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาแนวทางการวางแผนกำลัง การสรรหาและคัดเลือกข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน มีดังนี้

1.ระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงของสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน

ผลการศึกษาพบว่าในปัจจุบันสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานมีข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงจำนวน 15 คน ซึ่งมีจำนวนข้าราชการทั้งสิ้นจำนวน 602 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5 ของจำนวนข้าราชการทั้งหมดในสังกัด โดยสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานเป็นหน่วยงานนำร่องที่สำนักงาน ก.พ.ได้ริเริ่มนำระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงเข้ามาใช้ในปี พ.ศ. 2548จนถึงปัจจุบัน เป็นระยะ 15 ปี ซึ่งมีจำนวนข้าราชการเข้าสู่ระบบในแต่ละปีที่ค่อนข้างน้อย จำนวนข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงในแต่ละรุ่น

นอกจากนี้ข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานส่วนใหญ่เป็นข้าราชการที่ดำรงตำแหน่งในสายงานหลัก ได้แก่ ตำแหน่งนักวิเคราะห์นโยบายและแผนมีจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 80 ตำแหน่งวิศวกรมีจำนวน 2 คนและ ตำแหน่งนักวิชาการพลังงาน มีจำนวน 1 คน และมีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก โดยมีอายุเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 30 – 45 ปี

2. การวางแผนกำลังคน

สำหรับกระบวนการวางแผนกำลังคนของระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูง โดยสำนักงาน ก.พ.ได้กำหนดให้ส่วนราชการดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการที่มีหัวหน้าส่วนราชการ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากหัวหน้าส่วนราชการ โดยมีอำนาจหน้าที่ (สำนักงาน ก.พ., 2562) ดังนี้

1) วิเคราะห์ความต้องการกำลังคนของส่วนราชการรวมถึงตำแหน่งที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ต่างๆ เช่น นักวิเคราะห์บริหาร ตำแหน่งในสายงานที่ขาดแคลน ตำแหน่งที่มีอัตราเกษียณอายุราชการค่อนข้างสูง เป็นต้น

2) กำหนดตำแหน่งเป้าหมาย พิจารณารอบสังสมประสบการณ์ของส่วนราชการและกรอบการสังสมประสบการณ์รายบุคคล

3) กำหนดวิธีการ เกณฑ์การสรรหาและคัดเลือก และดำเนินการคัดเลือกข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูง

4) ขับเคลื่อนระบบบริหารกำลังคนคุณภาพและระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงของส่วนราชการ

5) ติดตามการใช้ประโยชน์กลุ่มกำลังคนคุณภาพและรายงานให้ สำนักงาน ก.พ. ทราบ

โดยผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นว่าสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานมีการวิเคราะห์ การวางแผนกำลังคนที่เหมาะสมมีการพิจารณาให้ในการสนับสนุนให้ข้าราชการประเภทวิชาการทุกสายงานทั้งราชการ

บริหารส่วนกลางและราชการบริหารส่วนภูมิภาคสามารถเข้าสู่ระบบข้าราชการผู้มีศักยภาพสูงได้ และทุกตำแหน่งมีความสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กร

สำหรับข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์ในรุ่นแรกๆ เป็นระยะของการนำร่องเอาระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงเข้ามาใช้ อยู่ในช่วงที่ลองผิดลองถูก ทำให้ส่วนราชการเองยังไม่ได้มีการวิเคราะห์การวางแผนกำลังคนมากนักโดยข้าราชการในรุ่นแรกข้าราชการเข้ามาในระบบประมาณ 25 คน โดยผู้บริหารของกระทรวง เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาข้าราชการให้มีสมรรถนะสูง ดังนั้นข้าราชการจึงจำเป็นต้องเป็นผู้มีศักยภาพสูง และทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาและอุปสรรค จากข้อมูลพบว่า การวางแผนกำลังคนยังขาดแนวทางการบริหารทรัพยากรบุคคลที่ชัดเจน ทำให้ในระยะแรกมีการดำเนินการไม่ต่อเนื่อง และขาดการบูรณาการ การเชื่อมโยงข้อมูลร่วมกัน ระหว่างกองการเจ้าหน้าที่ ผู้บริหาร และข้าราชการในสังกัด ในการผลักดันนโยบายดังกล่าว จะเห็นได้ว่าสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานยังมีจำนวนข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงในสัดส่วนที่น้อยเกินไป

3. การสรรหาและคัดเลือก

สำหรับกระบวนการสรรหาและคัดเลือกข้าราชการเข้าสู่ระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูง มีวิธีการสรรหา 2 วิธี ได้แก่ ผู้บังคับบัญชาเป็นผู้เสนอรายชื่อข้าราชการในสังกัดที่มีคุณสมบัติครบตามที่ส่วนราชการกำหนด และข้าราชการที่มีคุณสมบัติตามที่ส่วนราชการกำหนดสมัครด้วยตนเอง โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้ารับการคัดเลือก ดังนี้

1) เป็นข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการ ระดับปฏิบัติการหรือระดับชำนาญการ หากบรรจุปฏิบัติหน้าที่ต้องปฏิบัติราชการไม่น้อยกว่า 2 ปี และบรรจุปฏิบัติหน้าที่และเอกต้องปฏิบัติราชการไม่น้อยกว่า 1 ปี

2) มีผลงานโดดเด่นเป็นที่ประจักษ์ และมีผลปฏิบัติการในรอบปีที่ผ่านมาอยู่ในระดับดีมากขึ้นไป

3) มีความรู้ และทักษะภาษาต่างประเทศในระดับดีมาก TOEFL ไม่ต่ำกว่า 183 คะแนนและ IELTS ไม่ต่ำกว่าระดับ 6.5 และทางคอมพิวเตอร์ในระดับปฏิบัติงานได้ดี

4) เป็นผู้มีความประพฤติดี และสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาเพื่อก้าวเข้าสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้น

5) เป็นผู้มีความประพฤติดี ปฏิบัติตนเหมาะสมตามจรรยาบรรณของการเป็นข้าราชการที่ดี

หลังจากนั้นจะเข้าสู่การคัดเลือกข้าราชการเข้าสู่ระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูง โดยประกอบด้วย 2 ขั้นตอนได้แก่ การคัดเลือกโดยส่วนราชการ หลักจากที่ผ่านแล้วจะต้องมาเข้ารับการคัดเลือกโดยสำนักงาน ก.พ.

โดยพบว่าข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงในรุ่นที่ 1-6 เป็นช่วงแรกที่มีการนำร่องเอาระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงเข้ามาใช้ในส่วนราชการและเป็นนโยบายของผู้บริหารระดับสูงที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาข้าราชการในสังกัด ดังนั้นข้าราชการที่ได้รับการคัดเลือกจะพิจารณาจากผู้มีคุณสมบัติครบตามที่สำนักงาน ก.พ.กำหนด และเป็นผู้ที่มีศักยภาพสูง มีผลงานโดดเด่นที่ได้รับการพิจารณาเห็นชอบจากผู้บริหารระดับสูงของสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน

ซึ่งต่อมาสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานได้มีการทบทวนแนวทางการสรรหาและการคัดเลือกข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงให้สอดคล้องกับสำนักงาน ก.พ. จึงได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์การสรรหาและการคัดเลือกที่มีมาตรฐานมากขึ้น เพื่อการสรรหาคนที่มีความรู้ ความสามารถมีความเหมาะสมสำหรับเข้ารับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองการคัดเลือกข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูง เพื่อพิจารณาการกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก วิธีการคัดเลือกวิธีการประเมินที่เหมาะสม และ

สอดคล้องกับการกิจของสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน โดยมีท่านรองปลัดกระทรวงพลังงานที่ได้รับมอบหมายจากหัวหน้าส่วนราชการเป็นประธานในการพิจารณาการคัดเลือกในแต่ละปี

ทั้งนี้ข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงที่เข้าสู่ระบบเกิดจากการได้รับคำแนะนำ คำเชิญชวนจากผู้บังคับบัญชาชั้นต้น เพื่อจูงใจ และดึงดูดให้ข้าราชการที่มีศักยภาพในสังกัดได้รับการพัฒนาตนเองตามเครื่องมือที่สำนักงาน ก.พ.กำหนด

ปัญหาและอุปสรรค จากข้อมูลพบว่า การดำเนินการสรรหาและคัดเลือกข้าราชการเข้าสู่ระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงยังมีข้าราชการที่เข้ารับการคัดเลือกค่อนข้างน้อย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้าราชการในราชการบริหารส่วนกลาง จำนวน 13 คน และข้าราชการในสังกัดราชการบริหารส่วนภูมิภาคเพียง 2 คน เท่านั้น

การอภิปรายผล

1. จากผลการวิจัยพบว่า สำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานมีจำนวนข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงในสังกัดจำนวน 15 คนโดยส่วนใหญ่เป็นข้าราชการที่อยู่ในกลุ่มที่เป็นสายงานหลัก ได้แก่ ตำแหน่งนักวิเคราะห์นโยบายและแผน จำนวน 12 คน ตำแหน่งวิศวกร จำนวน 2 คน และตำแหน่งนักวิชาการพลังงาน จำนวน 1 คน ซึ่งเป็นตำแหน่งงานในสายงานหลักของสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน ที่มีบทบาทในด้านการวิเคราะห์นโยบายของภาครัฐ ยุทธศาสตร์ แผนงาน รวมถึงโครงการที่สำคัญทั้งในราชการบริหารส่วนกลาง และราชการบริหารส่วนภูมิภาค เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของส่วนราชการในการบูรณาการทำงานร่วมกันกับทุกภาคส่วน เพื่อให้เล็งเห็นความสำคัญนโยบายด้านพลังงานในระดับประเทศและระดับจังหวัด

2. ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานมีจำนวนข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงเพียงร้อยละ 2.5 ของข้าราชการทั้งหมด ถือว่าเป็นสัดส่วนที่น้อย และเนื่องจากเป็นหน่วยงานขึ้นใหม่ อัตรากำลังน้อยทำให้สำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานมีการกำหนดให้ข้าราชการประเภทวิชาการทุกสายงาน ทั้งในราชการบริหารส่วนกลางและราชการบริหารส่วนภูมิภาคเข้าสู่ระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงได้ ซึ่งแตกต่างจากส่วนราชการอื่นที่มีการจำกัดสายงานที่เป็นสายงานที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ตามภารกิจ แต่อย่างไรก็ตามแม้จะเปิดกว้างให้ข้าราชการทุกตำแหน่งสามารถเข้าระบบได้ ก็ยังพบว่ามีจำนวนที่ค่อนข้างน้อยอยู่ สะท้อนให้เห็นว่าสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานอาจมีปัจจัยอื่นที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินการที่ยังไม่เหมาะสม หรือสอดคล้องกับบริบทของหน่วยงาน เช่น ข้าราชการในสังกัด ผู้บริหารระดับสูง กองการเจ้าหน้าที่ รวมทั้งกระบวนการของระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูง เป็นต้น

3. ผลการวิจัยพบว่าในด้านการสรรหาและการคัดเลือกข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูง ส่วนใหญ่ได้รับการแนะนำการเสนอรายชื่อจากผู้บังคับบัญชา ดังนั้นอาจมีข้าราชการที่มีศักยภาพแต่ไม่ได้รับการเสนอรายชื่อ ทำให้ข้าราชการที่มีศักยภาพสูงอาจไม่ได้เข้าสู่ระบบ และการพิจารณาข้าราชการที่มีคุณสมบัติด้านระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ทักษะด้านด้านภาษาต่างประเทศและคอมพิวเตอร์ ตามที่ ก.พ. กำหนด โดยมีการคัดเลือกการสัมภาษณ์ ทักษะที่ดี ความเป็นผู้นำและความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งถือว่ามีความสอดคล้องกับแนวทางพัฒนาทรัพยากรบุคคลครอบคลุมทั้งมิติคนดี คนเก่ง และคนคุณภาพที่เหมาะสมกับส่วนราชการ สอดคล้องกับพงษ์เทพ คำจำง (2556) ได้ทำการศึกษา เรื่องการบริหารจัดการคนเก่ง (Talent Management) กรณีศึกษา ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) พบว่าธนาคารมีการบริหารจัดการคนเก่ง โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการสรรหาและคัดเลือกคนเก่งมองว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ทำให้ธนาคาร

ประสบความสำเร็จในการรักษาคนเก่งไว้กับองค์กร และมีการดำเนินการไปอย่างสอดคล้องกับกลยุทธ์ นโยบาย และวัฒนธรรมขององค์กร

ข้อเสนอแนะ

1. สำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานควรมีการวิเคราะห์ การวางแผนกำลังคน เช่น กำหนดรายละเอียดของตำแหน่งงานให้มีความชัดเจน และมีประสิทธิภาพเพียงพอ รวมทั้งกระบวนการพัฒนาที่มีเป้าหมายที่ชัดเจน คำนึงถึงความต้องการของส่วนราชการทั้งในปัจจุบันและอนาคต เป็นต้นจะส่งผลให้ส่วนราชการมีข้าราชการที่มีคุณภาพครอบคลุมทั้งมิติศักยภาพและมิติเชิงผลงาน สามารถนำคนเก่งที่มีศักยภาพมาเข้าสู่ระบบให้ได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อดึงดูดรักษา และจูงใจคนเก่ง คนดีมีผลงานให้อยู่ในระบบราชการ รวมทั้งเป็นการเตรียมผู้นำที่มีคุณภาพในจำนวนที่เพียงพอสำหรับเป็นนักบริหารระดับสูงเพื่อช่วยขับเคลื่อนภารกิจขององค์กร

2. กองการเจ้าหน้าที่ถือว่ามีความสำคัญในการบริหารทรัพยากรบุคคลต้องมีการกำหนดกลยุทธ์การสรรหาและคัดเลือกข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงที่มีคุณภาพบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถที่ คุณภาพ จำเป็นต้องมีการปรับปรุง และพัฒนากระบวนการอย่างต่อเนื่อง วิธีการสรรหาและคัดเลือก การพัฒนา การจูงใจและการประเมินผลในปัจจุบันของส่วนราชการสามารถดึงดูดผู้สมัครที่มีคุณลักษณะและมีคุณสมบัติที่เหมาะสมเข้าสู่ระบบได้หรือไม่ และอาจมีการกำหนดคุณสมบัติเพิ่มเติม ได้แก่ อายุของผู้สมัคร เนื่องจากเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ อาจมีความพร้อมสำหรับการพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งการปรับปรุงวิธีการของกระบวนการสรรหาและบรรจุข้าราชการที่เข้ารับราชการในภาพรวมเพื่อให้ได้ข้าราชการที่มีคุณภาพเข้ามาสู่ระบบราชการในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน

3. จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานยังมีข้อจำกัดบางอย่างที่ส่งผล ต่อนโยบายการบริหารจัดการข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ดังนั้นสำนักงาน ปลัดกระทรวงพลังงาน สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์ เพื่อวางแผน ปรับปรุง พัฒนา แนวทางการวางแผนกำลังคน การสรรหาและการคัดเลือกข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงที่มีมาตรฐาน โปร่งใส และเป็นธรรม รวมถึง สำนักงาน ก.พ.หน่วยงานที่เป็นผู้ออกแบบระบบ อาจนำผลการศึกษาไปเป็น ส่วนหนึ่งในการปรับปรุง พัฒนาระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูง อีกทั้ง ระเบียบและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง

บทสรุป

การศึกษาแนวทางการวางแผนกำลัง การสรรหาและการคัดเลือกข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงใน สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการวางแผนกำลังคน การสรรหา และการคัดเลือกข้าราชการที่เข้าสู่ระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง พลังงาน ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือสำหรับการวิจัย เป็นการสัมภาษณ์แบบเฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงในสังกัด จำนวน 5 ราย และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา(Descriptive Analysis) ผลการศึกษาพบว่า การวางแผน กำลังคนของระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานสำหรับในแต่ละปีมีความ แตกต่างกัน สำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานเป็นหน่วยงานนาร่อง ซึ่งยังไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมที่เป็น ระบบอย่างชัดเจน และอาจยังไม่เห็นความสำคัญมากนัก ในปัจจุบันสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานมี จำนวนข้าราชการในสังกัดจำนวน 602 คน และมีข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ

2.5 ของข้าราชการทั้งหมด โดยข้าราชการที่เข้าสู่ระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงส่วนใหญ่เป็นข้าราชการดำรงตำแหน่งในสายงานที่เป็นสายงานหลัก ได้แก่ ตำแหน่งนักวิเคราะห์นโยบายและแผน ตำแหน่งวิศวกร ตำแหน่งนักวิชาการพลังงาน แต่อย่างไรก็ตามสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงานจำเป็นต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการดำเนินการการวางแผนกำลัง การสรรหาและคัดเลือกให้มีคุณภาพที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง ชัดเจนและเป็นระบบ ให้สอดคล้องกับแนวทางการบริหารทรัพยากรบุคคลตามที่สำนักงาน ก.พ. กำหนดผลการวิจัยข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการพัฒนาแนวทางการวางแผนกำลังคน กระบวนการสรรหา และการคัดเลือกกำลังคนคุณภาพเข้าสู่ระบบทั้งในปัจจุบันและอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- จตุรงค์ นภธร. (2561). *การบริหารพนักงานดาวเด่น (Talent Management) เพื่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจระดับนานาชาติ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เดชา เดชะวัฒน์ไพศาล. (2559). *การจัดการทรัพยากรบุคคลพื้นฐานแนวคิดเพื่อการปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภัสสร วรรณสถิตย์. (2550). *การบริหารจัดการคนเก่ง*. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- พงษ์เทพ คำจำ. (2556). *การบริหารจัดการคนเก่ง: กรณีศึกษาธนาคารกรุงไทย จำกัด มหาชน*. (ภาค นิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พยัต วุฒิรงค์. (2559). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในทศวรรษหน้า*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2555). *คู่มือการบริหารจัดการกำลังคนคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศรีบุรณคอมพิวเตอร์การพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2555). *คู่มือภาพรวมสำหรับระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูง*. กรุงเทพฯ: พี.เอ.ลิฟวิ่ง.
- สุกัญญา รัชมีธรรมโชติ. (2554). *พัฒนาดาวเด่น เพื่อองค์กรเป็นเลิศด้วย Talent Management by Competency-Based Career Development and Succession Planning*. กรุงเทพฯ: พรินท์ ซิตี้.
- สุนิสา ช่อแก้ว. (2558). *การบริหารคนเก่ง: แนวคิดในต่างประเทศและประสบการณ์ในภาครัฐของไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทยของ
สมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย
The Training Management of Thailand National Swimmers
Representing Thailand Swimming Association

เจนจิรา ศรีสอาด¹ อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ² รังสรรค์ ประเสริฐศรี³
พระปลัดสุระ ญาณธโร⁴ ลัดดาวัลย์ คงดวงดี⁵
Jenjira Srisa-ard¹ Orapin Piyasakulkiat² Rungson Prasertsri³
Phrapalad Sura Yanatharo⁴ Laddawan Khongduangdee⁵
หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
Public Administration, Graduate School, Kasem Bundit University, Thailand;
e-mail : orapinpyskk@gmail.com

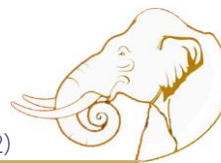
บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในนักกีฬาและผู้ฝึกสอนกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทย ชุดซีเกมส์ ครั้งที่ 30 จำนวนทั้งสิ้น 31 คน ประเมินด้วยแบบสอบถามตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา สถิติการทดสอบค่าที่เป็นอิสระต่อกัน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว

ผลการวิจัย พบว่า การบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ระดับมาก ได้แก่ ด้านบุคลากร (นักกีฬา)ด้านบุคลากร (ผู้ฝึกสอน) ด้านการฝึกซ้อม และด้านสถานที่และอุปกรณ์ ตามลำดับ และระดับน้อย ได้แก่ ด้านงบประมาณและสวัสดิการ การวิเคราะห์เปรียบเทียบ พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีผลต่อการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย ด้านบุคลากร (ผู้ฝึกสอน) ด้านสถานที่และอุปกรณ์ และด้านงบประมาณและสวัสดิการ แตกต่างกัน ระยะเวลาในการเล่นกีฬาว่ายน้ำที่แตกต่างกัน มีผลต่อการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย ด้านบุคลากร (นักกีฬา) แตกต่างกัน และการเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาว่ายน้ำระดับนานาชาติที่แตกต่างกัน มีผลต่อการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย ด้านบุคลากร (ผู้ฝึกสอน) แตกต่างกัน

จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น เป็นวัยที่มีแรงจูงใจด้านกีฬา เนื่องจากได้รับการฝึกฝนตั้งแต่วัยเยาว์จนเข้าร่วมทีมชาติ จึงมีประสบการณ์ด้านกีฬาที่ผู้ฝึกสอนควรรับฟังความคิดเห็นและร่วมมือกัน เพื่อนำไปพัฒนาการบริหารจัดการการฝึกซ้อม

คำสำคัญ: การบริหารจัดการการฝึกซ้อม, นักกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทย, สมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย

Abstract

This survey research aimed to study the training management of Thailand national swimmers representing Thailand Swimming Association. The sample was 31 swimmers and coaches of the 30th Southeast Asian Games selected. The data were collected using the self-administered questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics, independent t-test, and one-way ANOVA.

The results of the research found that the training management of Thailand national swimmers representing Thailand Swimming Association as a whole average was at the high level. When considering each aspect, it was found to be at a high level such as personnel (swimmer), personnel (coach), training, and location and equipment, respectively. A low level such as budget and welfare. The comparative analysis found that the respondents with different education level had different training management of Thailand national swimmers representing Thailand Swimming Association, in terms of personnel (coach), location and equipment, and budget and welfare. The respondents with different duration of the swim had different training management of Thailand national swimmers representing Thailand Swimming Association, in term of personnel (swimmer). The respondents with different participating in international swimming competitions had different training management of Thailand national swimmers representing Thailand Swimming Association, in term of personnel (coach).

The results of the research showed the respondents with junior high school. They are ages with high sports motivation. The training from a young age until joining the national team. They have experience about sport that trainer should listen to the opinions and collaborate in training management.

Keywords: training management, Thailand national swimmer, Thailand Swimming Association

บทนำ

ในปัจจุบันหลายประเทศทั่วโลกต่างมีความตระหนักในเรื่องของการพัฒนาสุขภาพพลานามัยที่ดีของประชาชน เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ แข็งแรง ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชาติ เมื่อคนในชาติมีคุณภาพจะทำให้ประเทศชาติได้รับการพัฒนาให้มีความเข้มแข็งและเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน โดยดำเนินการควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญในการพัฒนาการกีฬา เพื่อความเป็นเลิศของชาติและสร้างชื่อเสียง สร้างเกียรติภูมิให้แก่ประเทศจากการประสบความสำเร็จของนักกีฬาที่

เป็นตัวแทนของประเทศ และการต่อยอดไปสู่การเป็นนักกีฬาอาชีพ เพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเอง และสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับประเทศได้ (Sports Authority of Thailand, 2016) การขับเคลื่อนกีฬาของชาติให้ประสบความสำเร็จนั้น สิ่งสำคัญที่จะขาดไม่ได้ คือ การจัดหาการพัฒนาสถานที่และอุปกรณ์กีฬาให้เพียงพอเหมาะสมสำหรับการฝึกซ้อมของนักกีฬา โดยการมุ่งเน้นในด้านโครงสร้างและพัฒนาศูนย์ฝึกกีฬาแห่งชาติให้อยู่ในระดับมาตรฐาน สามารถให้บริการฝึกซ้อมอย่างเต็มรูปแบบ มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบครบวงจร ทั้งความเป็นเลิศด้านกีฬา การเรียน การเตรียมอาชีพ และการจัดการช่วยเหลือหรือสวัสดิการด้านอื่น ๆ รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์การกีฬา พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ การจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์ที่ทันสมัยและให้บริการด้านวิทยาศาสตร์การกีฬาอย่างทั่วถึง ซึ่งศาสตร์แขนงนี้ถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาความสามารถของนักกีฬาไทยในการสร้างผลงานระดับนานาชาติตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ จึงเป็นเรื่องที่รัฐบาลจะต้องส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมมือกันขับเคลื่อนให้ประสบความสำเร็จ (Sports Authority of Thailand, 2019)

นับว่าในปัจจุบันกีฬาว่ายน้ำของประเทศไทยได้รับความสนใจจากประชาชนมากยิ่งขึ้นและเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ประกอบกับกระทรวงศึกษาธิการได้บรรจุกีฬาว่ายน้ำไว้ในหลักสูตรเกือบทุกระดับ บางโรงเรียนได้บรรจุไว้ในกีฬาพลศึกษาทั้งระดับประถมศึกษาไปจนถึงมัธยมศึกษา อีกทั้งมีการจัดกิจกรรมการแข่งขันตลอดทั้งปี รวมไปถึงบรรจุลงในการแข่งขันระดับประเทศและระดับนานาชาติ (Thailand Swimming Association, 2019a) ซึ่งการว่ายน้ำที่มีประสิทธิภาพนั้น มีองค์ประกอบร่วมกันหลายอย่าง เช่น สมรรถภาพทางร่างกาย เทคนิคการว่ายน้ำและการนำอุปกรณ์มาเสริมในการฝึก (Swimming Aid) การวางแผนการฝึกซ้อม รวมไปถึงโภชนาการ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์เพิ่มขึ้น ดังที่โอลเซน และคาร์ล (Olsen and Carl quoted in Nirarach, 1995) กล่าวว่า นักกีฬาว่ายน้ำที่จะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องมีพื้นฐานในการว่ายน้ำและมีสมรรถภาพที่ดี เพื่อการก้าวเข้าสู่การแข่งขันในระดับสูงสุด คือ การแข่งขันกีฬาโอลิมปิกเกมส์

สมาคมว่ายน้ำแห่งประเทศไทย (ส.ว.ท.) เป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุนการเล่นกีฬาว่ายน้ำ กีฬากระโดดน้ำ และกีฬากระโดดน้ำ มีการจัดกิจกรรมการแข่งขันตลอดทั้งปี โดยพลเอก ศิริชัย ดิษฐกุล อุปนายกสมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย ได้กล่าวถึงแนวทางการดำเนินงานของสมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทยไว้ว่า “ปี พ.ศ. 2562 เป็นปีแห่งการสร้างและพัฒนา แต่ปี พ.ศ.2563 จะเป็นปีแห่งการก้าวกระโดด เราจะเน้นขยายฐานและเสริมความเข้มแข็งให้ทุกประเภทกีฬา ส่งเสริมการใช้วิทยาศาสตร์การกีฬาให้เป็นรูปธรรมในระดับภูมิภาคครอบคลุมทั่วประเทศ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อมุ่งไปสู่ชัยชนะ โดยผสมผสานการพัฒนาแบบเชิง ก้าวกระโดดกับการพัฒนาแบบยั่งยืน การพัฒนาบุคลากรสู่สากล การเตรียมแผนรองรับ Aquatic Center ที่จะเกิดขึ้นใน 3 ปีข้างหน้า” (Thailand Swimming Association, 2019b)

การดำเนินงานของสมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย เพื่อยกระดับกีฬาว่ายน้ำให้มีระบบการบริหารที่ได้มาตรฐาน เป็นที่นิยมของประชาชน พัฒนานักกีฬาและบุคลากรกีฬาว่ายน้ำให้มีความสามารถสูง ดังนั้น สมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทยต้องมุ่งเน้นการบริหารจัดการในรูปแบบของการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกับหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น และยังมีปัญหาใหญ่ที่ตามมา คือ การพัฒนานักกีฬา

เป็นไปได้อย่างลำบากด้วยข้อจำกัดของการฝึกซ้อมการที่นักกีฬาจะเก่งไม่ใช่ขึ้นอยู่กับผู้ฝึกสอนหรือตัวนักกีฬาเท่านั้น ต้องมีองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการการฝึกซ้อมที่ดีอีกด้วย ได้แก่ งบประมาณ อุปกรณ์ การวางแผนการฝึกซ้อมเป็นการยกระดับกีฬาวายน้ำให้มีมาตรฐานเทียบเท่าระดับนานาชาติมีระบบการบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของประชาชนและพัฒนานักกีฬาและบุคลากรกีฬาวายน้ำให้มีความสามารถสูง (Thailand Swimming Association, 2019)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาวายน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาวายน้ำแห่งประเทศไทย
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาวายน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาวายน้ำแห่งประเทศไทย
3. เพื่อเปรียบเทียบตำแหน่งนักกีฬาที่มีผลต่อการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาวายน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาวายน้ำแห่งประเทศไทย
4. เพื่อเปรียบเทียบตำแหน่งผู้ฝึกสอนที่มีผลต่อการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาวายน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาวายน้ำแห่งประเทศไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักกีฬาและผู้ฝึกสอนกีฬาวายน้ำทีมชาติไทย ชุดซีเกมส์ ครั้งที่ 30 จำนวนทั้งสิ้น 31 คน ที่ได้จากการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามรายงานตนเอง (Self-administered Questionnaire) มีลักษณะปลายปิดและปลายเปิด โดยแบ่งเนื้อหาของคำถามออกเป็น 5 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ ตำแหน่งหน้า อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามตำแหน่งนักกีฬา ประกอบด้วย ระยะเวลาในการเล่นกีฬาวายน้ำ การเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาวายน้ำระดับนานาชาติ จำนวน 2 ข้อ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามตำแหน่งผู้ฝึกสอน ประกอบด้วย ระยะเวลาในการสอนวายน้ำ ประสบการณ์ในการเป็นผู้ฝึกสอนทีมชาติไทย จำนวน 2 ข้อ

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย ได้แก่ ด้านการฝึกซ้อม ด้านบุคลากร (นักกีฬา) ด้านบุคลากร (ผู้ฝึกสอน) ด้านสถานที่และอุปกรณ์ และด้านงบประมาณและสวัสดิการ จำนวน 25 ข้อ

ส่วนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน มีค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งถือว่ามีความเหมาะสม และทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) จากการนำไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีคุณลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ จำนวน 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.885 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม และข้อมูลระดับความคิดเห็นที่มีต่อองค์ประกอบ ซึ่งสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ใช้ในการแปลความหมายของข้อมูลต่าง ๆ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้ทดสอบความแตกต่างระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ด้วยสถิติ t-test และสถิติ F-test ใช้วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทำการทดสอบรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe')

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์การบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย

การบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = 0.62) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านบุคลากร (นักกีฬา) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.57) ด้านบุคลากร (ผู้ฝึกสอน) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.70) ด้านการฝึกซ้อม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.96) ด้านสถานที่และอุปกรณ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.42$, S.D. = 1.00) และด้านงบประมาณและสวัสดิการ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.57$, S.D. = 0.93) ตามลำดับ

การบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬา ว่ายน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาวัยรุ่นแห่งประเทศไทย	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านการฝึกซ้อม	3.92	0.96	มาก
2. ด้านบุคลากร(นักกีฬา)	4.18	0.57	มาก
3. ด้านบุคลากร (ผู้ฝึกสอน)	4.17	0.70	มาก
4. ด้านสถานที่และอุปกรณ์	3.42	1.00	มาก
5. ด้านงบประมาณและสวัสดิการ	2.57	0.93	น้อย
รวม	3.65	0.62	มาก

2. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาวัยรุ่นทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาวัยรุ่นแห่งประเทศไทย

2.1 ด้านการฝึกซ้อม พบว่า นักกีฬาและผู้ฝึกสอนเสนอให้ปรับแผนการฝึกซ้อมให้เหมาะสมกับนักกีฬา ร้อยละ 17.2 อยู่ในลำดับมากที่สุด

2.2 ด้านบุคลากร (นักกีฬา) พบว่า นักกีฬาและผู้ฝึกสอนเสนอให้สร้างความสามัคคี รักใคร่กลมเกลียว มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร้อยละ 21.1 อยู่ในลำดับมากที่สุด

2.3 ด้านบุคลากร (ผู้ฝึกสอน) พบว่า นักกีฬาและผู้ฝึกสอนเสนอให้ผู้ฝึกสอนรับฟังความคิดเห็นของนักกีฬา เพื่อประโยชน์ในการพัฒนานักกีฬา ร้อยละ 20.8 อยู่ในลำดับมากที่สุด

2.4 ด้านสถานที่และอุปกรณ์ พบว่า นักกีฬาและผู้ฝึกสอนเสนอให้จัดหาอุปกรณ์ที่มีความทันสมัยและได้มาตรฐาน ร้อยละ 70.8 อยู่ในลำดับมากที่สุด

2.5 ด้านงบประมาณและสวัสดิการ พบว่านักกีฬาและผู้ฝึกสอนเสนอให้จัดสรรงบประมาณและสวัสดิการแก่นักกีฬา เพื่อสร้างแรงจูงใจในการฝึกซ้อม ร้อยละ 54.2 อยู่ในลำดับมากที่สุด

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ด้านการฝึกซ้อม พบว่า นักกีฬาและผู้ฝึกสอนเสนอให้ปรับแผนการฝึกซ้อมให้เหมาะสมกับนักกีฬา	5	17.2
2.ด้านบุคลากร (นักกีฬา) พบว่า นักกีฬาและผู้ฝึกสอนเสนอให้สร้างความสามัคคี รักใคร่กลมเกลียว มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน	4	21.05
3.ด้านบุคลากร (ผู้ฝึกสอน) พบว่า นักกีฬาและผู้ฝึกสอนเสนอให้ผู้ฝึกสอนรับฟังความคิดเห็นของนักกีฬา เพื่อประโยชน์ในการพัฒนานักกีฬา	5	20.83
4.ด้านสถานที่และอุปกรณ์ พบว่า นักกีฬาและผู้ฝึกสอนเสนอให้จัดหาอุปกรณ์ที่มีความทันสมัยและได้มาตรฐาน	24	70.8

5.ด้านงบประมาณและสวัสดิการ พบว่านักกีฬาและผู้ฝึกสอนเสนอให้จัดสรรงบประมาณและสวัสดิการแก่นักกีฬา เพื่อสร้างแรงจูงใจในการฝึกซ้อม	13	54.2
---	----	------

3. การวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาวัยน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาวัยน้ำแห่งประเทศไทยและการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีผลต่อการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาวัยน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาวัยน้ำแห่งประเทศไทย ด้านบุคลากร (ผู้ฝึกสอน) ด้านสถานที่และอุปกรณ์ และด้านงบประมาณและสวัสดิการ แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณารายคู่ พบว่า

- กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น มีการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาวัยน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาวัยน้ำแห่งประเทศไทยด้านบุคลากร (ผู้ฝึกสอน) มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช./ปวส./อนุปริญญา และกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น มีการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาวัยน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาวัยน้ำแห่งประเทศไทย ด้านบุคลากร (ผู้ฝึกสอน) มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือสูงกว่า

- กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น มีการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาวัยน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาวัยน้ำแห่งประเทศไทย ด้านสถานที่และอุปกรณ์ มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือสูงกว่า

การบริหารจัดการฝึกซ้อมของนักกีฬาวัยน้ำทีมชาติไทย	ระดับการศึกษา	$\bar{X}$	มัธยมศึกษาตอนต้น	มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช./ปวส./อนุปริญญา	ปริญญาตรีหรือสูงกว่า
ด้านบุคลากร (ผู้ฝึกสอน)	มัธยมศึกษาตอนต้น	4.87	-	1.47 (0.023**)	0.806 (0.026*)
	มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช./ปวส./อนุปริญญา	3.40	-	-	-0.661 (0.353)
	ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	4.06	-	-	-
	มัธยมศึกษาตอนต้น	4.43		1.43	1.24

ด้านสถานที่ และ อุปกรณ์			-	(0.159)	(0.018*)
	มัธยมศึกษาตอน ปลาย/ปวช./ปวส./ อนุปริญญา	3.00	-	-	-0.191 (0.958)
	ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	3.19	-	-	-
ด้าน งบประมาณ และสวัสดิการ	มัธยมศึกษาตอนต้น	3.33	-	0.33 (0.894)	1.24 (0.057)
	มัธยมศึกษาตอน ปลาย/ปวช./ปวส./ อนุปริญญา	3.00	-	-	-0.333 (0.894)
	ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	2.34	-	-	-

ตำแหน่งนักกีฬา พบว่า ระยะเวลาในการเล่นกีฬาวัยน้ำที่แตกต่างกัน มีผลต่อการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาวัยน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาวัยน้ำแห่งประเทศไทย ด้านบุคลากร (นักกีฬา) แตกต่างกัน และการเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาวัยน้ำระดับนานาชาติที่แตกต่างกัน มีผลต่อการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาวัยน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาวัยน้ำแห่งประเทศไทย ด้านบุคลากร (ผู้ฝึกสอน) แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

การบริหาร จัดการการ ฝึกซ้อมของ นักกีฬาวัย น้ำทีมชาติ ไทย	ระยะเวลาในการเล่นกีฬาวัยน้ำ										F	p- value
	1-5 ปี		6-10 ปี		11-15 ปี		16-20 ปี		25ปีขึ้นไป			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านการ ฝึกซ้อม	3.60	0.45	4.35	0.34	3.47	1.27	4.08	1.24	4.60	0.38	0.81	0.534
ด้านบุคลากร (นักกีฬา)	4.00	0.45	4.65	0.41	3.89	0.58	4.56	0.36	4.80	0.49	3.06	0.042*
ด้านบุคลากร (ผู้ฝึกสอน)	4.52	1.07	4.50	0.60	3.69	0.60	4.52	0.54	4.40	0.68	1.84	0.163
ด้านสถานที่ และอุปกรณ์	3.88	1.16	4.360	0.50	3.16	0.94	3.36	1.43	2.60	0.64	1.17	0.357

ด้าน งบประมาณ และ สวัสดิการ	2.72	0.18	3.60	1.02	2.22	1.22	2.40	0.73	1.60	1.02	1.79	0.173
--------------------------------------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------

ตำแหน่งผู้ฝึกสอน พบว่า ระยะเวลาในการสอนว่ายน้ำ ประสบการณ์ในการเป็น
ผู้ฝึกสอนทีมชาติไทย มีผลต่อการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬา
ว่ายน้ำแห่งประเทศไทย ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

การบริหาร จัดการการ ฝึกซ้อมของ นักกีฬาว่า่ย น้ำาทีมชาติ ไทย	ระยะเวลาในการสอนว่า่ยน้ำา												F	p- valu e
	1-5 ปี		6-10 ปี		11-15 ปี		16-20 ปี		21-25 ปี		25ปีขึ้นไป			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D.		
ด้าน การฝึกซ้อม	3.6 0	1.1 3	4.6 0	0.2 3	5.0 0	24. 60	4.4 7	0.5 0	4.6 0	0.2 3	4.0 0	0.38	0.2 9	0.88 0
ด้าน บุคลากร (นักกีฬา)	3.7 0	0.7 1	5.0 0	0.5 9	3.4 0	0.2 8	4.0 0	0.3 1	4.0 0	0.3 1	4.6 0	0.64	0.7 5	0.69 9
ด้าน บุคลากร (ผู้ฝึกสอน)	3.7 0	0.4 2	3.8 0	0.8 1	4.0 0	0.2 8	4.4 0	.20 0	4.2 0	0.7 0	4.8 0	0.89	1.1 2	0.61 2
ด้าน สถานที่/ อุปกรณ์	2.6 0	0.5 7	2.8 0	0.6 4	4.0 0	0.5 7	3.6 0	1.0 0	3.2 0	1.2 5	2.8 0	0.34	1.1 0	0.61 7
ด้าน งบประมาณ สวัสดิการ	3.1 0	0.4 2	2.4 0	0.2 3	2.8 0	0.4 2	2.4 0	0.8 1	2.8 0	0.7 6	1.6 0	0.28	1.8 4	0.50 5

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์การบริหารจัดการการฝึกซ้อมของ นักกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย พบว่า การบริหารจัดการการฝึกซ้อมของ นักกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$) เนื่องจากการ ทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กรต้องผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ตามการจัดการ ซึ่งรวมไปถึง กิจกรรม 4 ประการ ได้แก่การวางแผน การจัดการองค์กร การนำ และการควบคุมองค์กร ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ Meecum (2006) ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการเล่นกีฬาว่ายน้ำ ของนักว่ายน้ำรุ่นอายุไม่เกิน 16 ปี สังกัดสโมสรในกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2549 พบว่า การฝึกซ้อมนักกีฬาเข้าร่วมการแข่งขัน ต้องมีองค์ประกอบหลายด้าน เช่น นักกีฬา ผู้ฝึกสอน บุคลากรฝ่าย ต่าง ๆ การสนับสนุนจากองค์กรกีฬาต่าง ๆ ในการฝึกซ้อม สถานที่เก็บตัวฝึกซ้อม อุปกรณ์การฝึกซ้อม การ วางแผนการฝึกซ้อม งบประมาณสนับสนุนการเก็บตัวฝึกซ้อม อาหาร โภชนาการ รวมทั้งสนับสนุนการที่จะ ช่วยให้นักกีฬาได้ผ่อนคลายความเครียดจากการฝึกซ้อมองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ จะต้องมีความพร้อม และมีการร่วมมือประสานงานกันอย่างดี จึงจะทำให้การเก็บตัวฝึกซ้อมมีประสิทธิภาพสูงสุด และประสบ ผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าหากขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไปอาจส่งผลให้การฝึกซ้อมไม่ สมบูรณ์ อันจะส่งผลให้การแข่งขันไม่ประสบผลสำเร็จ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศ หญิง เป็นนักกีฬา มีอายุระหว่าง 20-29 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือสูงกว่า สถานภาพโสด และ มีรายได้เฉลี่ย 10,001-20,000 บาทต่อเดือน ตามหลักแนวคิดแบบแผนการฝึกของ Balyi & Hamilton (2004) นักกีฬาจะมีประสิทธิภาพสูงสุดและมีการใช้พลังงานอย่างเต็มที่เมื่อเพศชายอายุ 18 ปีขึ้นไป และ เพศหญิงอายุ 16 ปีขึ้นไป ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phoduang (2015) ศึกษาเรื่อง แนว ทางการจัดการแข่งขันว่ายน้ำชิงชนะเลิศแห่งประเทศไทย พบว่า ส่วนใหญ่นักกีฬาเป็นเพศหญิง มีอายุ ระหว่าง 20-35 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีผลต่อการบริหารจัดการการ ฝึกซ้อมของนักกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย ด้านบุคลากร (ผู้ฝึกสอน) ด้านสถานที่และอุปกรณ์ และด้านงบประมาณและสวัสดิการ แตกต่างกัน

ผลการศึกษาสอดคล้องกับ Krabuanrat (1999) กล่าวว่า การพัฒนาขีดความสามารถของนักกีฬา แต่ละบุคคลให้พัฒนาไปจนถึงขีดความสามารถสูงสุด เป็นลักษณะของการฝึกที่มุ่งเน้นเฉพาะเป็นรายบุคคล ทั้งทางเทคนิค ทักษะ หรือความสามารถเฉพาะตัวให้เชี่ยวชาญถึงขั้นสูงสุดด้วยการพัฒนาเทคนิคทักษะให้ กลมกลืนกับความถนัดหรือความสามารถแต่ละบุคคล ซึ่งนักกีฬาที่อายุน้อยจะมีสุขภาพอนามัยและร่างกาย ที่เตรียมพร้อมในการฝึกซ้อมมากกว่า ซึ่งส่งผลดีในการบริหารจัดการของผู้ฝึกสอน และสอดคล้องกับ งานวิจัยของ Pitakwong & Meekhun (2008) กล่าวว่า การคัดเลือกนักกีฬาดังแต่เยาว์วัยในแต่ละชนิด กีฬา เพื่อให้สามารถพัฒนาทางร่างกาย ทักษะ และมีทัศนคติที่ดีตั้งแต่พื้นฐาน ซึ่งการคัดเลือกนักกีฬาจะใช้

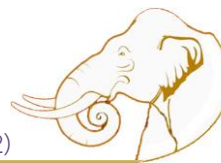
ผู้ฝึกสอนหรือผู้เชี่ยวชาญด้านทักษะกีฬา และผลงานด้านกีฬารวมกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์การกีฬา เช่น การทดสอบสมรรถภาพ การตรวจสุขภาพ การวัดทัศนคติ การสอวัตความรู้ และการสัมภาษณ์ประกอบกัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ผลการวิเคราะห์ตำแหน่งนักกีฬา พบว่า ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการเล่นกีฬาวัยน้ำระหว่าง 11-15 ปี และเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาวัยน้ำระดับชิงแชมป์เอเชีย เนื่องจากนักกีฬาที่จะประสบความสำเร็จต้องใช้เวลาในการฝึกซ้อมไม่มีทางลัด ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ Russamee (2013) ศึกษาเรื่อง การจัดการสโมสรวายนน้ำที่เป็นสมาชิกสมาคมวายนน้ำแห่งประเทศไทยในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ส่วนใหญ่นักกีฬาซ้อมวายนน้ำและมีประสบการณ์ในการแข่งขันวายนน้ำมากกว่า 5 ปีขึ้นไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Khanthong (2007) ศึกษาเรื่อง ปัญหาการเก็บตัวฝึกซ้อมและเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาฟิสปิกเกมส์ ครั้งที่ 9 ณ ประเทศมาเลเซีย พบว่า ประสบการณ์ของนักกีฬาในการเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาฟิสปิกเกมส์ที่ผ่านมา นักกีฬา ร้อยละ 72.8 เคยเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาฟิสปิกเกมส์รวมครั้งนี้ ส่วนใหญ่เคยได้รับเหรียญรางวัลจากการแข่งขัน คิดเป็นร้อยละ 46.7

- ระยะเวลาในการเล่นกีฬาวัยน้ำที่แตกต่างกัน มีผลต่อการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาวัยน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาวัยน้ำแห่งประเทศไทย ด้านบุคลากร (นักกีฬา) แตกต่างกัน ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sriramatr (2004) กล่าวว่า นักกีฬาวัยเยาว์หรือผู้ที่ขาดประสบการณ์ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอธิบายให้นักกีฬาเข้าใจโปรแกรมการฝึกซ้อม จุดมุ่งหมายของการฝึกซ้อม และวิธีบรรลุจุดมุ่งหมายอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากผลของการฝึกซ้อมที่ปรารถนาจะเกิดขึ้นกับนักกีฬาและเป็นไปตามความหวังของผู้ฝึกสอน นักกีฬาจะต้องทราบการปฏิบัติอย่างไรถึงเกิดผล และการปฏิบัติอย่างไรทำให้ไม่เกิดผลตามปรารถนา การฝึกซ้อมเป็นการร่วมมือกันระหว่างผู้ฝึกสอนและนักกีฬา นักกีฬาต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายการฝึกซ้อม การฝึกซ้อมที่มีประสิทธิภาพ นักกีฬาต้องเลือกเอง มิใช่ถูกกำหนดหรือเลือกให้โดยผู้ฝึกสอน เพราะนักกีฬาจะเข้าร่วมกิจกรรมอย่างเต็มใจ เมื่อมีความพึงพอใจและสนใจในกิจกรรมที่เป็นผู้เลือก

- การเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาวัยน้ำระดับนานาชาติที่แตกต่างกัน มีผลต่อการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาวัยน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาวัยน้ำแห่งประเทศไทย ด้านบุคลากร (ผู้ฝึกสอน) แตกต่างกัน ผลการศึกษาสอดคล้องกับแผนพัฒนาการกีฬาระดับชาติ (พ.ศ. 2550-2554) กล่าวว่า ความสำเร็จของนักกีฬาไทยจากการแข่งขันกีฬาระดับชาติและนานาชาติ ตัวชี้วัด คือ สถิติในการแข่งขันกีฬาระดับชาติและนานาชาติดีขึ้น ประเทศไทยเป็นเจ้าเหรียญทองซีเกมส์ในชนิดกีฬาสากลที่มีการแข่งขันในกีฬาเอเชียนเกมส์และโอลิมปิก ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 1-5 จากการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการสอนกีฬาวัยน้ำระหว่าง 1-5 ปี และมีประสบการณ์ในการเป็นผู้ฝึกสอนทีมชาติไทยมากกว่า 5 ปีขึ้นไป เนื่องจากผู้ฝึกสอนต้องมีการเตรียมนักกีฬาวัยน้ำโดยเริ่มจากการสอนเบื้องต้นจนกระทั่งสามารถเข้าร่วมการแข่งขันได้ ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ Russamee (2013) ศึกษาเรื่องการจัดการสโมสรวายนน้ำที่เป็นสมาชิกสมาคมวายนน้ำแห่งประเทศไทยในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ส่วนใหญ่กลุ่มกรรมการ ผู้ฝึกสอน และผู้ช่วยผู้ฝึกสอน มีประสบการณ์ในการสอนและคลุกคลีอยู่ในวงการวายนน้ำ มากกว่า 4 ปีขึ้นไป มักดูแลนักกีฬาวัยน้ำในระดับ

นักกีฬามือใหม่และนักกีฬาที่เคยเข้าแข่งขัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phinsawat (2015) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการสมาคมกีฬาแห่งประเทศไทย เก็บรวบรวมข้อมูลในกลุ่มผู้บริหารสมาคมกีฬา ผู้ฝึกสอน ผู้ช่วยฝึกสอน และนักกีฬาที่สังกัดสมาคมกีฬานั้นในระดับชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550-2555 พบว่า การคัดเลือกบุคลากรเข้ามาทำงานในสมาคมกีฬา ควรเลือกบุคคลที่เรียนตรงกับสายงาน และมีประสบการณ์ในการทำงานด้านนี้ไม่ต่ำกว่า 1 ปี มีการจัดสรรงานให้เหมาะสมกับความรู้ที่ได้เรียนและประสบการณ์งานโดยตรง เพื่อให้สมาคมกีฬาสามารถพัฒนาไปได้อย่างต่อเนื่อง

ระยะเวลาในการสอนว่ายน้ำ ประสบการณ์ในการเป็นผู้ฝึกสอนทีมชาติไทย มีผลต่อการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาวัยน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาวัยน้ำแห่งประเทศไทย ไม่แตกต่างกัน ผลการศึกษาไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phunsawat (2015) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการสมาคมกีฬาแห่งประเทศไทย เก็บรวบรวมข้อมูลในกลุ่มผู้บริหารสมาคมกีฬา ผู้ฝึกสอน ผู้ช่วยฝึกสอน และนักกีฬาที่สังกัดสมาคมกีฬาในระดับชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550-2555 พบว่า การคัดเลือกบุคลากรเข้ามาทำงานในสมาคมกีฬา เป็นผู้ฝึกสอน ควรเลือกบุคคลที่เรียนตรงกับสายงานและควรมีประสบการณ์ในการทำงาน เพื่อการจัดสรรงานให้เหมาะสมกับความรู้ที่ได้เรียนมา สามารถนำมาใช้สอนนักกีฬาได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น เป็นกลุ่มวัยที่มีแรงจูงใจในด้านกีฬา มาก จากได้รับการฝึกฝนตั้งแต่วัยเยาว์จนพัฒนาเป็นทีมชาติ มีประสบการณ์ด้านกีฬาที่ผู้ฝึกสอนควรรับฟังความคิดเห็น ให้มีส่วนร่วมในการวางแผนการฝึกซ้อม ได้ใช้อุปกรณ์ที่หลากหลาย ทันสมัย และมีมาตรฐาน เพื่อพัฒนาสมรรถภาพทางกาย และจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสม อีกทั้งควรส่งเสริมให้กลุ่มระดับการศึกษาอื่น มีการบริหารจัดการการฝึกซ้อมได้ดีขึ้นกัน ด้วยการสนับสนุนจากเพื่อนนักกีฬา ผู้ฝึกสอน และสมาคมกีฬาแห่งประเทศไทย ก่อเกิดผลดีต่อนักกีฬาและการแข่งขัน

1.2. กลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาในการเล่นกีฬาวัยน้ำตั้งแต่วัยเยาว์ ทำให้ประสบความสำเร็จในการแข่งขันที่เร็วเกินไป จนไม่สามารถพัฒนาฝีมือไปได้มากขึ้นหรือมีความก้าวหน้าต่ำ จึงต้องมีการวางแผนการฝึกซ้อมเฉพาะรายบุคคลด้วยการประเมินเทคนิค ทักษะ ประสบการณ์ ระยะเวลาฝึกฝน ความพร้อมของร่างกายและจิตใจ มีการร่วมมือกันระหว่างนักกีฬากับผู้ฝึกสอนในการดำเนินการฝึกซ้อม อีกทั้งสมาคมกีฬาแห่งประเทศไทยส่งเสริม สนับสนุน และสร้างแรงผลักดันให้นักกีฬา

1.3 กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมการแข่งขันกีฬาวัยน้ำระดับชาติและนานาชาติ จะมีเทคนิค วิธีการ และประสบการณ์ในการแข่งขันอย่างมาก ผู้ฝึกสอนควรรับฟังความคิดเห็น เพื่อนำไปพัฒนาการบริหารจัดการการฝึกซ้อม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ เพิ่มเติม ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาวัยน้ำทีมชาติไทยของสมาคมกีฬาวัยน้ำแห่งประเทศไทย เช่น สภาพปัญหา โอกาส ภาวะคุกคาม แรงจูงใจ และ

การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการการฝึกซ้อมและปรับตัวของสมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทยในอนาคต

2.2 ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทยของสมาคมว่ายน้ำแห่งประเทศไทยกับของต่างประเทศ

2.3 ควรเก็บข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างอื่นเพิ่มเติม เช่น ผู้บริหารสมาคม ผู้จัดการทีม และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการฝึกซ้อมของนักกีฬาว่ายน้ำทีมชาติไทย เพื่อให้ได้ประเด็นปัญหาจากทุกฝ่าย ซึ่งเป็นประโยชน์ในการบริหารจัดการการฝึกซ้อมรอบด้าน

เอกสารอ้างอิง

Balyi, I., & Hamilton, A. (2004). Long-term athlete development: Trainability in childhood and adolescence. *Olympic Coach*, 16(1): 4-9.

Krabuanrat, C. (1999). Training. *Kasetsart Educational Review*, 14(2): 15-30. [In Thai]

Khanthong, N. (2007). **Problems of Attending Sports Training Camp and Participation in 9th Fespac Games in Malaysia**. Master of Education. Srinakharinwirot University. [In Thai]

Meecum, N. (2006). **Motivation for Selecting to Swim of Swimming Athletes Under 16 Year Old Division of Bangkok Swimming Clubs in 2006**. Master of Education. Srinakharinwirot University. [In Thai]

Ministry of Tourism and Sports. (2007). **The Fourth National Sports Development Plan (2007- 2011)**. [Online]. Available: https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=4146. Retrieved January 11, 2020. [In Thai]

Nirarach, R. (1995). **Effects of Flexibility Training on 50-metre Crawl Stroke Swimming Speed**. Master of Arts (Physical Education). Kasetsart University. [In Thai]

Phinsawat, P. (2015). **Factor Influencing Management Success of Thailand National Sport Association**. Doctor of Philosophy Program in Sports Science. Chulalongkorn University. [In Thai]

Phoduang, C. (2015). **Management Guideline of Thailand Swimming Championships**. Master of Science Program in Sports Science. Chulalongkorn University. [In Thai]

Pitakwong, S & Meekhun Kosol. (2008). **The Study of the Operational Status of People with Talent in Education in Thailand**, Institute for Gifted and Innovative Learning (IGIL), Office of Knowledge Management and Development (Public Organization). [In Thai]

Russamee, K. (2013). **A Management of Swimming Club Members of Thailand Swimming Association in Bangkok**. Master of Science Program in Sports Science. Chulalongkorn University. [In Thai]

Sports Authority of Thailand. (2016). **The Sixth National Sports Development Plan (2017-2021)**. [Online]. Available: https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=8408. Retrieved January 11, 2020. [In Thai]

Sports Authority of Thailand. (2019). **General Prawit Provide a Sports Policy Aimed at Promoting and Supporting Sports to the International Level**. [Online]. Available: <http://www.sat.or.th>. Retrieved January 13, 2020. [In Thai]

Sriramatr, S. (2004). **Principles of Sports Training for Sports Trainers**. Bangkok: Chulalongkorn University Press. [In Thai]

Thailand Swimming Association. (2019a). **History/ Symbol**. [Online]. Available: <http://swimming.or.th/Background>. Retrieved January 21, 2020. [In Thai]

Thailand Swimming Association. (2019b). **Summary of the Work of the Thailand Swimming Association in 2019**. [Online]. Available: http://www.swimming.or.th/Pdf_Magazine/2020-01-1718-24-52-AQ. Retrieved January 21, 2020. [In Thai]

Thailand Swimming Association. (2019c). **Vision/Mission/Objectives**. [Online]. Available: <http://swimming.or.th/Vision>. Retrieved January 21, 2020. [In Thai]

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสาร รวมทั้งผู้เขียนจะต้องคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัย ไม่ละเมิดหรือคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง ซึ่งทางวารสารได้กำหนดความซ้ำของผลงาน โปรแกรม CopyCat เว็บ Thaijo ในระดับ ไม่เกิน 20%

การส่งบทความเข้าระบบออนไลน์ของวารสาร เพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสาร ได้ที่ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/gajasara>

การจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 10 - 15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ภาษาไทยใช้ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตาราง 1 หรือ Table 1 และ รูป 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

- 2) ชื่อเรื่องต้องมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง
- 3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุชื่อต้นสังกัด หรือชื่อหน่วยงาน
- 4) มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300 คำต่อบทคัดย่อ
- 5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (3 - 5 คำ)
- 6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 6 และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะพิมพ์ เพิ่มอีก 0.5 ช่วงบรรทัด

7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น(ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัย กรอบแนวคิด และระบุวัตถุประสงค์การวิจัย
- 3) การทบทวนวรรณกรรม เขียนควรอธิบายถึงผลการสืบค้นเอกสาร บทความ การวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อแสดงให้เห็นถึง “ช่องว่างของความรู้” (Knowledge gap) ที่ยังไม่ถูกพิจารณา
- 4) กรอบแนวคิดการวิจัย
- 5) ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัย การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง และการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 6) ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปแบบตารางหรือแผนภูมิ
- 7) อภิปรายผล/วิจารณ์ (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด
- 8) องค์ความรู้ใหม่ ระบุองค์ความรู้ที่ได้อันเป็นผลมาจากการวิจัย ผ่านการสังเคราะห์ ออกมาในรูปแบบของ แผนภูมิ แผนภาพ หรือ ผังมโนทัศน์ พร้อมทั้งการอธิบายที่รัดกุม เข้าใจได้ง่าย
- 9) สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญ
- 10) ข้อเสนอแนะ (Suggestion)
 - ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
 - ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป
- 11) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ ทั้งในเนื้อเรื่องและเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

บทความพิเศษ บทความวิชาการ บทความปริทรรศน์ ปกิณกะ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) บทสรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (References)

ระบบการอ้างอิง

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตก็ได้ ทั้งนี้ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมด ก่อนส่งต้นฉบับผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้องของการอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่การอ้างอิงไม่ถูกต้องจะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง สำหรับการอ้างอิงเอกสารในบทความนั้นใช้ระบบ APA ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุล ของผู้เขียนและเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง เอกสารที่อ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และเจ้าของบทความต้องรับผิดชอบถึงความถูกต้องของเอกสารที่นำมาอ้างอิงทั้งหมด โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

- 1) ผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างชื่อผู้แต่ง เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหากษัตริย์บรมราชโอรส, 2554)
- 2) ผู้แต่ง 1 -3 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งสองราย เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากร และ เขมณัฏฐ์ อินทรสุวรรณ, 2553) หากมีเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 รายการให้ใช้เครื่องหมายอฒภาค (;) คั่นระหว่างรายการอ้างอิง เช่น (สมภาร พรหมทา, 2548; ธนิต อยู่โพธิ์, 2550)
- 3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 3 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรก เว้นวรรคหนึ่งครั้ง เพิ่มคำว่า และคณะ เช่น (สนธิ ศรีดำแดง และคณะ, 2548)
- 4) ให้เรียงลำดับการอ้างอิงตามลำดับพยัญชนะตัวแรกของชื่อผู้แต่ง เช่นเดียวกับลำดับการอ้างอิงในส่วนเอกสารอ้างอิง

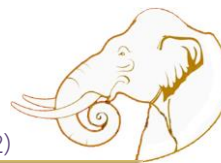
อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

- 1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น (Keown, 2003)
- 2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งสองราย เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น (Hersey & Blanchard, 2000) และให้ใช้เครื่องหมายอฒภาค (;) คั่นกลางระหว่างเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 เอกสาร เช่น (Keown, 2003; Hersey & Blanchard, 2000)
- 3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วย et al., ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง (Kaiser et al., 2008)
- 4) ให้เรียงลำดับการอ้างอิงชื่อผู้แต่ง

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิมพ์

รายการสำนักพิมพ์/โรงพิมพ์ กรณีเป็นสำนักพิมพ์หรือบริษัทให้คงไว้เฉพาะชื่อ ดังตัวอย่าง

- 1) บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด ใช้ 21 เซ็นจูรี
- 2) สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ใช้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- 3) กรณีที่เป็นโรงพิมพ์ให้ใช้รูปแบบเต็ม เช่น โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2) หนังสือ

รูปแบบ : ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อหนังสือ. / (ครั้งที่พิมพ์). / สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์
ตัวอย่าง :

กาญจนา แก้วเทพ. (2553). *ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา*. กรุงเทพฯ: เอติสันเพรส โปรดักส์.
จันทรานี สงวนนาม. (2551). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บุ๊ค
พอยท์.

Best, J. W. (1970). *Research in Education*. New Jersey: Prentice-Hall.

Lunenburg, F. C., & Ornstein, A. V. (2012). *Educational Administration: Concepts and Practices*. (6th ed.). California: Wadsworth Publishing.

3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ : ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ. // ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)/ ชื่อเรื่อง./ (เลขหน้า
อ้างอิง)/ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสมชาย ปโยโค (ดำเนิน). (2554). การประยุกต์ใช้สัมมาวาจาเพื่อการบริหารงานของผู้นำ. ใน พระ
มหาพรหม ธรรมหาโส (บรรณาธิการ). *พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ*. (หน้า 10-
12). กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี.

4) บทความจากวารสาร

(1) วารสารแบบเล่ม

รูปแบบ : ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร, ปีที่ / (ฉบับที่), / เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้า
สุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิดา ลีนจี. (2563). การจัดการที่มีผลกระทบต่อกระบวนการบริหารงานที่มีคุณภาพของธุรกิจขนาดกลาง
และขนาดย่อม ในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารศิลปการจัดการ*, 4(3), 594-604.

Snongtaweepon, T., Siribensanont, C., Kongsong, W., & Channuwong, S. (2020). Total
Quality Management in Modern Organizations by Using Participation and
Teamwork. *Journal of Arts Management*, 4(3), 818-829.

(2) วารสารออนไลน์ กรณีไม่มีเลข DOI

รูปแบบ : ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./เลขของปีที่/(เลขของฉบับที่)/,เลขหน้า. Retrieved from <http://www.xxxxxxxx>

ตัวอย่าง :

วรกมล วิเศษศรี. (2563). การรับรู้มิติของบุคลิกภาพตราสินค้าในบริบทของโรงแรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 3(1), 1-12. สืบค้นจาก https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jmhs1_s/article/view/243391

วันทนา เนาว์วัน และ แสงจิต ไต้แสง. (2562). การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดสรรทรัพยากรมนุษย์ของธุรกิจชุมชน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารมหาจุฬาลงกรณ*, 10(2), 121-133. สืบค้นจาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/gajasara/article/view/252998>

Naowwan, W., & Taisaeng, S. (2021). The Study the Role of Entrepreneurs in Community Economic Management Phra Nakhon Sri Ayutthaya District Phra Nakhon Sri Ayutthaya Province. *Mahachulalongkornrajavidyalaya Journal*, 10(2), 121-133. Retrieved from <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/gajasara/article/view/252998>

Wisetsri, W. (2020). The Perception of Brand Personality in the Context of Hotel of Undergraduate Students. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 3(1), 1-12. Retrieved from https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jmhs1_s/article/view/243391

(3) วารสารออนไลน์ กรณีมีเลข DOI

รูปแบบ : ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./เลขของปีที่/(เลขของฉบับที่)/,เลขหน้า. doi: xxxxxxxx

ตัวอย่าง :

Grady, J. S., Her, M., Moreno, G., Perez, C., & Yelinek, J. (2019). Emotions in Storybooks: A Comparison of Storybooks that Represent Ethnic and Racial Groups in the United States. *Psychology of Popular Media Culture*, 8(3), 207-217. <https://doi.org/10.1037/ppm0000185>

(4) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ : ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อสารานุกรม./ (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนม ครุฑเมือง. (2530). หม้อคอกควาย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ*, (หน้า 274-275). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.

McNeil, D. W. et al., (1994). Anxiety and fear. In *Encyclopedia of Human Behavior*. (Vol.1, pp. 151-163). San Diego: Academic Press.

(5) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ : ผู้แต่ง./วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./เลขหน้า.

ตัวอย่าง : ทวี มีเงิน. (26 สิงหาคม 2556). โกงแหวด 4 พันล้าน. *ข่าวสด*, 8.

(6) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

รูปแบบ : ชื่อผู้เขียน./ (ปีพิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์/(ระดับวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/หรือการค้นคว้าแบบอิสระ). ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง:

สมหญิง เพ็งหิต. (2560). นโยบายในการป้องกันและปราบปรามการโจรกรรมรถยนต์และรถจักรยานยนต์ กรณีศึกษาสถานีตำรวจนครบาลเตาปูน แขวงบางซื่อ เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร(วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Kittichayathorn, P. (2012). *Styles and steps of community management movement for drug problem prevention learning center: A case of Thorraneekum, Khok Faet, Nong Chok, Bangkok*(Doctoral dissertation). National Institute of Development Administration.

Marpue, S. (2013). *Use Mindfulness to Apply to Solve Doing Work Employees of Electricity Generating Authority of Thailand*(Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

(7) สัมภาษณ์

รูปแบบ : ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปี)./ตำแหน่ง./สัมภาษณ์, วัน เดือน.

ตัวอย่าง :

พระราชวิมลโมลี (มานพ ปิยสีโล). (2563). เจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์. *สัมภาษณ์*, 18 เมษายน.

(8) สื่อออนไลน์

รูปแบบ : ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่)./ชื่อบทความ./สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี,/จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง :

พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมมาปัญญา). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมใน อุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก [https://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?Article_id=1304 & articlegroup_id=274](https://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?Article_id=1304&articlegroup_id=274).

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*.

Retrieved September 2, 2013, from https://www.Nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

(9) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย/(ปีที่พิมพ์)/(ชื่อเรื่อง(ถ้ามี))./ราชกิจจานุเบกษา./เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

รูปแบบการนำบทความลงตีพิมพ์ในวารสาร

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 15 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความ มีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสาร หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ลิงค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสาร

จริยธรรมการวิจัย

มาตรฐานทางจริยธรรมของผู้เขียนบทความ

1. ผู้เขียนบทความจะต้องมีความรับผิดชอบและรับรองว่า บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬาลงกรณ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น
2. ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬาลงกรณอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร
3. ผู้เขียนจะต้องปรับแต่ง แกไขบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของวารสารในหัวข้อ “คำแนะนำสำหรับผู้เขียน” โดยเฉพาะหัวข้อ รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ อันจะนำไปสู่บทความที่มีรูปแบบการตีพิมพ์ที่ได้มาตรฐานเดียวกัน
4. ผู้เขียนจะต้องคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัย คือต้องไม่ละเมิดหรือคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง ทางซึ่งวารสารได้กำหนดความซ้ำของผลงาน ด้วยโปรแกรม CopyCat เว็บ Thaijo โดยทางวารสารได้กำหนดค่าไว้ในระดับ ไม่เกิน 20%
5. ผู้เขียนซึ่งมีชื่อปรากฏอยู่ในบทความจะต้องเป็นผู้มีส่วนในการจัดทำบทความหรือมีส่วนในการดำเนินการวิจัย ซึ่งข้อนี้ ขอสงวนสำหรับบุคคลที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำบทความจะไม่อนุญาตให้ใส่ชื่อลงไปเด็ดขาด หากมีการตรวจสอบพบว่า มีบุคคลที่ไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำบทความปรากฏอยู่ ทางวารสาร จะถอนบทความนั้นออกทันที
6. ผู้เขียนจะต้องมีความรับผิดชอบในการอ้างอิงเนื้อหาใน ผลงาน ภาพ หรือตาราง หากมีการนำมาใช้ในบทความของตนเอง โดยให้ระบุ “ที่มา” เพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ (หากมีการฟ้องร้องจะเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว ทางวารสารจะไม่รับผิดชอบใดๆ ทั้งสิ้น) และจะดำเนินการถอนบทความออกจากการเผยแพร่ของวารสารทันที
7. ผู้เขียนจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการเอกสารอ้างอิง ทั้งในแง่ของรูปแบบและเนื้อหา และไม่ควรนำเอกสารวิชาการที่ไม่ได้อ่านมาอ้างอิง หรือใส่ไว้ในบรรณานุกรม และควรอ้างอิงเอกสารเท่าที่จำเป็นอย่างเหมาะสม ไม่ควรอ้างอิงเอกสารที่มากจนเกินไป รวมทั้งต้องอ้างอิงจากรูปแบบการอ้างอิงของบทความ โดยจะต้องมีการอ้างอิงตรงตามรูปแบบที่วารสารกำหนดไว้
8. ผู้เขียนจะต้องปรับแก้บทความตามผลประเมินจากผู้ประเมินบทความและกองบรรณาธิการให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนด หากไม่เป็นตามที่กำหนดจะต้องเลื่อนการตีพิมพ์เผยแพร่ออกไป หรือ อาจถูกถอดถอนออกจากวารสาร
9. ผู้เขียนควรระบุชื่อแหล่งทุนที่ให้การสนับสนุนในการทำวิจัย (ถ้ามี) และควรระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (ถ้ามี)
10. ในบทความผู้เขียนจะต้องไม่รายงานข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างข้อมูลเท็จ หรือการปลอมแปลง บิดเบือน รวมไปถึงการตกแต่ง หรือ เลือกแสดงข้อมูลเฉพาะที่สอดคล้องกับข้อสรุป

11. ผู้เขียนไม่ควรอ้างอิงเอกสารที่ถูกถอดถอนออกไปแล้ว เว้นแต่ข้อความที่ต้องการสนับสนุนนั้น เป็นข้อความที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการถอดถอน และจะต้องระบุไว้ใน เอกสารอ้างอิงด้วยว่า เป็นเอกสารที่ได้ถูกถอดถอนออกไปแล้ว

มาตรฐานทางจริยธรรมของบรรณาธิการ

1. บรรณาธิการต้องกำกับติดตามดูแลให้การดำเนินงานของวารสาร เป็นไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ให้ถูกต้องตามจริยธรรม/จรรยาบรรณ ตามประกาศของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) เรื่องการประเมินด้านจริยธรรม/จรรยาบรรณวารสารวิชาการไทยในฐานข้อมูล TCI วันที่ 24 มิถุนายน 2562

2. บรรณาธิการต้องกำกับติดตามดูแล และดำเนินการอย่างเหมาะสมกับผู้พิมพ์หรือบทความที่ตรวจพบว่ามีผลกระทบด้านจริยธรรม/จรรยาบรรณ เช่น การละเมิดหรือคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง ทางซึ่งวารสารได้กำหนดความซ้ำของผลงาน ด้วยโปรแกรม CopyCat เว็บ Thaijo โดยทางวารสารได้กำหนดค่าไว้ในระดับ ไม่เกิน 20% เป็นต้น

3. บรรณาธิการต้องกำกับติดตามดูแล เช่น การตีพิมพ์เผยแพร่บทความของตนเอง(บรรณาธิการหรือหัวหน้ากองบรรณาธิการ) อย่างมีนัยสำคัญ หรือ ไม่มีการตรวจสอบคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับบทความ เป็นต้น

4. บรรณาธิการมีหน้าที่ควบคุมดูแลและพิจารณาคุณภาพของบทความ เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร และต้องคัดเลือกบทความมาตีพิมพ์หลังจากผ่านกระบวนการประเมินบทความแล้ว โดยพิจารณาจากความชัดเจน และความสอดคล้องของเนื้อหา กับนโยบายของวารสารเป็นสำคัญ และจะต้องมีข้อความรู้ที่สะท้อนมุมมอง แนวคิดเชิงทฤษฎีที่ได้จากประสบการณ์ การสังเคราะห์เอกสาร หรืองานวิจัย มุ่งเน้นการนำเสนอแนวคิดทฤษฎีใหม่รวมถึงแบบจำลองเชิงแนวคิด ที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันจะนำไปสู่การวิจัยในหัวข้อวิชาการที่สำคัญ

5. บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน และผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงเวลาของการประเมินบทความ ซึ่งวารสารได้กำหนดในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed)

5. บรรณาธิการต้องไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว โดยต้องมีการตรวจสอบการคัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) อย่างจริงจัง และใช้โปรแกรมที่เชื่อถือได้เช่น โปรแกรม CopyCat เว็บ Thaijo ในระดับ ไม่เกิน 20% เพื่อให้แน่ใจว่า บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารไม่มีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น และหากตรวจพบ การคัดลอกผลงานของผู้อื่น เกินตามที่กำหนดไว้ จะต้องหยุดกระบวนการประเมิน และติดต่อผู้เขียนบทความหลักทันที เพื่อขอคำชี้แจง เพื่อประกอบการ “ตอบรับ” หรือ “ปฏิเสธ” การตีพิมพ์บทความนั้นๆ

6. บรรณาธิการจะต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียน และผู้ประเมิน โดยเด็ดขาด เพื่อรักษาไว้ซึ่งธรรมาภิบาลในการดำเนินงานอย่างเคร่งครัด

7. บรรณาธิการจะต้องไม่นำข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความไปเป็นผลงานของตนเอง

8. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้อง และให้ผลที่น่าเชื่อถือ โดยนำผลของการวิจัยมาเป็นตัวชี้ว่า สมควรตีพิมพ์เผยแพร่หรือไม่

9. หากบรรณาธิการตรวจพบว่า บทความมีการลอกเลียนบทความอื่นโดยมิชอบ หรือมีการปลอมแปลงข้อมูล ซึ่งสมควรถูกถอดถอน แต่ผู้เขียนปฏิเสธที่จะถอนบทความ บรรณาธิการสามารถดำเนินการถอนบทความได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เขียนซึ่งถือเป็นสิทธิและความรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ

10 บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาความสามารถของกองบรรณาธิการ และควรมอบหมายงานให้ตรงกับความสามารถของแต่ละท่าน

11. บรรณาธิการต้องกำกับติดตามดูแล ทั้งด้วยตนเองและคณะทำงานในเรื่องจำนวนและคุณภาพการอ้างอิงของวารสารที่ติดไปจากสภาพความเป็นจริง เช่น มีการกำกับและร้องขอให้มีการอ้างอิงบทความในวารสารทั้งในลักษณะลับหรือเปิดเผย และมีการใช้อ้างอิงที่ไม่ถูกต้องและสอดคล้องกับเนื้อหา

12. บรรณาธิการต้องกำกับติดตามดูแล การเก็บค่า Page charge หรือ processing fee คือ ต้องมีการดำเนินการอย่างโปร่งใส เช่น กำหนดให้มีการประกาศกระบวนการเรียกเก็บอย่างชัดเจน หรือ ระบุราคาหรือเงินไขของการเรียกเก็บค่า Page charge ตามที่ระบุได้ประกาศไว้อย่างเคร่งครัด

มาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ประเมินบทความ

1. ผู้ประเมินบทความควรมีจรรยาบรรณ คือ ต้องรับประเมินบทความที่ตนเองนั้นมีความถนัด หรือมีความรู้หรือมีความเชี่ยวชาญกับเรื่องหรือบทความที่ได้รับการประเมินนั้นๆ ผู้ประเมินบทความ ควรประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาความสำคัญของเนื้อหาในบทความที่มีต่อสาขาวิชานั้นๆ คุณภาพของการวิเคราะห์ และความเข้มข้นของผลงานหรือระบุผลงานวิจัยที่สำคัญๆ และสอดคล้องกับบทความที่กำลังประเมิน แต่ผู้เขียนบทความไม่ได้อ้างถึง เข้าไปในการประเมินบทความด้วย ผู้ประเมินไม่ควรใช้ความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่มีข้อมูลรองรับมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินบทความ และควรปฏิเสธในบทความที่ตนเองนั้นไม่ถนัด

2. ผู้ประเมินบทความควรมีจรรยาบรรณคือ แนะนำความคิดเห็นทางวิชาการของตนเอง ลงในแบบฟอร์มการประเมินหรือเนื้อหาในบทความ ด้วยความยุติธรรม ไม่อคติ ตรงไปตรงมา ไม่ลำเอียง รวมทั้งตรงต่อเวลาตามที่วารสารกำหนดในการประเมิน

3. ผู้ประเมินบทความควรมีจรรยาบรรณคือต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาให้แก่บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ รวมถึงหลังจากที่พิจารณาประเมินบทความเสร็จแล้ว

4. หลังจากได้รับบทความจากบรรณาธิการวารสาร และผู้ประเมินบทความ ตระหนักว่า ตนเองอาจมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้นิพนธ์ที่ทำให้ไม่สามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างอิสระได้ ผู้ประเมินบทความควรแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้นๆ

5. ผู้ประเมินบทความ ควรคำนึงถึงการพิจารณาในหัวข้อ ชื่อเรื่อง หากเป็นบทความวิชาการสามารถพิจารณาให้แก้ไขชื่อเรื่องได้ แต่หากเป็นบทความวิจัย ควรพิจารณาเฉพาะความผิดพลาดด้านตัวสะกด และไม่ควรมีการพิจารณาให้เปลี่ยนชื่อเรื่องบทความวิจัย

6. ผู้ประเมินบทความต้องไม่นำข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความไปเป็นผลงานของตนเอง

7. เมื่อผู้ประเมินบทความพบว่า มีส่วนใดของบทความ ที่มีความเหมือนกัน หรือซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่นๆ ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ พร้อมแสดงหลักฐานให้เห็นเป็นประจักษ์

ปรับปรุงจาก ประกาศของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) เรื่องการประเมินด้านจริยธรรม/
จรรยาบรรณวารสารวิชาการไทยในฐานข้อมูล TCI วันที่ 24 มิถุนายน 2562

* แปลและปรับปรุงจาก <https://publicationethics.org/>